

A stylized illustration of a large, leafy tree with a thick, textured trunk. The leaves are in shades of green and yellow, suggesting sunlight filtering through. At the base of the tree, a blue bag with white details sits on the ground. The background is a light blue sky with faint silhouettes of other trees in the distance.

KOTIMAANA SUOMEN KIELI

SUOMI-KOULUJEN TUKI RY

Kotimaana suomen kieli

**Näkökulmia suomen kielen ja kulttuurin
säilymiseen ja kehittymiseen ulkomailla**

Toimittaneet
Maila Eichhorn
Anne Helttunen

Suomi-koulujen tuki ry 2015

Maila Eichhorn, Anne Helttunen (toim.)
*Kotimaana suomen kieli. Näkökulmia suomen kielen ja kulttuurin
säilymiseen ja kehittymiseen ulkomailla*

Kansi: Tuuli Toivanen

ISBN 978-951-9062-81-5

Julkaisija: Laatusana Oy
Kustantaja: Suomi-koulujen tuki ry
Mariankatu 7 C 1
00170 Helsinki

Sisällys

7 Lukijalle

Asiantuntijat

- 11 Harri Mantila
Äidinkieli, kansalliskieli ja lingua franca
- 17 Sirkku Latomaa
Monikielisyys – normaalitila, haaste ja mahdollisuus
- 31 Leena Nissilä
Tavoitteellista suomen kielen oppimista ja opetusta
- 45 Jenni Alisaari
Näkökulmia suomen kielen opettamiseen

Kokemuksia

- 63 Aira Väyrynen-Larentzos
Kaksikielisen sisällä on toinen kulttuuri
- 67 Reeta Laine-Makovecz
Äidin kielestä äidinkielen
- 71 Reetta Hasanen
”Äiti”
- 77 Katja Kinnunen
Matkalaukussa savon murre
- 85 Marita Seulamo-Vargas
Suomea Kalifornian Piilaaksossa
- 93 Lea Clark
Suomen kieli yhdistää yli sukupolvien

- 97 Sirkka Korpela
Ei se helppoa ole!
- 101 Martta Tulkki Hommey
Suomen kieli – sisarusten salakieli
- 105 Anna Fleming
Suomen käyttö arjessa vaatii pinnistelyä

Tietoa

- 111 Paula Mattila
Opetushallitus osallistuu Suomi-koulujen kehittämistyöhön
- 115 Tiia Tempakka
Peruskoulun ja lukion kansainvälinen IB-tutkinto
- 121 Suomi-koulujen tuki ry
- 123 Suomi-Seura ry
- 125 Kulkuri-koulu
- 127 Kirkon ulkomaantyö

Lopuksi

- 132 Eeva Salomaa-Jago
Miten suojelet suomea

Lukijalle

Kotimaana suomen kieli opastaa perheitä ulkomailla oleskelun aikana ylläpitämään ja kehittämään suomen kieltä. Opas ilmestyy nyt jo kolmannen kerran. Tällä kertaa se on uudistunut lähes kokonaan. Edellisestä painoksesta on kulunut noin kymmenen vuotta, ja näiden vuosien aikana maailma on muuttunut paljon, joten myös tämän julkaisun oli uudistuttava. Sähköiset välineet ja sosiaalinen media ovat tuoneet Suomen ja suomen kielen lähemmäksi sinnekin, missä kilometreissä mitattu välimatka koti-Suomeen on pitkä.

Kotimaana suomen kieli on laadittu niitä perheitä varten, jotka asuvat ulkomailla ja haluavat antaa perinnöksi lapsilleen oman tai vanhempiensa äidinkielen, suomen. Kirjassa annetaan neuvoja, millä keinoin vanhemmat voivat välittää lapsilleen suomen kielen taidon.

Kirja jakautuu kolmeen osioon. Ensimmäisessä osiossa asiantuntijat antavat tietoa kielestä, monikielisyydestä sekä äidinkielestä ja sen merkityksestä. Artikkeleissa todetaan, miten tärkeä voimavara monikielisyys on ja miten kulttuurinen moninaisuus nähdään kasvun, luovuuden ja oppimisen lähteenä. Asiantuntijat korostavat myös, miten erilainen funktio eri kielillä on ja miten suuri on vanhempien vastuu, kun he tekevät päätöksiä lastensa kielivalinnoista. Osa artikkeleista käsittelee kielen oppimista ja opettamista ja antaa konkreettisia ohjeita suomen kielen opettamiseen niin lasten van-

hemmille kuin opettajillekin. Asiantuntija-artikkeleiden yhteydessä on myös viitteitä alan kirjallisuuteen, josta lukija voi halutessaan saada lisätietoa.

Toisessa osiossa kuuluu niiden vanhempien ääni, jotka suomenkielisinä ovat muuttaneet toisenkieliseen kulttuuriin. Artikkeleissa kerrotaan, millaisten vaikeuksien eteen pienen kielen edustaja joutuu valtakielen puristuksessa ja millaisia ratkaisuja vanhemmat ovat löytäneet lastensa suomen kielen ylläpitämiseksi. Mukana on myös kirjoittajia, jotka ovat jo lapsina muuttaneet pois Suomesta. He kertovat kielikokemuksiaan sekä lapsen näkökulmasta että myös nyt jo vanhemman näkökulmasta. Siirtyykö suomi myös kolmannelle, ulkomailla kasvavalle sukupolvelle?

Kirjan kolmannessa osassa on artikkeli Opetushallituksen ulkosuomalaistyöstä ja kansainvälisistä IB-tutkinnoista. Siellä annetaan myös tietoa niistä järjestöistä ja yhteisöistä, jotka auttavat Suomessa ulkosuomalaisia ylläpitämään kontakteja suomen kieleen ja Suomeen. Aivan kirjan lopussa on vielä ulkosuomalaisen huoneentaulu jokapäiväiseen käyttöön.

Kiitamme Opetushallitusta mahdollisuudesta toteuttaa tämä julkaisu. Erityisen kiitoksen osoitamme kaikille vanhemmille, jotka auliisti ja avoimesti kirjoittivat perheensä kielitarinat tähän kirjaan. Heidän kokemuksensa opastavat uusia lähtijäperheitä vastaanottamaan uteliaina kaiken, minkä vieraat asuinmaat heille opettavat, kuitenkin menettämättä sitä, mihin on – ulkomaillakin – turvallista palata, nimittäin suomen kieleen ja suomalaiseen kulttuuriin. Sillä niistähän me olemme kotoisin.

Helsingissä 1.8.2015

Maila Eichhorn

Anne Helttunen

Asiantuntijat

Harri Mantila

Äidinkieli, kansalliskieli ja lingua franca

Nykymaailmassa ihmiset liikkuvat entistä enemmän. Monet asuvat työnsä vuoksi pitkiäkin aikoja ulkomailla, jotkut jäävät loppuikäseen asumaan muualle kuin syntymämaahansa. Maapalloistumisen aikakaudella vieraat maat, kansat ja kulttuurit tulevat osaksi arkipäiväämme myös silloin, kun asumme samassa maassa koko ikämme. Tämä on saanut aikaan aivan uudenlaisen kielitilanteen koko maailmassa.

Ihmiset osaavat nykyään monia kieliä. Äidinkielensä lisäksi lukion käynyt suomalainen hallitsee toisen kansalliskielen lisäksi yleensä ainakin kahta vierasta kieltä. Toisin kuin aiemmin, näitä kieliä myös käytetään enemmän. Ei ole harvinaista, että joku käyttää työssään toista kieltä kuin kotona. Vapaa-ajan täyttävät vieraskielinen musiikki, elokuvat ja Internet. Yhä useammat lapset käyvät koulua muulla kuin äidinkielellään – sekä kotimassa että ulkomailla.

Monikielisyys on väistämättä osa nykyihmisen maailmaa. Onkin aika pohtia, mitä eri kielillä tehdään. Mikä merkitys äidin-

kielellä on ihmiselle? Millainen tilanne on silloin, kun äidinkieli on eri kuin asuinmaan kieli? Mikä merkitys kansalliskielellä on kansakunnalle ja valtiolle? Entä miten pitäisi suhtautua kansainvälisen yhteydenpidon välineeseen eli niin kutsuttuun lingua francaan, joka meidän suomalaisten tapauksessa on yleensä englanti? Tarvitaan valvutunutta kielitietoisuutta, että pystytään tekemään järkeviä valintoja esimerkiksi silloin, kun lapsi käy koulua ulkomailla, kun vanhemmat puhuvat eri kieltä tai kun suunnitellaan vieraskielistä koulutusta Suomessa.

Äidinkieli kasvattaa ihmisen

Äidinkielen tasapainoinen kehitys varmistaa ihmisen kasvun ehjään tunne-elämään. Tunnetaan paljon esimerkkejä siitä, miten äidinkielen riisto heijastuu suoraan ihmisen hyvinvointiin ja elämässä selviämisen edellytyksiin. Erityisen paljon tutkimustuloksia on eri kielivähemmistöjen keskuudesta. Pohjois-Ruotsin suomenkielistä väestöä eli ns. meänkielisiä tutkinut Winsa on esimerkiksi todennut, että meänkieliset ovat ruotsinkielisiä useammin työttömiä, he sairastavat enemmän ja jopa kuolevat nuorempina. Lapsuudessa koettu oman kielen ja kulttuurin sorto, esimerkiksi äidinkielisen kouluopetuksen puute, ja ehkä hiukan puutteellinen valtakielen omaksuminen ovat vaikeuttaneet myöhemmin monella tapaa heidän elämäänsä. Äidinkieli on tunteiden ja ajattelun kieli.

Helsingissä asuvien saamelaisten kielellistä identiteettiä tutkinut Lindgren on puolestaan analysoinut erilaisia kielellisiä elämäkertoja. Jotkut ovat kieltäneet kokonaan taustansa ja omaksuneet valtakulttuurin ja -kielen, koska heidän lapsuudessaan saame oli aliarvostettu eikä heillä ollut mahdollisuutta käydä koulua saameksi tai edes oppia kirjoittamaan omaa kieltään. Toiset suhtautuvat taustaansa neutraalisti, osa taas toimii pääkaupunkiseudulla-

kin aktiivisesti oman kielensä säilyttämisen puolesta ja puhuu sitä järjestelmällisesti myös lapsilleen. Nämä ihmiset ovat olleet suuren valinnan edessä: välittääkö seuraavalle sukupolvelle kaikki se, mikä heille lapsuudessa ja nuoruudessa on ollut tärkeää ja mihin liittyvät heidän ihmiseksi kasvamisensa syvimmit kokemukset, vai kieltääkö taustansa ja sulautua valtakulttuuriin.

Suomenkieliset ovat tottuneet elämään omassa maassaan valtakulttuurin ja enemmistökielen edustajina. Heidän ei ole tarvinnut meänkielisten tai saamelaisten tavoin pohtia äidinkieliensä merkitystä eikä taistella sen oikeuksien puolesta. Ulkomailla asuessaan suomalainen kohtaa tilanteen, jossa oma kulttuuri on vieras ja edustaa vähemmistöä. Hänen lapsensa käyvät koulua vieraalla kielellä ja omaksuvat vieraan kulttuurin. Vanhempien vastuulla on silloin, oppiiko lapsi myös oman sukunsa, oman kulttuurinsa ja oman maansa kielen.

Kansalliskieli liittää kulttuuriin

Suomen kielilain mukaan kansalliskieliä ovat suomi ja ruotsi. Termi kansalliskieli on monella tapaa latautunut: se korostaa, että meillä Suomessa 1800-luvulla kansallisen identiteetin kiteytymisen aikana kielellä ja kansankulttuurilla on ollut ratkaiseva merkitys, kuten myös tietysti monessa muussakin eurooppalaisessa kansallisvaltiossa. Ennen autonomian aikaa suomen kieltä oli käytetty lähinnä vain uskonnon ja lainkäytön piirissä. 1800-luvun kuluessa suomi kuitenkin tuli vähitellen kaikkien elämänalojen kieleksi. Tämä liittyi Suomen valtionmuodostukseen ja oman kulttuurin vapautumiseen vieraasta vallasta. Koko vuosisadan sekä aineellinen että henkinen kehitys perustui siihen, että kansan valtaosa lopulta saattoi käydä koulua, seurata tiedotusvälineitä ja vaikuttaa omien asioidensa hoitoon yhteiskunnassa omalla äidinkielellään. Virallinen kieli ruotsin rinnalle suomesta tuli vuonna 1863. Vain

tämän kielellisen demokratisoitumisen tulosta on voinut olla itsenäinen Suomen valtio.

Suomen kieli liittää yhteen sen kansan, joka kutsuu itseään suomalaiseksi. Sen keskeisin identiteettiä luova tekijä on juuri kieli. Siihen on koodautunut koko fyysinen elinympäristö, ilmasto ja maasto sekä henkinen kulttuuri, esimerkiksi historia ja kirjallisuus. Tuskin kukaan, joka ei ole nähnyt tuulen vähitellen kasaavan tietynlaista lumikeräymää aukean poikki kulkevalle tielle, voi ymmärtää verbiä kinostua. Samaten sellaisia sanoja kuin keli tai tarjeta on melko mahdotonta kääntää muille kielille. Entä miten puhua impivaaralaisuudesta, routavuosista tai vaikkapa savolaisesta lupsakkuudesta englanniksi? Oman kielsensä mukaisesti suomalaiset hahmottavat maailmaa omalla tavallaan. Se liittää heidät osaksi vuosituhantista perintöä ja edeltävien sukupolvien vaihteita.

Lingua franca on työkalu

Nykymaailmassa tarvitsemme äidinkielen ja kansalliskielen lisäksi myös kansainvälisen yhteydenpidon kieltä. Sen asema on tärkeä, mutta kahteen edelliseen verrattuna olennaisesti erilainen. Lingua franca on vain väline, kun taas äidinkieleen ja kansalliskieleen liittyy monia muitakin näkökulmia. Olen joskus aiemmissa kirjoituksissani kiteyttänyt näiden tehtävänjaon siten, että äidinkieli merkitsee elämää, kansalliskieli sivistystä ja lingua franca työkalua. Siksi tulee varoa sellaisia tilanteita, joissa lingua francalle halutaan antaa sellaisia tehtäviä, jotka kuuluisivat äidinkielelle tai kansalliskielelle.

Hyvä englannintaito liitetään Suomessa aina kansainvälisyyteen. On kuitenkin huomattava, että kansainvälisyydessä meidän suomalaisten on voitava olla myös antavana osapuolena eikä niin, että meistä tulee kansainvälisiä omaksumalla toisten kulttuurien tavat ja kieli. Jos taas suomenkielinen lapsi käy koulua ulkomailla

jossain muualla kuin englantia puhuvassa maassa, saattaa olla tulevaisuuden kannalta arvokkaampaa, jos hän käy koulua isäntämaan kielellä eikä ns. kansainvälistä koulua englanniksi. Näin hän oppii isäntämaan kielen ja tulee osalliseksi sen kulttuuriperinnöstä. Aito kontakti kahden kansan välillä on näin saavutettu. Englanti puolestaan on tällaisessa tilanteessa oppiaineena, ja myös siinä saavutetaan hyvä kielitaito, jollainen esimerkiksi suomalaisnuorilla nykyään on.

Lopuksi

Olen tässä kirjoituksessa halunnut avata lukijan kielitietoisuutta siltä osin, mitä kaikkia näkökulmia liittyy niihin kieliin, jotka ovat läsnä hänen elinympäristössään. Joku elää siinä onnellisessa asemassa, että äidinkieli, kansalliskieli ja lingua franca ovat kaikki yksi ja sama asia. Tällainen tilanne on esimerkiksi briteillä. Suomenkielisellä suomalaisella taas on kotimaassa sikäli selkeä tilanne, että hänen äidinkielensä on lain turvaa nauttiva kansalliskieli ja mahdollisia myöhempiä kansainvälisiä yhteyksiä varten hänen on aina mahdollista hankkia toimiva englannin taito.

Ulkomailla asuva suomenkielinen on monien kielellisten valintojen edessä. Erityisen suuri vastuu hänellä on vanhempana. En halua osoitella sormella enkä antaa suoria ohjeita, mutta uskon, että lukija on samaa mieltä kanssani siitä, että lapsen täysipainoinen tiedollinen ja tunne-elämään liittyvä kehitys on turvattava. Luulen, että monet haluavat lapsensa oppivan suomalaisen kulttuurin erityispiirteet ja tulevan toimeen Suomen virastoissa sekä osaavan keskustella isovanhempiensa kanssa. Asuinmaan kieli saattaa tulevaisuudessa olla hänelle arvokasta pääomaa. Englantia hän varmaan oppii joka tapauksessa.

Kirjoittaja on FT, suomen kielen professori Oulun yliopistossa.

Luettavaa

Lindgren, Anna-Riitta 2000: *Helsingin saamelaiset ja oma kieli*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.

Mantila, Harri 2002: *Language Situation in Finland – Lectures on Language Situation – Russia, Estonia, Finland* (ed. Kazuto Matsumura). 48 – 64. Department of Asian and Pacific Linguistics, Institute of Cross-Cultural Studies. University of Tokyo.

Saari, Mirja 1999: *Kieli, kulttuuri, identiteetti. – Suomi. Maa, kansa, kulttuurit* (toim. Markku Löytönen ja Laura Kolbe). 266 – 277. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.

Uusi kielilaki. *Kielilakikomitean mietintö 2001: 3*. Oikeusministeriö.

Winsa, Birger 1998: *Language Attitudes and Social Identity. Oppression and Revival of a Minority Language in Sweden*. Applied Linguistics Association of Australia. Occasional Paper No 17.

Sirkku Latomaa

Monikielisyys – normaalitila, haaste ja mahdollisuus

Muistan lapsuuden kesistäni hyvin ne hetket, kun Ruotsin rekisterissä oleva Volvo kaarsi kerrostalomme pihaan. Auton taka-luukusta kaivettiin lapsille tuliaisiksi Maraboun suklaata. Miten taivaalliselta se maistuikaan! Suklaan lisäksi tärkeitä olivat enon lapset, joiden kanssa leikit sujuivat hyvin, vaikka serkut eivät aina löytäneet suomen kielen sanoja ilmaistakseen itseään. Serkkujen laulava puhenuotti tarttui helposti, ja jatkoin usein suomen puhumista ruotsalaisittain muutaman päivän ajan sukulaisten vierailujen jälkeen. Halusin samastua heihin, sillä lapsen mielessäni Ruotsi vaikutti eksoottiselta onnelalta, jossa kaikilla asukkailla on hyvä olla.

Muutama vuosi sitten yksi Ruotsin serkuistani otti yhteyttä Facebookissa vuosien tauon jälkeen. Kirjoittelimme ruotsiksi, sillä serkkuni ei juuri osaa lukea eikä varsinkaan kirjoittaa suomea. Hän kommentoi suomen taitoaan näin:

Hallo! roligt att du skriver! förstår finska väldigt väl, men att läsa det e jobbigt! måste koncentrera sig väldigt ju, pratar med min mamma konstant finska, men de e ju 60 tals finskan ju!

(Hei, onpa hauskaa, että kirjoitat! Ymmärrän suomea oikein hyvin, mutta on todella vaikeaa lukea sitä. Täytyy keskittyä kovasti. Puhun äitini kanssa koko ajan suomea, mutta se on 60-luvun suomea!)

Serkkuni kertoi, että hän oli käynyt Suomessa viimeksi 1980-luvulla. Hänen lapsensa eivät sitä vastoin olleet koskaan käyneet Suomessa. Serkkuni mukaan he osaavat suomea vain muutaman isovanhemmilta opitun sanan verran. Jos serkkuni lapset ja minun lapseni tapaisivat nyt, heidän yhteinen kielensä ei olisi suomi. Se ei olisi myöskään ruotsi, sillä – kuten tunnettua – ruotsin opiskelu ei ole suuresti suomalaiskoululaisten suosiossa. Kun äitini ja hänen veljensä erkaantuivat toisistaan 1960-luvulla, kumpikaan heistä ei tainnut arvata, että heidän lastenlastensa yhteinen kieli olisi – englanti.

Miten tähän tilanteeseen on tultu? Yhtenä syynä lienee se, että monet lahden toiselle puolelle muuttaneista suomalaisista, enoni mukaan lukien, vaihtoivat perheensä yhteiseksi kieleksi ruotsin, koska he halusivat tukea lastensa ruotsin omaksumista. Tavoitteena oli sosiaalinen nousu, ja siinä prosessissa ei esimerkiksi omalla äidinkielellä, suomella, ollut merkitystä. Tuohon maailmanaikaan monikielisyttä ja siihen liittyviä kysymyksiä oli tutkittu vasta vähän eikä vanhemmilla juuri ollut saatavilla parempaa tietoa ratkaisujensa pohjaksi kuin oma näkemyksensä ja tavoitteensa siitä, että lapsilla olisi parempi tulevaisuus kuin heillä itsellään.

Entä miten on tänään? Tiedämme monikielisydestä paljon aiempaa enemmän, mutta edelleen vanhempia askarruttavat samat kysymykset: Voiko lapsi oppia useamman kuin yhden kielen yhtä hyvin, vai tuleeeko hänestä ”puolikielinen” eikä hän tällöin osaa

yhtäkään kieltä ”äidinkielen tavoin”? Onko usean kielen käyttö samassa ilmauksessa merkki vakavasta ongelmasta? Käsittelen seuraavassa näitä kysymyksiä ja pohdin vanhempien tekemiä kielivaihtoja ja niiden seurauksia.

Monikielisyys – ei poikkeus vaan normaalitila

Kahden tai useamman kielen kanssa eläminen on maailmassa tavallisempaa kuin yksikielisyys. Siitä huolimatta monikielisyyteen suhtaudutaan usein kuin se olisi poikkeus normaalista. Yksikielisyyden ihannointiin perustuvassa yhteiskunnassa monikielisyys saatetaan nähdä ongelmana, jopa uhkaavana asiana (Auer & Li 2009; Blommaert ym. 2012).

Niissä maailmankolkissa, missä monikielisyys on arkipäivää, ei kuitenkaan pohdita, miten hyvin jotain kieltä osataan. Kieliä tarvitaan ja käytetään eri tarkoituksia varten. Ihmistä pidetään monikielisenä, vaikkei hän osaisi kirjoittaa jokaista osaamaansa kieltä. Katsotaan, että osakielitaitokin on arvokasta kielitaitoa. Sen sijaan yksikielisessä maailmassa kasvaneet pitävät usein vasta kahden kielen täydellistä hallintaa merkinä siitä, että yksilö on kaksikielinen. Kaikki sitä vähäisempi kielen osaaminen jää vaille huomiota.

Ajatus täydellisestä kaksikielisyydestä sisältää oletuksen kaksinkertaisesta yksikielisyydestä, ikään kuin samassa henkilössä yhdistyisi kaksi ”täydellisesti” äidinkieltä hallitsevaa kielenpuhujaa. François Grosjean (2010: 24) havainnollistaa vertailun mielekkyyttä seuraavasti: Jos kaksikieliseltä edellytetään kummassakin kielessään yksikielisen kielenpuhujan kompetenssia, kyse on samanlaisesta tilanteesta kuin jos aitajuoksijalta vaadittaisiin yhtä aikaa sprintterin ja korkeushyppääjän taitoja. On selvää, että sadan metrin pikajuoksussa tai korkeushypyssä aitajuoksija ei todennäköisesti selvittäisi tietään alkueriä pidemmälle, mutta omassa eri-

koislajissaan hän voisi yltää maailman huipulle. Aitajuoksija on oman lajityyppinsä ideaali edustaja, ja samalla tavoin kaksikielisenkin henkilö on ainutlaatuinen yksilö eikä kahden yksikielisen puhujan summa.

Yksikielisestä maailmasta on peräisin myös se näkemys, että kaksikieliseksi kasvavan kielenhallinnan taso jää alhaiseksi molemmissa kielissä. Täydellisyyshanteen rinnalla esiintyykin usein käsite puolikielisyys. Sitä käytti ensimmäisenä Nils Hansegård (1968) Pohjois-Ruotsin väestön kielioloja kartoittavassa tutkimuksessaan. Hansegård esitti, että suomen- ja saamenkieliset eivät osanneet sen paremmin äidinkieltään kuin ruotsiakaan, ja tämä oli hänen mukaansa seurausta ruotsalaisesta kielipolitiikasta, joka oli pakottanut vähemmistöt kielenvaihtoon ja katkaissut siten heidän äidinkieliensä kehityksen. Tove Skutnabb-Kangas (1981) popularisoi käsitteen ja kehitti sitä edelleen ruotsalaisen maahanmuuttokeskustelun yhteydessä 1970- ja 1980-luvuilla. Samoihin aikoihin se ilmestyi myös pohjoisamerikkalaiseen ja australialaiseen keskusteluun. Puolikielisuuden käsite on saanut paljon kritiikkiä osakseen (esim. Martin-Jones ja Romaine 1986) erityisesti sen taustalla olevien, kielen luonnetta koskevien oletusten vuoksi, joiden johdosta koko käsitettä on vaikea määritellä. Puolikkaan kielen määrittäminen edellyttäisi täydellisen kielitaidon määrittelyä ja poikkeavan kaksikielisen kehityksen määrittäminen yksimielisyyttä normaalista yksikielisestä kehityksestä.

Kuten kielen hallintaa myös sen käyttöä koskee usein vaatimus täydellisyydestä ja puhtaudesta. Ajatellaan, että kaksikielisen henkilön kielten tulisi olla erillään toisistaan, omilla lokeroissaan. On kuitenkin tavallista, että kaksikielisen puhujan puheessa on aineksia kummastakin kielestä. Maallikkonäkemys asiasta on, että kielten sekoittaminen liittyy juuri kielen hallinnan puutteisiin – kaksikielinen ei osaa kumpaakaan kieltä riittävän hyvin – ja on siksi merkki vakavasta ongelmasta. Tosiasiassa on kyse siitä, että

tällaisen henkilön sanavarasto usein koostuu toisiaan täydentävistä osista. Joitakin asioita ilmaistaan paremmin yhdellä ja joitakin paremmin toisella kielellä. Kielet ovat funktionaalisesti eriytyneitä; kyseessä on siis kielten välinen työnjako.

Kun pienet lapset yhdistävät eri kieliä samaan ilmaukseen, se voi olla monikieliseen kehitykseen kuuluva ilmiö, joka vähenee ajan myötä. Varttuneemmilla kielenkäyttäjillä puolestaan kielten yhdistämisen voi tulkita olevan osa tavanomaista kaksikielistä puhemuotoa. Suhtautuminen siihen on muuttunut sitä mukaa, kun monikielisydestä on saatu lisää tutkimustietoa. Kyse ei olekaan kielellisestä köyhyydestä, vaan sujuvasti kahta kieltä hyödyntävä puhuja ilmentää toiminnallaan itse asiassa erinomaista kummankin kielen hallintaa (esim. Jørgensen 2002, 2008).

Kahden tai useamman kielen rinnakkaista ja limittäistä käyttöä sekä osittaista hallintaa kohtaan tunnetaan kuitenkin edelleen epäluuloja. Totutuista selvistä kielirajoista ja kielen täydellisen hallinnan ideaalista kiinni pitävien sivullisten ensivaikutelma voi olla, että kieliä sekoitellaan mielivaltaisesti eikä mitään niistä hallita tarpeeksi hyvin. Uudempi versio puolikielisyyskeskustelusta koskeekin niin sanottuja multietnolekteja, monietnisen kaupunkinuorison uudenlaisia kielimuotoja (esim. Lehtonen 2013). Kun aiemmin vähemmistöt pidettiin marginaalissa leimaamalla heidät puolikielisisiksi, nykyään heiltä viedään mahdollisuus saada äänensä kuuluviin luonnehtimalla heidän valtakielen käyttöönsä standardista poikkeavaksi lähiökieleksi, esimerkiksi rinkebynrueksiksi (Stroud 2004).

Kaunokirjallisuuden kertomaa: muuttajan kokemat haasteet

Viime vuosina olen havainnut, että kaunokirjallisuus tiivistää usein erinomaisella tavalla tärkeitä huomioita monikielisten ih-

misten elämästä ja välittää siten samaa sanomaa kuin ajan hermostolla oleva monikielisyystutkimus. Esittelenkin seuraavassa näytteitä kolmesta teoksesta, jotka kuvaavat muuttajien arkea ja arjen kielivalintoja. Ensimmäinen esimerkkini on Susanna Alakosken romaanista *Sikalat* (*Svinalängorna*, 2006) ja toinen Antti Jalavan teoksesta *Asfalttikukka* (*Asfaltblomman*, 1980). Kolmas esimerkkini on Sofi Oksasen romaanista *Stalinin lehmät* (2003).

Romaanissaan *Sikalat* (2007) Susanna Alakoski havainnollistaa hyvin, millaista siirtolaisvanhempien puhuma toinen kieli on:

Sitten isä harjoitteli puhumaan ruotsia, hän sanoi että asuttiin så pra nu. Suttio vem okk en halv kvatraat meter. Vi har ree rum okk sök okk ett stuurt haav allteles kulman takana. (Alakoski 2007, 13.)

Alakosken romaanin päähenkilö Leena havaitsee varhain, millaisia haasteita uuden kielen oppiminen tuottaa vanhemmille. Leenan isä ei tee eroa ”kovien” ja ”pehmeiden” konsonanttien välillä, vaan hän yksinkertaistaa ruotsin äännejärjestelmää suomen kielen kaltaiseksi. Lisäksi hän jättää sananalkuisia konsonantteja pois, koska suomen kielen sanoissa tavu voi alkaa vain yhdellä konsonantilla. Naapurin Åsen seurassa Leena häpeää isänsä puhumaa ruotsia, jossa kaikuu vahva suomen aksentti:

- Mamma ok jak har retan postat ut titningar, det är vint väter ute. Sätt er så ska ni vå pannukakka.
- Isä, se on ruotsiksi pannkaka eikä mikään kakka.
- Joopa joo, krattar päst som krattar sist. (Alakoski 2007, 68.)

On tyypillistä, että muuttajien lapsille uuden kielen oppiminen on vaivattomampaa kuin muuttajille itselleen. Antti Jalavan *Asfalttikukan* (1981) päähenkilö Hannu saa lopulta ruotsin kielen

haltuunsa niin hyvin, että ulkopuolisetkin hämääntyvät:

Mutta hän matkii ruotsia ilman silmäänpistäviä poikkeamia ja siksi ihmiset täysin tosissaan uskovat että hänellä on elävä kieli kuten kaikilla muilla. Opettajat jotka muistavat hänet kun hän osasi ainoastaan suomea ovat ihastuksissaan, he sanovat että he ”tuskin uskovat korviaan”. (Jalava 1981, 108.)

Hannun puhumasta kielestä ei enää kuule, että hän on muuttanut Ruotsiin muualta. Näennäisestä sujuvuudesta huolimatta jotain kuitenkin puuttuu. Ulkopuoliset ovat pakottaneet Hannun valitsemaan kahden välillä: joko olet kuten me tai et ole osa meitä. Valintatilanteessa monet maahanmuuttajat saattavat kieltää juurensa ja korostaa kaikilla tekemisillään maan valtakielen oppimista ja hallintaa. Tähän valintaan heitä voi johdattaa oma tarve katkaista siteet vanhaan kotimaahan tai ympäristössä koettu paine siitä, että oma tausta pitää kieltää tai kätkeä. Jalavan Hannu päätyy kätkemään taustansa tehokkaasti:

Hän ei enää seurustele sisarustensa kanssa, hän varoo näyttäytymästä kadulla vanhempiensa seurassa, hän ei koskaan kenellekään kerro millaista heillä on kotona, ja ennen kaikkea, hän ei koskaan mainitse sanallakaan kymmenestä ensimmäisestä elinvuodestaan. (Jalava 1981, 107.)

Teini-iässä Ruotsiin muuttaneen Asfalttikukan Hannun kotouttaminen on näennäisesti saatu onnelliseen päätökseen, sillä hän käy jo niin sanotusta syntyperäisestä ruotsinpuhujasta. Hannu kokee kuitenkin, että ruotsin kieli on kylmää, kovaa, tunteetonta – se ei ole hänen sydämensä kieli. Tunnekielen, suomen, ovat muut tappaneet. Hannusta tulee sanojensa mukaan juureton, äidinkieletön:

Äidinkieltään hän ei tietystikään enää käytä niin kuin äidinkieltä käytetään, se on melkein pois kulunut ja mitä on jäljellä se kelpaa vain kaikkein välttämättömimpään. Itse asiassa Hannu on nyt kielen ulkopuolella, hän ei ole yksikielinen eikä kaksikielinen eikä puolikielinen hän on kieleton, hänellä ei ole kieltä missä hän voisi elää. (Jalava 1981, 108.)

Romaanissaan *Stalinin lehmät* (2003) Sofi Oksanen kuvaa Suomessa asuvan virolaisäidin valitsemaa karua kielipolitiikkaa. Romaanin äiti ei puhu tyttärelleen viroa eikä myöskään anna tämän puhua sitä. Äiti perustelee politiikkaansa Virossa asuville sukulaisille ja tutuille sillä, että ”hän ei merkitse lastaan ryssäksi, joka Suomessa on aina ryssä, vaikka joulukinkun kanssa paistaisi ja Turun sinapin kanssa tarjoaisi” (2003, 42). Äidin vastustuksesta huolimatta tytär oppii kuitenkin kielen eikä suostu luopumaan siitä, vaikka äiti antaa jokaisesta vironkielisestä sanasta ”moittivan luunapin tai happaman tukistuksen, mikäli kukaan ei ollut näkemässä” (2003, 41). Äidin valitsema menetelmä on äärimmäinen esimerkki kielen tavoitteellisesta tukahduttamisesta. Samalla se antaa paljon pohdittavaa jokaiselle vanhemmalle. Äidinkieli on tunnekieli, jonka avulla lapsi kiinnittyy vanhempien kulttuuriin sekä solmii suhteet vanhempiin, sukulaisiin ja perheen ystäväpiiriin. Jos vanhempi päättää puhua lapselle vain valtakieltä, hän samalla kieltää lapseltaan kaiken tämän. On myös väistämätöntä, että vanhempi jättää paljon sanomatta, jos hän ei puhu lapselleen sitä kieltä, jota hän parhaiten osaa. Vaikka osaisi toista kieltä hyvinkin, kaikkia tunne-elämän vivahteita ei kuitenkaan pysty ilmaisemaan samalla tavoin kuin äidinkielellään. Entä kuinka hyvin on mahdollista laulaa, tarinoida ja loruilla vieraalla kielellä?

Oksanen kuvaa romaanissaan osuvasti monien muuttajien suomalaistumispyrkimyksiä ja juurien katkaisemisen mukanaan tuomaa ristiriitaa, jonka keskellä toinen sukupolvi yrittää rakentaa identiteettiään:

Äiti päätti puolestani myös sen, ettei minun tarvitse Sysi-Suomessa kasvaneena ja siten muka sydämen syvintä solaa myöten sysisuomalaisena muistaa sitä maata, josta hän on tullut, ei vaikka me kävimmekin siellä, ei, vaikka hän ikävöi takaisin. Eihän niitä matkoja edes ollut olemassa, kun niistä ei puhuttu kenellekään Suomessa. Minusta piti tulla suomalainen. Piti puhua, kävellä kuin suomalainen, näyttää siltä kuin suomalainen, vaikka olin jatkuvasti poissa paikaltani, jotenkin pois sijoiltaan, kuin takissa, jonka hihat ovat eripituiset ja liian pienet minulle, kengissä, jotka hankasivat joka askeleella. (Oksanen 2003, 45.)

Jalavan romaanin päähenkilö ei tunne oloaan kotoisaksi ruotsin kielessä, vaikka hän on saanut sen haltuun erinomaisesti. Oksanen romaanin päähenkilö puolestaan kokee ristiriidan fyysisesti: suomen muottiin pakottautuminen tuntuu eripituisina hihoina ja hankaavina kenkinä. Heillä on kummallakin paha olla, sillä heidän äidinkieleltään on pyritty katkaisemaan juuret. Ilman juuria, ilman äidinkieltä, lasten ja nuorten on vaikea oppia ymmärtämään, keitä he ovat. Ihmisen täytyy tietää, mistä hän on tulossa, jotta hän voi tietää, minne hän on menossa.

Haasteista mahdollisuuksiin

Kahden tai useamman kielen kanssa eläminen on rikkaus. Samalla se on merkittävä haaste. Monikielisen lapsen vanhempana ei ole aina helppoa jaksaa uskoa siihen, että kielikasvatukseen uhrattu aika ja vaiva kantavat vielä joskus satoa. Sinnikäs yrittäminen tulee kuitenkin aikanaan palkituksi. Sitä vastoin täydellinen kielenmenetys, joka voi tapahtua hyvinkin lyhyessä ajassa, on yksilölle ja perheelle aina tuskallinen prosessi. Jos pienen lapsen kielenvaihto näyttääkin menevän kivuttomasti, menetyksen todellinen merki-

tys paljastuu yleensä viimeistään aikuisiässä, kuten Jalavan romaani havainnollistaa. Aikuisena päähenkilö Hannu koki, että hänestä oli tullut kieleton.

Vanhempien usko oman kielensä merkitykseen saattaa horjua ympäristön asenteiden takia. Ei ole harvinaista, että vanhemmilta kysytään, miksi nämä haluavat eristää lapsensa muista puhumalla heille valtakielen sijaan jotain ”outoa” kieltä. Jotkut jopa saattavat väittää, että ympäristön kielen oppiminen estyy, kun lapsille puhutaan kotona jotain muuta kieltä. Tutkimustulosten valossa on kuitenkin selvää, että lapset oppivat aina valtakielen. Vaikeampaa on saada yhteiskunnassa vähemmistökielenä oleva kieli kehittymään samalla tavoin, olipa kieli kuinka maailmanlaajuinen tahansa. Tämä vähemmistökielille tyypillinen ongelma ei siis koske yksistään niin sanottuja pieniä kieliä. Tutkimukset ovat osoittaneet, että sellaisissakin Suomessa asuvissa perheissä, joissa kodin kielenä on jokin niin kutsuttu maailmankieli, esimerkiksi englanti, suomi on selvästi vahvin kieli lasten elämässä. Ympäristön kieli on aina valtakieli.

Monikielisyyteen kasvaminen on haaste myös lapsille. Aivan kuten vanhemmatkin lapset ovat alttiita ympäristön asenteille eivätkä he eivät suostu käyttämään heikompaa kieltään, jos kokevat tulewansa naurunalaisiksi. Siksi olisikin pidettävä erityistä huolta siitä, että monikieliseen kehitykseen kuuluviin ilmiöihin suhtaudutaan luonnollisesti lapsen ympäristössä. On tärkeää osoittaa lapselle, että arvostaa omaa kieltään. Jos vanhempi käyttää kodin ulkopuolella lapsen seurassa mieluummin ympäristön kieltä kuin omaa äidinkieltään, se kertoo lapselle, että omassa kielessä on jotain pieässä. Lapselle pitää tarjota tilaisuuksia kuulla ja käyttää myös sitä kieltä, jonka käyttömahdollisuudet muutoin ovat rajalliset. Keskeisintä on vanhempien asenne: halu ylläpitää kieli elinvoimaisena ja usko siihen, että työn tulokset näkyvät vielä jonain päivänä.

Sitkeässä elävät oletukset monikielisyyden aiheuttamista haitoista yksilön kielelliselle, kognitiiviselle ja emotionaaliselle kehitykselle ovat peräisin kansallisvaltioajattelusta. Kansallisvaltioajattelusta ovat peräisin myös täydellisen kielen ja sekoittumattoman puheen vaatimus. Pelonsekainen suhtautuminen monikielisyyteen on edelleen arkipäivää monissa arkisissa keskusteluissa, ja näistä asenteista on esimerkkejä yleisönosastokirjoituksissa ja verkkoviestinnässä. Itse asiassa olisi kuitenkin aiheellista kysyä, mitä seurauksia tosiasiallinen poikkeustila, yksikielisyys, aiheuttaa yksilön kehitykselle.

Monikielisyys voidaan nähdä myös voimavarana ja tekijänä, jolla on lukuisia, lapsen kehitykseen positiivisesti vaikuttavia ominaisuuksia. Monikielinen kieliyhteisö lisää kielellistä demokratiaa, ja monen kielen hallinta kasvattaa yksilön älyllistä kapasiteettia ja sosiaalista pääomaa. Useiden tutkimusten mukaan (esim. Bialystok 2009) monikielisyydellä on selvästi myönteinen vaikutus lapsen kehitykseen. Monikieliset lapset ovat osoittautuneet yksikielisiä paremmiksi testeissä, jotka edellyttävät käsitteenmuodostusta tai kognitiivista joustavuutta. Heidän metakielelliset taitonsa ovat myös yksikielisiä paremmat. Monen kielen kanssa kasvaneilla on siis paitsi kielitaitoa ja kykyä analysoida kieltä myös luovuutta, joustavaa ajattelua, kulttuuriosaamista – ja kaikkea tätä tarvitaan nykymaailmassa entistä enemmän.

Kirjoittaja on FM, suomenkielisen viestinnän lehtori Tampereen yliopistossa.

Kirjallisuus

Alakoski, Susanna 2007: *Sikalat*. (Svinalängorna 2006.) Suom. Katriina Savolainen. Helsingfors: Schildts.

Auer, Peter & Li Wei 2009: Introduction: Multilingualism as a problem? Monolingualism as a problem. – Peter Auer & Li Wei (toim.) *Handbook of Multilingualism and Multilingual Communication*, 1–12. Berlin: Mouton de Gruyter.

Bialystok, Ellen 2009: *The good, the bad, and the indifferent*. Bilingualism: Language and Cognition 12:1, 3–11.

Blommart, Jan & Leppänen, Sirpa & Pahta, Päivi & Räisänen, Tiina (toim.) 2012: *Dangerous Multilingualism. Northern Perspectives on Order, Purity and Normality*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Grosjean, François 2010: The bilingual as a competent but specific speaker-hearer. – Madalena Cruz-Ferreira (toim.) *Multilingual Norms*, 19–32. Frankfurt am Main: Peter Lang.

Hansegård, Nils Erik 1968: *Tvåspråkighet eller halvspråkighet?* Stockholm: Aldus Bonnier.

Jalava, Antti 1981: *Asfalttikukka*. (Asfaltblomman, 1980.) Suom. Pentti Saarikoski. Helsinki: WSOY.

Jørgensen, Jens Normann (toim.) 2002: *De unges sprog. Artikler om sproglig adfærd, sproglige holdninger og flersprogethed hos unge i Danmark*. Københavnerstudier i tosprogethed, Køgeserien bind K9. København: Akademisk Forlag.

Jørgensen, Jens Normann 2008: *Polylingual languaging around and among children and adolescents*. *International Journal of Multilingualism* 5: 3, 161–176.

Lehtonen, Heini 2013: *Kieleilyä monietnisessä yläkoulussa*. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta* 12.9.2013. <http://www.kieliverkosto.fi/article/kieleilya-monietnisessa-ylakoulussa/>

Martin-Jones, Marilyn & Romaine, Suzanne 1986: *Semilingualism: A half-baked theory of communicative competence*. *Applied Linguistics* 7: 1, 26–38.

Oksanen, Sofi 2003: *Stalinin lehmät*. Helsinki: WSOY.

Skutnabb-Kangas, Tove 1981: *Tvåspråkighet*. Lund: LiberLäromedel.

Stroud, Christopher 2004: *Rinkeby Swedish and semilingualism in language ideological debates: A Bourdieuean perspective*. *Journal of Sociolinguistics* 8: 2, 196–214.

Leena Nissilä

Tavoitteellista suomen kielen oppimista ja opetusta

Mikä on äidinkieli?

Oma kieli, äidinkieli, on sydämen, tunteiden, identiteetin ja ajattelun kieli. Kieli vahvistaa kulttuurista identiteettiä, oman kulttuurin tuntemusta ja siteitä omaan kieliyhteisöön. Äidinkieli on myös perusoikeus. Vahva äidinkielen taito helpottaa myös kaikkea muuta oppimista. Tutkimuksissa on myös todettu, että lapsen äidinkielen taidon taso ennustaa hänen toisen kielen oppimistaan, mistä syystä äidinkielen taitojen tukeminen koituu myös muun oppimisen hyväksi.

Äidinkieli on mahdollista määritellä monella eri tavalla. Äidinkieleksi kutsutaan usein sitä kieltä, joka on opittu ensimmäiseksi ja yleensä juuri äidiltä. Tällöin kysymyksessä on lapsen ensimmäinen kieli, jolloin tätä kieltä määrittää ns. järjestyskriteeri. Äidinkieltä voidaan määrittää myös sen mukaan, mitä kieltä henkilö osaa parhaiten, jolloin puhutaan taitokriteeristä. Määräkriteeriksi kutsutaan sitä, kun äidinkieli määritellään eniten käytetyn kielen mukaan. Viimeinen äidinkielen määrittelykriteeri on identiteetti-

kriteeri, jolla määritellään kieli, josta henkilö pitää eniten ja jonka puhujien joukkoon hän tuntee kuuluvansa. Hyvin usein nämä neljä kriteeriä osuvat samaan kieleen eli se on ensimmäiseksi opittu, parhaiten osattu ja eniten käytetty kieli. Lisäksi ihminen tuntuu kuuluvansa senkielisten ihmisten yhteisöön.

Identiteetikriteeri onkin näistä kriteereistä vahvin, ja myös se pelkästään riittää tekemään jostakin kielestä äidinkielen. Kaksi- ja monikielisillä on oikeus itse määritellä äidinkieltä, ja niitä voi todella olla yksi tai useampia. Aikuisena opittua kieltä ei kuitenkaan koskaan kutsuta äidinkieleksi. Kieli on tärkeä sekä oman minuuden tiedostamisen että kieltä puhuvaan yhteisöön liittymisen kannalta. Kieli on voimavara sekä kielen käyttäjälle että ympäröivälle yhteiskunnalle. Jokainen kieli avaa oven myös kielen takana olevaan kulttuuriin.

Monet tuntevat sanonnan äidinkielestä ja isänmaasta: äidinkielen voi ottaa mukaansa myös ulkomaille, mutta isänmaata ei. Molemmat ovat tärkeitä, mutta vaikka joutuisi menettämään isänmaansa, äidinkielen voi aina säilyttää. Eri kielten osaaminen on arvokas taito.

Kaksi- ja monikielisyydestä

Kaksi- ja monikielisyyks on lahja, jonka useita kieliä puhuvat vanhemmat voivat lapselleen antaa. Kasvuympäristö määrittää, minkä kielten puhuja lapsesta lopulta kehittyy. Vaikka lapsi kasvaa syntymästään saakka kaksi- tai monikielisessä ympäristössä, on näillä kielillä yleensä erilainen asema lapsen maailmassa. Yhdestä kielestä muodostuu helposti hallitseva kieli, jota osataan paremmin kuin ei-hallitsevaa kieltä.

Tutkimukset ovat osoittaneet, että terve lapsi kykenee helposti omaksumaan useampia kuin yhden kielen. Kaksi- ja monikielisten ajattelun on myös todettu olevan luovempaa, joustavampaa ja

oivaltavampaa kuin yksikielisten. Kaksi- ja monikielisten on myös keskimäärin helpompi oppia vieraita kieliä kuin yksikielisten. On myös todettu, että kaikki kielelliset virikkeet kehittävät lapsen yleistä kielikykyä.

Kaksi- ja monikieliseksi kasvamisessa hyvin merkittävä rooli on kodilla. On tärkeää, että lapselle luetaan paljon jo vauvaiästä lähtien. On tärkeää, että lapsi on kuullut ja kuunnellut suomea, hän on itse tullut kuulluksi, hän on puhunut ja hänelle on puhuttu, hänen kanssaan on keskusteltu, hän on kysellyt ja hänelle on vastattu.

Kun lapselle luetaan ja kerrotaan satuja, kertomuksia, kertovia tietotekstejä, runoja ja loruja, lapsi saa tilaisuuden nauttia kuulemastaan. Tällöin lapsi eläytyy ja saa aineksia ajatteluunsa. Hänen kykynsä ymmärtää omaa ja toisten elämää vahvistuu. Tällöin myös ajattelu kehittyy: lapsi kiinnostuu kysymään, tekemään päätelmiä sekä arvioimaan kuulemaansa. Samalla sana- ja käsitevaranto sekä suomen kielen luku- ja kirjoitustaito kehittyvät ikään kuin huomaamatta. Tätä kutsutaan monilukutaidoksi.

Monilukutaidosta

Lukutaidon käsitettä on ollut tarpeen laajentaa kattamaan peruslukutaidon lisäksi myös erilaisten viestin tulkitsemisen ja tuottamisen taito monipuolisesti ja monimediaisesti. Kansainvälisissä yhteyksissä käytetyn termin *multiliteracies* käännöksenä Suomessa otettu käyttöön termi monilukutaito.

Monilukutaidolla tarkoitetaan siis erilaisten tekstien tulkitsemisen, tuottamisen ja arvottamisen taitoja. Monilukutaito perustuu laaja-alaiseen käsitykseen teksteistä, joilla tarkoitetaan muun muassa sanallisten, kuvallisten ja numeeristen symbolijärjestelmien avulla ilmaistua tietoa. Tekstejä voidaan tulkita ja tuottaa esimerkiksi kirjoitetussa, puhutussa, painetussa, audiovisuaalisessa tai di-

gitaalisessa muodossa.

Oppilaat tarvitsevat monilukutaitoa osatakseen tulkita maailmaa ympärillään. Monilukutaito merkitsee taitoa hankkia, yhdistää, muokata, tuottaa, esittää ja arvioida tietoa eri muodoissa, eri ympäristöissä ja tilanteissa sekä erilaisten välineiden avulla. Monilukutaito tukee kriittisen ajattelun ja oppimisen taitojen kehittymistä. Sitä kehitettäessä tarkastellaan ja pohditaan myös eettisiä ja esteettisiä kysymyksiä. Monilukutaitoon sisältyy monia erilaisia lukutaitoja, joita kehitetään kaikessa opetuksessa. Oppilaiden tulee voida harjoittaa taitojaan sekä perinteisissä että monimediaisissa, teknologiaa eri tavoin hyödyntävissä oppimisympäristöissä.

Oppilaiden monilukutaitoa kehitetään arkikielestä kohti eri tiedonalojen kielen ja esitystapojen hallintaa. Opetuksessa tarkastellaan oppilaille merkityksellisiä tekstejä sekä niistä nousevia tulkinnoita maailmasta. Näin oppilaat voivat hyödyntää opiskelussa vahvuuksiaan ja itseään kiinnostavia sisältöjä ja käyttää niitä myös osallistumisessa ja vaikuttamisessa.

Kaikenlainen lukeminen kehittää lapsen yleistä kielitajua ja helpottaa yhä laajempien tekstimassojen nopeaa omaksumista. Kaulokirjallisuuden ja asiatekstien monipuolinen vuorottelu rikastaa kielimaailmaa, auttaa ilmaisemaan itseään täysipainoisesti ja toimimaan yhteiskunnan hyväksi.

Eväitä kulttuuriseen moninaisuuteen ja kielitietoisuuteen

Kulttuuriseen moninaisuuteen ja kielitietoisuuteen kasvaminen on tärkeää, koska elämme kulttuurisesti monimuotoistuvassa ja globalisoituvassa yhteiskunnassa. Kouluyhteisöjen tuleekin suhtautua avoimesti kulttuuriseen moninaisuuteen ja antaa tilaa monikerroksisille identiteeteille. Sen tulee myös kehittää kulttuurienvälistä ymmärrystä ja kunnioitusta kouluyhteisön sisällä. Kulttuurisesti moninaisessa kouluyhteisössä erilaiset ajattelutavat tule-

vat nähdyiksi ja kuulluiksi, niitä pohditaan ja niistä neuvotellaan. Niiden pohjalta luodaan myös uusia ajattelu- ja toimintatapoja. Tietoisuus kulttuurisesta moninaisuudesta yhdistää kaikkia kouluyhteisöjen jäseniä. Kulttuurinen moninaisuus nähdään kasvun, luovuuden ja oppimisen voimavarana.

Yksi kulttuurisen moninaisuuden ilmentymä on monikielisyys. Koulun tulee tukea oppilaan monikielisyyden ja kieliä arvostavan asenteen kehittymistä. Kielitietoisessa koulussa ymmärretään kielen keskeisyys kasvamisessa, oppimisessa, yhteistoiminnassa, identiteettien rakentumisessa ja yhteiskuntaan sosiaalistumisessa.

Kielitietoisessa koulussa jokainen opettaja on kielellinen malli ja opettamansa oppiaineen kielen opettaja. Opetuksessa otetaan huomioon se, että jokaisella tiedonalalla on oma kielensä, tekstikäytäntönsä, käsitteistönsä ja symbolijärjestelmänsä. Eri tiedonalojen kielet avaavat samaan ilmiöön eri näkökulmia. Opetuksessa edetään arkikielestä käsitteellisen ajattelun kieleen. Jokaisella oppilaalla on oikeus kehittyä kielen käyttäjänä ja kielen oppijana.

Koulussa tuetaan oppilaiden kasvua monipuolisiksi ja taitaviksi kielenkäyttäjiksi sekä äidinkielellään että muilla kielillä. Monien kielten käyttö rinnakkain nähdään luontevana ja kaikkia oppilaan osaamia kieliä arvostetaan. Oppilaita rohkaistaan vuorovaikutukseen ja kohtaamiseen vähäiselläkin suomen kielen taidolla. Kieliä käytetään rohkeasti ja niillä leikitellään. Koulussa hyödynnetään myös koulun ulkopuolisia kielenkäyttötilanteita ja sitä kielivaroa, jota oppilaat hankkivat koulun ulkopuolella.

Mistä kielenoppimisessa on kysymys?

Käyttöpohjaisen kielenoppimiskäsityksen mukaan oppiminen on analogisten mallien ja säännönmukaisuuksien hyödyntämistä. Käyttöpohjainen oppiminen perustuu kielen käyttötapautumiin eli kielenkäyttötilanteisiin, joissa syötöksen tulee olla oppijan lä-

hikehityksen vyöhykkeellä (Zone of Proximal Development) eli alueella, joka taitojen oppimisessa on aktuaalisen tason ja potentiaalisen tason välillä.

Kun kielenkäyttötilanteissa on oppijan kielitaidon kannalta sopiva määrä jo automaattistunutta tietoa sekä uutta, prosessoitavaa tietoa, oppija kykenee käyttämään hyväkseen tämän uuden tiedon ja soveltamaan sen aiemmin oppimiinsa analogisiin malleihin ja säännönmukaisuuksiin. Kun sama syötös toistuu riittävän monta kertaa, tapahtuu myös uuden tiedon automaattistuminen, mikä vapauttaa tilaa jälleen uusien asioiden prosessoinnille.

Kielitaito siis kehittyy vähitellen tasolta toiselle. On olemassa varsin paljon näyttöä siitä, että kielitaidon kehittyminen ei ole yksilöllinen prosessi, vaan tapahtuu säännönmukaisesti ja jossain määrin samalla tavoin jopa kielestä riippumatta. Yksilölliset erot koskevat ennen kaikkea kehityksen nopeutta. Ympäristöolosuhteet vaikuttavat sekä kehityksen nopeuteen että sanavarastoon: on luonnollista, että kieltä oppii nopeammin, jos sitä kuulee kaikkialla ympärillään, ja että esimerkiksi koulussa opitaan nopeasti juuri kouluun liittyvää sanastoa. Myös kielikohtaisia eroja on. Lähisukukieltä oppii nopeammin kuin kieltä, jossa on paljon omalle äidinkielelle vieraita kategorioita. Opiskeluun käytetty aika ei kuitenkaan vielä kerro mitään kielitaidosta ja sen tasosta. On tukeuduttava yhteisiin kielitaidon tasokuvauksiin ja arviointikriteereihin.

Opetuksen suunnittelussa tarvitaan siis ensimmäiseksi kielitaidon tason kartoitusta. Tasovalinnassa otetaan huomioon sekä opettajan (myös mahdollisten aikaisempien opettajien) että oppilaan (ja hänen vanhempiansa) arvio kielitaidosta. Sen jälkeen on helpompi tehdä suunnitelma muun muassa siitä, mitä seuraavana vuonna erityisesti painotetaan ja mitä pyritään tekemään sen jälkeen.

Oppilaiden ei ole mahdollista edetä kaikissa kielellisissä toiminoissa yhtä nopeasti. Siksi jokaista vuotta varten on tarpeen tehdä

suunnitelma siitä, miten aika kyseisenä vuonna jaetaan eri kielellisten toimintojen harjoittamisen välillä. Samalla päätetään, mitkä teemat ja asiat (kirjallisuus ja oppimiskokonaisuudet) käsitellään kunkin lukuvuoden aikana. Opettajan tulee suunnitteluvaiheessa myös miettiä, mitkä materiaalit hän saa oppikirjoista, mitkä tiedotusvälineistä tai multimedista ja mitkä materiaalit hänen tulee itse valmistaa.

Suomen kieli oppijan silmin

Suomen kieltä pidetään yleensä vaikeana oppia. Toiset asiat ovat kuitenkin yhdelle vaikeita ja toisille helppoja. Erot johtuvat osittain oppijan ominaisuuksista ja oppimiskokemuksista sekä lähökielestä ja -kulttuurista. Lisäksi oppimiseen vaikuttavat muun muassa oppijan koulutustaso, kielellinen lahjakkuus, motivaatio, persoonallisuus, aiemmat oppimiskokemukset sekä muisti. Myös oppimistilanne vaikuttaa. Opettaja vaikuttaa ratkaisevasti siihen, onko opiskelupaikka, ryhmä, välineet ja itse opetus oppimiselle suotuisaa.

Vaikean kielen vaikutelma johtuu pääasiassa siitä, että suomi on niin erilainen kieli. Onhan suomi oppijoille lähisukukielen puhujia lukuun ottamatta yleensä hyvinkin kummallinen. Siellä missä analyttisissä indoeurooppalaisissa kielissä käytetään sanojen keskinäisten suhteiden ilmaisemiseen esim. artikkeleita ja pre- ja postpositioita, ilmaistaan sama informaatio synteettisessä suomen kielessä päätteiden ja liitteiden avulla. Tästä seuraa, että suomen kielessä sanat ovat pitkiä. Vaikeana suomea pidetään yleensä erityisesti siksi, että sanoilla on niin paljon eri muotoja: sanavartat vaihtelevat ja päätteilläkin on useita variantteja. Lisäksi monet syntaktiset, semanttiset ja pragmaattiset valinnat ovat suomessa vaikeita, koska ne on yleensä opittava tilanteelta. Helposti opittavia ovat suomen kielessä seikat, joita lähtökielessä ilmaistaan

usealla, mutta suomessa vain yhdellä tavalla, sekä sellaiset seikat, joita kohdekielessä ei tarvitse ollenkaan huomioida. Tällaisia ovat esimerkiksi kieliopillisen suvun ja artikkelien puuttuminen. Kun on kysytty erikielisiltä oppijoilta, miltä suomen kieli heistä vaikuttaa, he ovat määritelleet suomea seuraavasti:

SUOMEN KIELESSÄ VAIKEAA:

- ❖ pitkät sanat
- ❖ partitiivi
- ❖ ero: täällä – tässä, tuolla – tuossa, siellä – siinä
- ❖ adjektiiviattribuutti
- ❖ astevaihtelu
- ❖ sanaston semantiikka
- ❖ persoonataivutus
- ❖ lauseenvastikkeet

SUOMEN KIELESSÄ HELPPOA:

- ✓ paino aina 1. tavulla
- ✓ säännönmukaisuus, ei poikkeuksia
- ✓ verbien aikamuodot helppoja
- ✓ grafeemia vastaa foneemi
- ✓ ei eri sukujä
- ✓ ei epämääräisiä ja määräisiä muotoja
- ✓ sanajärjestys syntaktisesti vapaa
- ✓ vokaalisointu
- ✓ ei ole futuuria
- ✓ intonaatio tasainen
- ✓ ei konsonanttityhtymiä sanan alussa
- ✓ suomi eroaa toisista kielistä paljon, lähtökieli ei sekoita (poikkeuksena viro ym. sukulaiskielet)

Miten tavoitteellista kielenoppimista voidaan tukea?

Kielenopetuksen tavoitteena pidetään kommunikaatiotaitoja. Nämä taidot voidaan jakaa vastaanottamis- ja tuottamistaitoihin. Koska kielenopiskeluun ja -opetukseen käytettävä aika on yleensä rajallinen, kannattaa kunkin oppijan ja opetusryhmän tavoite kielitaidolle fokusoida mahdollisimman tarkasti. Yksi oppija haluaa oppia sujuvaksi puhujaksi, toinen tarkaksi kirjoittajaksi, kolmas ehkä passiiviseksi lukijaksi. Käytännössä kielitaito ilmenee kokonaisuutena, jossa kielelliset toiminnot kietoutuvat toisiinsa ja tukevat toisiaan. Kielenoppijan kielitaitoprofililit voivat kuitenkin erilaisista syistä olla hyvinkin epätasaisia. Yleensä vastaanottamis- ja ymmärtämistaidot kehittyvät nopeammin kuin tuottamistaidot. Lisäksi kohdekielisessä ympäristössä suulliset taidot kehittyvät yleensä kirjallisia nopeammin ja vastaavasti kohdekielisen ympäristön ulkopuolella täytyy suullisten taitojen harjoitteluun kiinnittää erityistä huomiota.

Sekä syntyperäiset kielenpuhujat että kielenoppijat käyttävät säännöllisesti monenlaisia kommunikointistrategioita. Näitä strategioita käytettäessä sovelletaan metakognitiivisia keinoja – suunnittelua, toimeenpanoa, monitorointia ja korjaamista – erilaisiin kommunikointitilanteisiin: viestin vastaanottamiseen, vuorovaihtukseen, tuottamiseen ja viestin välittämiseen. Strategiat ovat siis keinoja, joiden avulla viesti pyritään tuottamaan ja vastaanottamaan mahdollisimman ymmärrettävästi, tehokkaasti, taloudellisesti ja tarkoituksenmukaisesti. Näitä viestintästrategioita ei siitä syystä tulisi pitää pelkästään keinona kompensoida puuttuvia taitoja ja korjata viestin virheellistä tulkintaa eli käyttää kompensatiostrategioita.

Viestin vastaanottamisessa tunnistetaan konteksti ja siihen liittyvä tieto maailmasta, jolloin skeemat aktivoituvat ja tapahtuu ennakkointia. Viestin tulkintaan voi jäädä aukkoja, jotka johtuvat asiaan liittyvän tiedon puutteesta, oletuksesta, että lukija tai kuu-

lija tuntee asian, viestin epäselvyydestä, hankalista olosuhteista tai vastaanottajan kielellisistä rajoituksista. Ellei ole mahdollista käyttää mitään apukeinoja, pyritään viestin sisältö selvittämään päättelemällä. Viestin vastaanottamista tapahtuu kuullun ja luetun ymmärtämisessä. Kuuntelun tai lukemisen tarkoituksena voi olla esimerkiksi pääasioiden ymmärtäminen, pyrkimys saada tietoa rajatusta asiasta, yksityiskohtainen ymmärtäminen tai johtopäätösten teko kuullun tai luetun perusteella.

Kuullun ymmärtämistä oppija harjoittelee kaikessa kommunikaatiossa, esimerkiksi tavallisissa luokkahuonetilanteissa. Sitä voidaan harjoitella myös erilaisten äänitteiden ja muiden kuunteluharjoitusten avulla (julkiset tiedotukset, kuten kuulutukset, varoitukset ja ohjeet). Tiedotusvälineet ovat hyvä autenttisen materiaalin lähde (radio, TV, nauhoitteet, elokuvat). Jotta oppijat oppisivat ymmärtämään myös muiden kuin oman opettajansa puhetta, heidän on hyvä kuunnella myös muiden ihmisten puhetta (esim. juhlissa tai muissa yleisötilaisuuksissa) ja heille on hyvä antaa haastattelutehtäviä, joita heidän tulee tehdä erilaista suomen kieltä puhuvien ihmisten kanssa vaikkapa lomalla Suomessa.

Luetun ymmärtämistä harjoitellaan, kun luetaan oppikirjan tai muiden oppimateriaalien tekstejä ääneen ja pyritään ymmärtämään sen sisältö. Opettaja myös varmistaa erilaisilla tehtävillä tai aiheesta keskustelemalla, onko teksti tullut ymmärretyksi oikein. Oppikirjan lisäksi on tärkeää lukea erilaisia autenttisia tekstejä, jolloin tavoitteena voi olla yleinen orientoituminen (sanomalehdet ja Internet-tekstit), viitekehyksen rakentaminen (lähdeteosten luku), ohjeiden lukeminen sekä kauno- tai viihdekirjallisuuden lukeminen. Näihin kaikkiin on aina hyvä liittää kohdetehtäviä. Luetun ymmärtämisen harjoitteluun liittyy myös sanakirjan käytön opettelu.

Tuottamistehtävän strategioihin kuuluu, että omat resurssit arvioidaan ja tilanteeseen valmistaudutaan. Tällöin voidaan suunnitella erilaisia lähestymistapoja, tyylejä ja käytettäviä rekistereitä

eli otetaan huomioon kohdeyleisö. Tarvittaessa voidaan turvautua puhekumppanin apuun, tarkistetaan asioita tai hankitaan muuta apua, esimerkiksi sanakirja, tai turvaudutaan kielenulkoiseen viestintään. Jos tehtävä arvioidaan ylivoimaiseksi, voidaan tavoite muuttaa vaatimattommaksi, esimerkiksi kirjeen sijasta lähetetään postikortti, jolloin kysymyksessä on välttelystrategia. Tavoitetta on mahdollista tarkistaa myös ylöspäin, jolloin pyritään ilmaisemaan asia, johon resurssit eivät kunnolla riitä. Tällöin ovat kyseessä saavutusstrategiat, joita ovat esimerkiksi likiarvoisen ilmaisun esittäminen, omin sanoin kertominen, omien sanojen keksiminen, ulkoa opittujen ilmaisujen käyttö, kokeileminen ja kielenulkoinen viestintä. Tuottamista on mahdollista myös korjata vuorovaikutustilanteessa saadun palautteen pohjalta (monitorointi).

Puhumista harjoitellaan yleensä kaikilla tunneilla. Tekstejä luetaan ääneen, niistä keskustellaan ja niiden pohjalta tehdään dialogiharjoituksia. Pari- ja ryhmätöissä sekä erilaisissa roolinäytelmässä on helpompi harjoitella puhumista omanikäisen kanssa kuin puhua opettajalle tai koko luokalle. Puhumisharjoituksiin sopivia tilanteita ovat myös julkinen tiedottaminen (kuuluttaminen, ohjeiden antaminen) ja yleisölle puhuminen (puheen tai esitelmän pitäminen, erilaisissa tilaisuuksissa esiintyminen). Puhumistehtäviä voivat olla esimerkiksi valmiiksi kirjoitetun tekstin lukeminen, muistiinpanojen, kaavion tms. pohjalta puhuminen, harjoittelun roolin esittäminen, spontaani puhuminen tai laulaminen. Kun puhumisen pulmakohtia ja ääntämisen ongelmia halutaan analysoida tarkemmin, tilanteet voidaan nauhoittaa tai videoida. Ääntämisen oppimiseksi voidaan käyttää myös erilaisia siihen tarkoitettuja harjoituksia (ks. esim. Lomaa – Hämäläinen 2003: Mitä kuuluu? Suomen kielen kuuntelu- ja ääntämisharjoituksia) ja kielistudiota.

Kirjoittamista harjoitellaan erilaisten harjoitustehtävien avulla (laadi tarinalle jatko, kirjoita kertomus jne.). Tärkeitä ovat myös

luovan kirjoittamisen tehtävät, joiden virikkeenä voivat olla esimerkiksi musiikki, video, kuvat tai esineet. Kirjoittamistilanteita ja -tehtäviä voivat olla myös esimerkiksi lomakkeen täyttö, kyselyihin vastaaminen, lehtiartikkelin kirjoittaminen, julisteiden tekeminen, raporttien tai muistioiden laatiminen, muistiinpanojen tekeminen, viestien tms. kirjoittaminen sanelusta, luova kirjoittaminen sekä henkilökohtaisten tai liikekirjeiden kirjoittaminen.

Kielitiedon hallintaan pyritään kieliopin opiskelulla ja kielioppiharjoituksia tekemällä. Tutustutaan suomen kielen peruspiirteisiin sekä suomen kielen historiaan ja nykytilaan. Kulttuurintuntemuksen kartuttamisessa voidaan käyttää apuna selkokirjoja. Tutustutaan Suomen historiaan ja tapakulttuuriin. Keskustelutaidot ja puhetilanteissa selviäminen edellyttävät joskus myös tietyn alueen murteen tai muiden puhekielen erityispiirteiden huomioimista.

Suomen kielen opetuksessa laajennetaan ja systematisoidaan myös eri elämänalojen sanastoa. Jos oppilas hallitsee käsitteitä jollakin muulla kielellä, häntä voidaan rohkaista ja neuvoa vastineiden etsimiseen ja myös kaksikielisten sanakirjojen käyttöön. Sanojen oppiminen on vaikeaa siksi, että se vaatii ulkomuistia. Alussa sanat on helppo liittää konkreettisiin tilanteisiin, kun opetellaan esineiden nimiä tai kun verbin ilmaisema toiminta voidaan joko näytellä tai piirtää. Kun täytyy opettaa abstraktimpia sanoja, opettaja voi helpottaa mieleen painamista esimerkiksi syöttämällä sanoja erilaisissa konteksteissa ja pitämällä huolta sanojen toistumisesta, opettamalla synonyymeja ja vastakohtia, merkityskenttiä ja sanaperheitä. Sana- ja käsitevarannon kasvun eteen on kuitenkin aina oppilaankin tehtävä töitä: sanoja on luettava, painettava mieleen ja haettava muistista. Sanojen hakeminen muistista onkin tehokasta oppimisen kannalta. Siksi on tärkeä tietyn teeman käsittelyn jälkeen tehdä kokoavia tehtäviä (esim. ristisana-, aukko, monivalintatehtävät), lukea tai kuunnella samaa aihepiiriä eri näkökulmasta käsitteleviä aineistoja.

Sanaston opetuksen systematisoimiseksi on tärkeä muistaa ero sanaston kasvattamisen ja vakiinnuttamisen välillä. Kun uudet sanat esitellään ja niiden oppiminen aloitetaan, on kyse sanaston kasvattamisesta. Vakiinnuttamisessa rakennetaan jo esiopitun päälle ja pyritään vahvistamaan jo omaksuttua tietoa ja rohkaistamaan sanatiedon kehittämiseen ja laajentamiseen.

Antoisaa kielenopiskelua ja -opetusta!

Kirjoittaja on FT, opetusneuvosn Vapaa sivistystyö ja kulttuuriryhmien koulutus -yksikön päällikkö Opetushallituksessa.

Jenni Alisaari

Näkökulmia suomen kielen opettamiseen

Kielen opettamisen tavoitteena on saada oppijat innostumaan kielen oppimisesta ja varsinkin sen käyttämisestä. Positiivisen asenteen luominen ja oppijoiden motivoiminen on tärkeää jo heti ensimmäisestä opetuskerrasta saakka, ja tätä motivaatiota ja asennetta on hyvä pyrkiä pitämään yllä rohkaisun ja kannustuksen sekä positiivisen palautteen keinoin. Oppijoita olisi hyvä innostaa käyttämään jo vähäistäkin kielitaitoaan, sillä oma aktiivisuus kielen tuottamisessa tehostaa oppimista huomattavasti. Kielen opettamisessa ja oppimisessa ei ole koskaan kysymys pelkkien sanojen tai rakenteiden opettamisesta vaan laajemmin kyseisen kielen puhe- ja kirjoituskäytänteiden ja kokonaisen kulttuurin opettamisesta. Kielenkäytössä ja -oppimisessa onkin kyse kommunikoimisesta ja merkitysten välittämisestä. Nykykäsityksen mukaan kieli opitaan vuorovaikutuksessa ja jossakin tiettyssä kontekstissa, ja kyky käyttää kieltä on laajemmin yhteydessä kommunikatiiviseen kompetenssiin, eli kykyyn toimia vuorovaikutustilanteissa. Tähän

sisältyy myös viestintään ja viestintätilanteisiin liittyviä sosiaalisia ja kulttuurisia taitoja.

Jotta jokainen oppija uskaltaisi tuottaa harjoiteltavaa kieltä, kielenoppimistilanteista tulisi luoda ilmapiiriltään turvallisia ja hyväksyviä. Oppimisessa ja opettamisessa olisikin hyvä kiinnittää huomiota siihen, mitä kielen oppija jo osaa, ja rakentaa opetusoppijan vahvuuksien pohjalle. Näitä vahvistamalla myös kielitaidon heikommat osa-alueet kehittyvät vähitellen. Virheisiin puheen tai kirjoituksen tuottamisessa tulisi suhtautua luonnollisena osana kielenoppimisprosessia. Virheet antavat myös kielen opettajalle tärkeää tietoa siitä, mitä oppija jo osaa ja mikä hänen tuotoksensa on horjuvaa. Tämän tiedon perusteella opettaja voi päätellä, mitä asioita oppija on seuraavaksi valmis oppimaan. Oppija on nimittäin yleensä valmis oppimaan sellaisia kielen ilmiöitä, jotka ovat hänen ilmaisuissaan jo hieman iduillaan, kun taas sellaisia kielen piirteitä, jotka puuttuvat hänen kirjoituksestaan tai puheestaan kokonaan, hän ei yleensä ole vielä valmis omaksumaan.

Sosiokulttuurisen oppimiskäsityksen mukaan kielen oppiminen, kuten kaikki muukin oppiminen, tapahtuu Lev Vygotskyn nimeämällä lähikehityksen vyöhykkeellä: oppimista tapahtuu parhaiten silloin, kun opittava asia on vaativuustasoltaan vain hieman haastavampi kuin oppijan senhetkinen taitotaso. Lisäksi oppimista helpottaa, jos oppija saa apua joltakulta toiselta, usein oppijaa taitavammalta henkilöltä. Tätä tilannetta voisi verrata esimerkiksi kengännauhojen solmimisen opettamiseen. Jos lapsi opettelee vasta laittamaan kenkiä ensimmäisiä kertoja jalkaansa, jokainen vanhempi tietää, ettei lapselle kannata vielä opettaa nauhojen solmimista, sillä lapsen hienomotoriset taidot eivät vielä siihen riitä. Aivan samoin on kielen opetuksen laita. Uuden kielen käyttöä vasta aloittelevat kielenkäyttäjät eivät ole heti valmiita oppimaan esimerkiksi menneen ajan verbimuotoja, vaan he harjoittelevat ensin preesensin käyttöä. Vasta hieman myöhemmin he ovat valmiita myös muiden aikamuotojen käytön omaksumiseen. Tosin erilaisina fraaseina

opittujen vaativampien rakenteiden tuottaminen on täysin mahdollista jo kielen oppimisen alkuvaiheessa, mutta näitä rakenteita ei yleensä osata vielä soveltaa joustavasti uusiin yhteyksiin.

Käsitykset kielenoppimisesta opettamisen lähtökohtana

Opetukseen vaikuttaa opettajan oma käsitys kielitaidosta ja kielen oppimisesta. Siksi kielitaidon opettamista pitäisikin aina edeltää näiden käsitteiden määrittely. Mitä kielitaito on? Onko kielitaitoa mahdollisimman laaja sanaston hallinta ja taito käyttää kieliopillisiä rakenteita oikein, vai onko kielitaito kykyä ymmärtää ja viestiä itsekin ymmärrettävästi kohteena olevalla kielellä ja tilanteen vaatimalla tavalla? Entä miten kieltä opitaan?

Tällä hetkellä pinnalla olevia ideologioita ovat muun muassa ekologinen, käyttöpohjainen ja funktionaalinen kielenoppimiskäsitys. Näissä kaikissa painotetaan kielitaidon viestinnällisyyttä ja oppijan aktiivista roolia kielen oppimisessa. Tarkastelen seuraavaksi tarkemmin näiden suuntausten näkemyksiä kielenoppimisesta ja tarjoan joitakin esimerkkejä siitä, miten ajatuksia voidaan soveltaa suomen kielen opetukseen.

Merkityksiä tuottamassa

Ekologisen kielenoppimiskäsityksen mukaan kieltä opitaan luonnollisessa ympäristössä käydyssä vuorovaikutuksessa. Kielenoppijan oma aktiivisuus ympäristönsä havainnoimisessa ja sosiaalisessa kanssakäymisessä ovat avainasemassa kielenoppimisprosessin ja siihen sitoutumisen kannalta. Ympäristön kielenkäyttötilanteiden katsotaan sisältävän erilaisia tarjoumia, joista aktiivinen kielenoppija valitsee käyttöönsä itselleen ja kielitaidon tasolleen sopivia ja

mielekkäitä osia. Oppijan kielenkehityksen taso, tarpeet ja kiinnostuksen kohteet vaikuttavat siihen, millaisia aineksia hän haluaa ja pystyy kieliympäristönsä tarjoumista ottamaan käyttöönsä. Opettaja voi tarjota erilaisia mahdollisuuksia kielen oppimisen avuksi, mutta opettaja ei voi tietää, minkälaisia aineksia kukin oppija lopulta käyttöönsä valitsee.

Erilaiset laulut, lorut ja leikit ovat hyviä kielenoppimisen välineitä, kun harjoitellaan kielenkäyttötaitoja. Varsinkin laulut ovat siitä hyvää opetusmateriaalia, että laulettaessa melodia tukee ilmaisujen oppimista muistiin painamista tehostaen. Samalla kun kukin oppija voi valita laulujen sanoituksista oppimisen kohteiksi itselleen sopivia osia, kaikenlaiset oppijat voivat toimia yhdessä ja osallistua laulamiseen omien taitojensa mukaisesti: ensin voidaan laulaa esimerkiksi vain kertosäkeissä ja pikku hiljaa osaamista voidaan laajentaa myös laulun muiden säkeistöjen puolelle. Samalla kukin oppija saa omalle oppimiselleen merkityksellisiä kielen aineksia käyttöönsä ja ilmaisujen automaattistumista voidaan harjoitella mielekkäällä tavalla esimerkiksi toistuvien kertosäkeiden avulla. Toisto ja ilmaisujen automaattistuminen ovatkin tärkeitä osia oppimisprosessissa, sillä mitä enemmän kielen aineksia oppijalla on automaattistuneina käytössään, sitä sujuvampaa kielen tuottaminen on ja sitä enemmän hänen tietoista kapasiteettiaan vapautuu esimerkiksi puhutun ja kirjoitetun tekstin tuottamisen suunnitteluun ja jäsentelyyn.

Huomionarvoista on, että lauluja yhdessä laulettaessa kaikkien äänet ovat osa yhteistä laulua eikä kenenkään ääni ole yksinään toisten huomion kohteena. Tämä saattaa varsinkin ujoilla oppijoilla madaltaa kynnystä tuottaa harjoittelun kohteena olevaa kieltä ja rohkaista heitä vähitellen itsenäisempään kielen käyttöön. Mitä enemmän oppijoilla on rohkeutta harjoitella kielen tuottamista, sitä enemmän nämä taidot vahvistuvat.

Ekologisessa kielenoppimisessa korostetaan merkitysneuvottelujen vaikutusta oppimiseen. Merkitysneuvottelut ovat vuorovai-

kutuksessa käytyjä, jonkin tietyn asian ymmärtämisen selkeyttämiseksi tarvittavia keskusteluja, joiden avulla kielenoppija oppii uusia ilmaisuja. Lisäksi merkitysneuvottelun myötä jokin yksittäinen kielen osa, jota kielenoppija ei ole aikaisemmin ymmärtänyt, saa merkityksen. Tästä esimerkkinä on seuraava keskustelu, jonka kävin opiskelijani kanssa kuunneltuamme oppitunnilla Tapio Rautavaaran esittämän *Hummani hei* -laulun:

Opiskelija: Hum... humma? Mikä se on?

Opettaja: Humma on hevonen.

Opiskelija: Ahaa, humma on hevonen!

Merkitysneuvottelujen lisäksi vuorovaikutuksessa voidaan käydä myös muotoneuvotteluja. Esimerkkinä tällaisesta kielen rakenteisiin liittyvästä ymmärtämisen varmistamisesta on erään oppilaani kanssa käymäni keskustelu:

Opettaja: Mitäs sä teit lomalla?

Oppilas: Olin kotonassa.

Opettaja: Ai siis kotona?

Oppilas: Joo, kotona.

Ekologisen kielenoppimiskäsityksen mukaan kielen oppiminen on tehokasta, kun uusi ilmaisu on tietoisien huomion kohteena, ilmaisun ymmärtämistä tuetaan ja kun oppija itse pyrkii tuottamaan kyseisen ilmaisun. Merkitysneuvottelujen avulla tapahtuva oppiminen on hyvin luonnollista ja samalla tehokasta: tarkasteltava kielen aines on oppijan aktiivisen huomion kohteena, keskustelukumppani auttaa kielen ymmärtämistä eri tavoin ja uusi ilmaisu tulee yleensä toistetuksi keskustelussa useampaankin kertaan. Se muistuttaa myös lapsen ja vanhempien välillä tapahtuvaa vuorovaikutusta, kun lapsi opettelee puhumaan. Lapsen ja vanhemman välinen keskustelu saattaa kuulostaa tältä:

Lapsi: Appu.

Vanhempi: Joo, se on lamppu.

Lapsi: Appu.

Vanhempi: Joo, niin on, tosi hieno lamppu!

Kielen opetuksessa olisi hyvä pyrkiä auttamaan kielenoppijoita juuri tällä tavalla merkitysneuvotteluin ja ymmärtämistä eri tavoin tukien.

Kielenkäyttöä kontekstissa

Käyttöpohjaisen kielenoppimiskäsityksen mukaan kielen oppiminen perustuu kielenkäyttötilanteisiin ja tapahtuu lähikehityksen vyöhykkeellä. Oppimisen kohteena olevat kielen ainekset automaattistuvat vähitellen, jolloin niitä voidaan myös alkaa soveltaa uusissa yhteyksissä. Lapsi oppii esimerkiksi ensin tunnistamaan puheesta sanamuodon korkea. Pian hän oppii ymmärtämään sanan merkityksen ja käyttämään sitä jossakin tietyssä yhteydessä. Hän osaa sanoa esimerkiksi, että talo on korkea. Vähitellen lapsi oppii, että myös puu voi olla korkea, mutta ihmisestä onkin sanottava pitkä. Kun lapsi prosessoii mielessään, puheessaan tai kirjoituksessaan kieltä, hän soveltaa jo oppimiaan kielen sääntöjä ja malleja tuotoksessaan. Esimerkiksi lapsi on voinut oppia, että suomen kielessä t muuttuukin usein sanaa taivutettaessa d:ksi, jolloin myös esimerkiksi *auto*-sanaa taivutetaan virheellisesti **audon*, kunnes oikea taivutusmuoto opitaan vähitellen. Kielen oppiminen on luova prosessi, jossa kielen tuottamista harjoitellaan kokeilemalla eräänlaisia kielestä luotuja hypoteeseja käytännössä. Hypoteeseja voidaan tehdä sekä sanojen muodoista että käyttötarkoituksista. Tyttäreni ollessa hieman alle kaksivuotias hän oli oppinut sanan palaa merkityksen ja muodon sekä kuullut eräänä päivänä kirjastossa käydessään sanan palauttaa. Niinpä hän illalla

kirjastosta kotiin tullessaan totesikin sytytetyn kynttilän nähtyään:

”Äiti on palauttanut kynttilän.”

Kielen opetuksessa voidaan hyvin hyödyntää kielen oppijoiden luovaa kykyä rakentaa sanoista uusia muotoja ja leikitellä niiden merkityksillä. Kaikkia kielen sanojen merkityksiä ei edes tarvitse vielä ymmärtää, jotta voisi nauttia kielestä ja sillä leikkittelystä. Tästä hyvänä esimerkkinä ovat esimerkiksi Kirsi Kunnaksen nonsense-runot, joiden merkitysten ei kaikkien sanojen osalta ole tarkoitukseen täysin avautua, ja silti runot ovat suosittuja sukupolvesta toiseen. Runot ja lorut ovatkin mielekästä ja hauskaa oppimateriaalia kielen oppitunneilla. Usein oppilaat nauttivat myös runojen lausumisesta eri tavoin: tunteikkaasti, rytmikkäästi ja eri äänenvoimakkuuksin. Runojen käyttö tuo myös kohdekielen kulttuurin osaksi kielen opetusta.

Tällä hetkellä Suomessa korostetaan ilmiöpohjaista oppimista, jossa perinteiset oppiainerajat ylitetään ja siirrytään opetuksessa kohti kokonaisvaltaisempaa asioiden käsittelyä ja oppimista. Kielenoppimisessa ja -opettamisessa ilmiöpohjaisuus tarkoittaa, että kielen muotoja, rakenteita ja sanoja lähestytään kontekstista käsin ja tekstejä tarkastellaan kokonaisuuksina. Enää ei siis suositella kieliopin käsittelemistä kontekstista irrallaan vaan osana jotain suurempaa kokonaisuutta. Tämä käsitys oppimisesta on yhteneväinen funktionaalisen kielenoppimiskäsityksen kanssa. Kieltä opitaan ja opetetaan aina jossakin yhteydessä hyödyntäen autenttisia kielenkäyttötilanteita ja materiaaleja. Lisäksi kielenopetuksen kohteeksi valitaan oppijoille mielekkäitä ja merkityksellisiä asioita heidän kielenkäyttötarpeidensa mukaisesti ja turhia kielioppitermejä välttämällä. Autenttinen ja oppijoille merkityksellinen oppimateriaali motivoi oppimaan, sitouttaa oppijat omaan oppimiseensa ja liittää oppimisen kohteena olevan asian oppijoille luonteviin kielenkäyttöyhteyksiin.

Funktionaalissa kielenopetuksessa esimerkiksi suomen kielen käskymuotoa opettaessa lähtökohdaksi ei valita käskymuodon nimeä, muodostusta ja taivutusta vaan tilanne, jossa sitä käytetään. Tällaisia tilanteita, joissa käskyjä käytetään, ovat esimerkiksi ohjeen antaminen toiselle (tien neuvominen, keitto-ohje) ja varoitukset. Oppilaiden kanssa voidaan harjoitella, miten esimerkiksi legoista tehdään mallinmukainen rakennus ystävän ohjeen perusteella, miten jokin tietty kuva tai kuvio piirretään tai miten neuvotaan ystävää valmistamaan jotakin tiettyä ruokaa. Samalla oppilaat harjoittelevat käskyjen tuottamista. Vasta kun käskyjä on käytetty jossakin autenttisessa tilanteessa, oppilaiden kanssa tarkastellaan käytettyä kielen muotoa. Oppilaiden annetaan itse laatia säännöt, miten käskymuoto muodostetaan ja missä tilanteissa sitä käytetään. Näin oppilaita ohjataan kiinnittämään itsenäisesti huomiota kielellisiin seikkoihin.

Lukemaan ja kirjoittamaan opettaminen

Lukemaan ja kirjoittamaan opettamisessa pitäisi lähteä liikkeelle sanoista, jotka ovat oppijoille tuttuja ja merkityksellisiä. Kuvat tukevat merkitysten ymmärtämistä, ja niitä voi hyvin käyttää apuna lukemisen ja kirjoittamisen harjoittelussa. Lukemaan oppimista voidaan myös valmistella ja vahvistaa monin eri tavoin. Oppilaiden tietoisuutta äänne–kirjain-vastaavuudesta voidaan vahvistaa laulamalla, loruttelemalla, leikkimällä riimipareilla ja erilaisilla äänneillä sekä lukemalla lapsille kirjoja ääneen. Lisäksi on hyvä kuunnella yhdessä eri sanojen alku- ja loppuäänteitä sekä taputtaa tai vaikka hyppiä tavujen tahdissa. On hyvä myös tutkia pitkien ja lyhyiden äänneiden eroja: opettajan sanoessa esimerkiksi sanoja, joissa on a tai aa oppilaat voivat hyppiä lyhyet a:t yhdellä jalalla ja pitkät aa:t kahdella. Tämä äänneillä leikkiminen vahvistaa oppijoiden fonologista tietoisuutta, mikä on hyvin tärkeää lukemis-

ja kirjoittamistaitojen kehittämisessä. Morfologista tietoisuutta voidaan vahvistaa esimerkiksi pilkkomalla sanoja osiin ja toisaalta järjestämällä osista uusia sanoja vaikka parin kanssa. Lausetaju taas vahvistuu esimerkiksi rakentamalla yksittäisistä sanoista lauseita tai kasvattamalla yksinkertaisia lauseita lisäämällä niihin adjektiiveja tai tavan tai paikan ilmaisuja. Vahvistamalla ensin havaitsemisen taitoja tuetaan samalla tuottamistaitojen kehittymistä.

Varsinkin kirjoittamaan opettelun alkuvaiheessa oppilaiden tulisi osata käyttää sanoja puheessaan ennen kuin he ryhtyvät harjoittelemaan niiden kirjoittamista. Kirjoittamistaito vaatii myös tietoisuutta suomen kielen äänne–kirjain–vastaavuudesta, joka on erilainen monissa muissa kielissä. Vaikka oppija olisikin tietoinen äänneiden ja kirjainten vastaavuuksista, alkuvaiheessa on hyvin tyypillistä, että kirjainten paikka saattaa vaihtua sanojen sisällä. Kirjoittamistaidon kehittymiselle tulisikin antaa riittävästi aikaa. Säännöllinen harjoittelu ja motivoiva ohjaus ovat myös tärkeitä. Lisäksi on hyvä huomioida, että kielenoppijan taidot kielen eri osa-alueilla kehittyvät epätasaisesti. Ymmärtämisen taidot ovat usein laajemmat kuin tuottamisen taidot, mikä näkyy usein juuri kirjoittamisen haasteellisuutena.

Kun oppilaiden kanssa lähdetään lukemaan ja kirjoittamaan pidempiä tekstejä, on hyvä tarjota heille samalla tietoa tekstilajeista (mm. satu, runo, uutinen, mainos ja oppikirjateksti) ja niille ominaisista käytänteistä. Tällöin lukemisesta ja varsinkin kirjoittamisesta tulee jatkossa helpompaa. Tekstilajin tunnistaessaan oppilaat tietävät, miten heidän tulisi suhtautua tekstiin. Lisäksi he voivat päätellä, miten tekstissä kerrotaan asioista ja millä tyyllillä ne on kirjoitettu. Samaa tietoa he voivat käyttää hyväkseen rakentaessaan itse eri tekstilajien tekstejä.

Kirjoittamisen opettamisessa valmiit mallit, kuten tueksi tarjottavat ilmaukset ja apusanat, helpottavat oppilaita oman tekstin tuottamisessa. Esimerkiksi tarinaa kirjoitettaessa oppilaille voidaan antaa valmiiksi näkyville tarinan aloituksia, ajanilmauksia, aihepii-

riin liittyvää sanastoa ja mallilopetuksia, jotka ovat tasoltaan hie-
man haastavampia kuin oppijan omat taidot. Satua kirjoitettaessa
malli-ilmaisut voisivat siis näyttää esimerkiksi tällaisilta:

Aloituksia	Aika	Paikka	Sanoja	Lopetus
Olipa kerran reipas poika/tyttö, joka uneksi seikkailuista.	eräänä päivänä	kaukaisen vuoren huipulla	hirmuinen	ja he elivät elämänsä onnellisina loppuun asti.
Asuipa kerran kaukaisessa maassa...	vuodet vierivät ja	synkän metsän uumenissa	häikäisevän kaunis	ja siellä he elävät vielä tänäkin päivänä.
Kaukana täältä on muuan paikka, jossa...	yön saavuttua	korkean männyn latvassa	vertahyytävä kiljaisu	ja he lähtivät käsi kädessä linnaansa kohti.
Olipa muuan julma ja katala jättiläinen, joka...	aamun koittaessa	ison kiven juurella	epätoivoinen nyyhkytys	eivätkä he enää koskaan palanneet häiritsemään kylän asukkaita.
Eräänä kesäaamuna istui muuan tyttö/poika...	illan tultua	pienenpienessä mökissä	hyväsydäminen	Niinpä kaikki huolet olivat loppuneet ja he elivät onnellisina yhdessä.

Kirjoittamista voi harjoitella myös siten, että valitaan jokin valmis teksti, josta rakennetaan oppilaiden kanssa uusien henkilöiden ja tapahtumapaikkojen avulla uusi versio. Alkuperäistä tekstiä käytetään kuitenkin apuna tarinan kerronnassa siten, että sen lauserakenteet ja sanasto tulevat käyttöön uudessa tarinassa. Näin oppijat saavat käyttöönsä runsaasti kielenaineksia, joita heillä ei vielä muuten olisi.

Luetunymmärtämisen tukeminen on ensiarvoisen tärkeää, kun oppijoiden kielitaito on vielä rajallinen. Ennen tekstin lukemista oppijoita kannattaa viritellä tekstin aiheeseen ennakointien tehtävien avulla. Tällaisia ovat muun muassa yhteiset keskustelut tekstin aihepiiristä oppilaiden omien kokemusten ja tekstin kuvien ja otsikoiden perusteella. Kun oppijoiden ajatukset aktivoidaan tällä tavalla ennen lukemista, heidän on helpompi liittää uusi tieto vanhaan. Tällöin tekstin ymmärtäminen on helpompaa, sillä sille muodostuu jo valmiiksi konteksti.

Tekstien kuvituksia kannattaa käyttää hyväkseen opetuksessa. Esimerkiksi opettajan lukiessa pienille oppilaille satua hän voi hyödyntää kirjan kuvia tarinan ymmärtämisen tukena samaan tapaan kuin vanhemmat tekevät lapsilleen lukiessaan:

Opettaja: Katsokaas, tässä kuvassa on ankka. Näettekö? Missä se ankka on?

Oppilas: Tää.

Opettaja: Joo, niin on, hyvä! Se on ankka!

Hieman vanhempien ja edistyneempien oppijoiden kanssa luettaessa opettaja voi lukemisen aikana kielentää tekstiä eli kertoa kirjoitetun tekstin ensin suullisesti. Samalla hän ohjaa oppijoiden huomion kohteen tekstissä haluamaansa paikkaan, jolloin heidän on mahdollista tunnistaa opettajan selityksen kohteena oleva uusi sana tekstistä:

Opettaja: Katsokaapa sitä kirjan tekstiä. Siinä ensimmäisen kappaleen alussa on sana, joka tarkoittaa, että ruoka on kasvatettu luonnonmukaisesti. Löydätkö sen?

Oppilas: Luomuruoka.

Opettaja: Joo, hyvä.

Tätä luetunymmärtämistä tukevaa Reading to Learn -menetelmää ovat kehittäneet erityisesti australialaiset David Rose ja James Martin. Menetelmän pääidea on, että opettaja ohjaa oppilaiden lukemista esimerkiksi tarjoten ymmärtämisen avuksi kysymyksiä. Reading to Learn -menetelmän kysymykset eroavat perinteisistä oppikirjojen ja opettajien käyttämistä kysymyksistä. Sen sijaan, että kysyttäisiin Mitä on luomuruoka?, oppilaille tarjotaan merkitys ja selitys sanalle ja pyydetään heitä etsimään kyseessä oleva käsite tai sana opettajan tarkkojen ohjeiden avulla. Tällä menetelmällä hyvinkin eritasoisten oppijoiden kanssa pystytään lukemaan ja käsittelemään yhteisiä tekstejä heterogeenisessä ryhmässä. Menetelmästä voi lukea lisää Rosen ja Martinin kirjoittamien teosten lisäksi muun muassa Rapatin ja Shoren toimittamasta teoksesta *Tekstilajitaidot*, joka on Äidinkielen opettajain liiton vuosikirja vuodelta 2014.

Oppijoiden itsenäisempää luetunymmärtämistä voi ohjata myös kirjoitetuilla tehtävänannoilla. Perinteisten tietoteksteistä tehtyjen Mikä on -kysymysten sijaan voidaan oppijoiden tiedonhankintaa ohjata näin:

Etsi tekstistä sana jääkausi. Alleviivaa jääkausi-sanan lähellä oleva selitys. Kerro, mitä jääkausi tarkoittaa.

Opettaja voi myös alleviivata tekstistä valmiiksi kohtia, joista vastaus löytyy. Oppilaiden tehtävänä on tällöin tunnistaa kysymykseen liittyvä kohta ja poimia siitä tieto vastausta varten. Näin

oppilaiden on helpompi harjoitella luetunymmärtämistaitoja kielitaidon alkuvaiheessa. Jotta vastauksista ei tulisi pelkkää tiedon kopiointia, kannattaa kysymykset muotoilla siten, että niissä käytetään hieman eri sanoja ja lauserakenteita kuin tekstissä, jotta alleviivattua kohtaa ei voi aivan suoraan siirtää vastaukseksi, vaan oppilaiden on prosessoitava tietoa myös itse. Edistyneempien oppilaiden on hyvä antaa tehdä alleviivaukset tekstiin itse, jolloin he harjoittelevat tiedon löytämistä tekstistä hieman itsenäisemmin.

Perinteisten luku- ja kirjoitustaitojen lisäksi oppilaat tarvitsevat myös monilukutaitoa eli uusia luku- ja kirjoitustaitoja, joiden avulla he selviytyvät digitaalisten tekstien parissa. Netissä tapahtuva kirjoittaminen on hyvin sosiaalista ja vuorovaikutteista: tekstejä kirjoitetaan toisten luettaviksi ja kommentoitaviksi, olivatpa tekstit sitten lyhyitä chat- tai kommenttiviestejä tai laajempia blogikirjoituksia. Kielitaidon alkuvaiheessa on usein hyvinkin motivoivaa, että kirjoittamisen muotona ovat lyhyet, esimerkiksi netissä käydyt chat-keskustelut, jolloin kirjoittamisesta tulee mielekäästä ja usein myös oppijan tarpeiden mukaista. Samalla tulee myös harjoiteltua tällaisessa yhteydessä tarvittavia tekstikäytänteitä. Netissä olevia tekstejä luettaessa taas voidaan ottaa suomenkielisten tekstien rinnalle saman aihealueen tekstejä muilla oppilaan osaamilla kielillä, jolloin tukea ymmärtämiseen voidaan saada rinnakkaisista teksteistä. Ymmärtämisen tukena voidaan myös käyttää kuvia ja videoita.

Uudet luku- ja kirjoitustaidot edellyttävät sekä oppilailta että opettajalta taitoa lukea, tulkita ja tuottaa erilaisia tekstejä, kuvia ja kaavioita eri viestintävälineissä. Harjoittelu on kuitenkin antoisaa, sillä mikäli opettaja käyttää opetuksessaan näitä monimuotoisia tekstejä, on oppilaalla paremmat mahdollisuudet liittää opetuksen kautta harjoitellut tekstitaidot vapaa-ajan tekstikäytänteisiin, jolloin oppimisen kohteena oleva kielikin tulee todennäköisesti saamaan isomman osan oppilaan vapaa-ajasta. Opetuksen vasta-

ressa oppilaiden todellisiin kielenkäyttötarpeisiin myös oppijoiden innostus ja motivaatio käyttää kieltä on yleensä suurempi ja kielenoppiminen samalla tehokkaampaa, mikä taas osaltaan ylläpitää innostusta kehittää kielitaitoa yhä pidemmälle.

Tässä artikkelissa olen tarkastellut suomen kielen opettamista nykykäsitysten valossa. Vaikka kielen oppimista koskevat suuntauokset ajan myötä muuttuvatkin, yksi asia säilyy: oppijan tarve oppia uutta kieltä. Tärkeintä onkin oppijoiden tarpeiden asettaminen opetuksen lähtökohdaksi sekä aito ja läsnä oleva vuorovaikutus oppilaiden ja opettajan kesken. Näin saadaan oppimistilanteista mielekkäitä ja oppimiseen kannustavia, mikä saa oppilaat innostumaan kielen käytöstä ja samalla sitoutumaan omaan oppimiseensa.

Kiitokset kollegalleni Leena Maria Heikkolalle kommenteista ja avusta ajatusten kirkastamisessa.

Kirjoittaja on FM, suomi toisena kielenä -yliopisto-opettaja Turun yliopiston opettajankoulutuslaitoksessa.

Kirjallisuutta

Aalto, E., Mustonen, S. & Tukka, K. 2009: *Funktionaalisuus toisen kielen opetuksen lähtökohtana*. Virittäjä 113(3), 402–423.

Ellis, R. 2008: *The Study of Second Language Acquisition*. Second Edition. Oxford: Oxford University Press.

Kallionpää, O. 2014: *Mitä on uusi kirjoittaminen? Uusien media-kirjoitustaitojen merkitys*. Media & viestintä 37(4), 60–78.

Legg, R. 2009: *Using music to accelerate language learning: an experimental study*. *Research in Education* 82, 1–12.

Rose, D. & Martin, J. R. 2012: *Learning to Write, Reading to Learn*. Genre, Knowledge and Pedagogy in the Sydney School. Sheffield: Equinox.

Suni, M. 2008: *Toista kieltä vuorovaikutuksessa. Kielellisten resursien jakaminen toisen kielen omaksumisen alkuvaiheessa*. *Jyväskylä Studies in Humanities* 94. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Tekstilajitaidot. Lukemisen ja kirjoittamisen opetus koulussa Äidinkielen opettajain liiton vuosikirja 2014. Toim. K. Rapatti ja S. Shore. Laatusana.

Tukia, K., Aalto, E. & Mustonen, S. 2007: *S2-oppilas lukijana. Miten opetan tekstinymmärtämisen taitoja?* *Virke* 4/2007, 32–36.
van Lier, L. (2000). From input to affordance: Social-interactive learning from an ecological perspective. Teoksessa J. P. Lantolf (toim.). *Sociocultural Theory and Second Language Learning* (ss. 245–259). Oxford: Oxford University Press.

Vygotsky, L. S. 1987: *Thinking and speech* (N. Minick, käänt.). Teoksessa R. W. Rieber & A. S. Carton (toim.), *The collected works of L. S. Vygotsky*. Vol. 1. *Problems of general psychology* (ss. 39–285). New York: Plenum Press.

Yhteistä kieltä luomassa. Suomea opetteleva opetusryhmässäni 2009: I. Kuukka & K. Rapatti (toim.). Keuruu: Opetushallitus.

Kokemuksia

Aira Väyrynen-Larentzos

Kaksikielisen sisällä on toinen kulttuuri

Olin viettänyt etäsuomalaiselämää kymmenen vuotta maata vaihtaen. Raskauden myötä kulkurivuodet olivat ohi ja asetuin asumaan Kreikkaan. Parisuhteen kieli oli englantia, mutta kotiäitiyden alkaessa vaadin, että kielen on muututtava kreikaksi, sillä muuten en opi paikallista kieltä. Samalla oli selvää, että tulen puhumaan lapselle suomea, onhan se ainut kieli, jota osaan kunnolla. Kieli, jolla osaan lasten lorut, laulut ja leikit, kaikenlaiset höpötykset. Kiitokset puolisolalle ja lähisuvulle, jotka eivät koskaan kyseenalais-taneet päätöstäni puhua suomea tai vaatineet heidän läsnä ollesaan puhumaan kreikkaa. Käytännössä sanoin usein asiat kahdella kielellä, lapselle suomeksi ja muille läsnäolijoille kreikaksi. Lähisuku kesti myös muita suomalaisia kummallisuuksia: lapsen nukut-tamista vaunuissa parvekkeella, ulkoiluttamista säässä kuin säässä ja jäätelön syömistä talvella.

Kaksikielisiä lapsia on kaupungissamme paljon, joten se, että äiti puhuu lapselle jotain muuta kuin kreikkaa, ei ole outoa. Syn-tymäpäiväjuhlilla laulettiin onnittelulaulu useilla kielillä, lapset

puhuivat äideilleen eri kieliä ja leikkivät kreikaksi. Leikkikentän reunalla istuessa oli välillä ikävä huomata, miten äidit, joiden kielellä ei ollut hyvää statusta, puhuivat lapsilleen huonoa paikallista kieltä, kun taas me suomalaisäidit ohjeistimme lapsiamme tomerasti suomeksi.

Lapsen ollessa pieni olin siis kotiäiti. Se mahdollisti runsaan suomen kielen käytön. Lapsemme varhaislapsuus oli hyvin suomalaista. Äiti puhui suomea, luki suomalaisia kirjoja ja Muumi-videot pyörivät. Jälkimmäisestä kuuluu kiitokset mummulle, joka jaksoi nauhoittaa pikkukakkosta ja lähettää kirjoja, joten suomenkielistä materiaalia oli kotona. Kummin paketit sisälsivät kirjoja ja elokuvia. Tutuksi tulivat Veera, Tatu ja Patu, Herra Hakkarainen, Koiramäki, Konsta sekä Risto Räppääjä. Oli ihanaa lukea uutta suomalaista lastenkirjallisuutta ja huomata, kuinka hienoja ja hauskoja kirjoja meillä on. Joskus saattoi äiti olla enemmän innoissaan kuin lapsi. Toki lukemiimme kirjoihin kuului myös klasikoita ja käännöskirjallisuutta.

Oli mielenkiintoista seurata, miten lapselle kieli oli koodisto: isälle puhuttiin näin, äidille noin, mummulle näin, mummulle noin. Välillä puhuttiin myös *äksön mäniä* leikeissä. Lapsella oli ilmiömäinen kyky vaihtaa kieltä sen mukaan, kenelle hän puhui. Mukavia sanoja syntyi: meillä ei *paleltu* vaan *kylmästi*. Joskus äiti oli ymmällä. Lapsi kysyy: *Missä niitä kalhuja on?* Äidin mielessä pyörii karhut, mitkä karhut? Loppujen lopuksi oli kysymys nalleista nallipyssyyn. Karhujja-nalleja-nallekarhujja.

Vierailut Suomeen olivat myös tärkeitä, ja onneksi niitä oli mahdollista tehdä usein ja viettää useampia viikkoja mummon luona. Se vahvisti kieltä ja suomalaisia juuria. Lisäksi se päivitti kieltä, kun lapsi pääsi leikkimään samanikäisten suomalaisten lasten kanssa.

Lapsen kasvaessa hänen maailmansa muuttui enemmän kreikankieliseksi, ja koulun jälkeen päivän tapahtumat tulivat välil-

lä kreikaksi, ja niitä kerrattiin sitten suomeksi, jotta sanavarasto laajenisi kattamaan koulusanoja. Koulun alku oli onnekas, sillä opettaja lausui heti alkusanoissaan, että luokassa on lapsia, joilla on sisällään myös toinen kulttuuri ja se on rikkaus meille kaikille.

Kaupungissa asui useampia suomalaisia, ja meillä oli samanikäisiä lapsia, joten Suomi-koulun perustaminen tuli ajankohtaiseksi. Suomi-koululla on mielestäni merkitystä niin lasten kuin aikuisten suomalaisuuden ja suomen kielen tukemisessa. Oli mukavaa järjestää yhdessä juhlia, leikkiä, laulaa ja retkeillä. Lasten varttuessa opeteltiin lukemaan ja kirjoittamaan. Suomi-koulussa oli päätetty, että lapset opettelevat lukemaan ensin kreikaksi ja sen jälkeen suomeksi. Lapsellani suomeksi lukeminen rupesi sujumaan heti, kun lukemisen tekniikka oli hallinnassa. Siinä varmaan auttoi myös riittävä sanavarasto. Suomi-koulu tarjosi yhteisön ja vertaistukea. Teini-iässä Suomi-koulu jäi, joten lukeminen ja kirjoittaminen sujuvat hitaasti.

Toimin opettajana Suomi-koulussa muutaman vuoden. Opettajille oli tarjolla erinomaisia koulutuksia, niin koulutuspäiviä kuin verkko-opiskelua. Minulle ilosanoma oli Eija Aallon esittelemä tapa kielen opetukseen. Lähdetään liikkeelle kielenkäyttötarpeista ja autenttisista teksteistä. Meistä jokainen vierasta kieltä opiskellut varmaan muistaa kirjojen teennäiset kappaleet. On hienoa, että kielen opettaminen ja materiaalit ovat kehittyneet.

Matkan varrella on tullut internet, kaikki mahdollinen tieto on tarjolla. Se on myös muuttanut kielen käyttöä ja tarjoaa mahdollisuuden harjoittaa niin kirjoittamista kuin puhumistakin. On hauskaa huomata, että nuoret kommentoivat välillä toisilleen suomeksi facebookissa ja pelimaailman pyörteissäkin käyttävät toisinaan myös suomea. Kieli muuttuu ja elää.

Kysyin ananastukkaiselta teiniltäni, mikä on tärkein suomen oppimisen kanava. Vastaus oli, että kun sinä vikiset koko ajan suomeksi. Joten Suolletaan Uusia, Outoja, Mukavia Ilmaisuja.

Reeta Laine-Makovecz

Äidin kielestä äidinkieleen

Muutimme unkarilaisen avomieheni kanssa Unkariin vuonna 1991. Kahta vuotta myöhemmin avioiduin. Ensimmäiset vuodet Unkarissa kuuluivat opiskeluissa Liszt-Akatemiassa. Lapset syntyivät vuosina 1997 ja 2001.

Tulimme hyvin pian mieheni kanssa siihen tulokseen, ettemme halua jatkuvasti kommunikoida englannin kielellä, joka oli ensimmäinen yhteinen kieleemme. Englannin kielen käyttömme muuttui nimittäin hyvin omalaatuiseksi – siitä tuli oma kieleemme, johon kehitimme omia sanoja. Sitä kieltä emme olisi voineet puhua lapsillemme! Opiskelimme kummatkin toistemme kieltä, minä aktiivisemmin, koska minun oli tultava toimeen uudessa kotimaassani. Aloimme tietoisesti käyttää unkaria kotikielenä, koska se auttaisi minua sopeutumaan. Tiesin myös, että työkieleni tulisi olemaan unkari.

Täällä Unkarissa ihmiset suhtautuvat hyvin positiivisesti Suomeen ja suomalaisuuteen. Niinpä olen saanut jatkuvasti paljon kannustusta ja apua. Mieheni äiti maksoi alkuaikoina unkarin kielen opintoni – ja opiskeli itse suomea! Miehelleni suomen kielen opiskelu on ollut itsestäänselvyys. Hän osaa sitä hyvin, vaikka ei joudukaan käyttämään sitä usein.

Lapsille olemme puhuneet alusta lähtien johdonmukaisesti kumpikin omaa äidinkieltämme. Se tuntui ainoalta oikealta vaih-

toehdolta, sillä oma äidinkielihän on myös tunnekieli, jolla on helpointa kertoa tunteistaan ja ajatuksistaan rikkaasti ja vivahteikkaasti. Tunsin suurta vastuuta suomen kielen siirtämisestä lapsilleni, ja olinkin iloinen, kun törmäsin Budapestissä muihin suomalaisäiteihin, jotka olivat samassa tilanteessa kuin minä. Aloimme tavata säännöllisesti kerran viikossa: syntyi monta vuotta kestänyt perinne ”mammakahvit”. Sen lisäksi pidin suomalaisäideille ja lapsille muskaria, jonne otin omat lapsenikin mukaan. Koin tärkeäksi, että lapseni kuulevat suomen kieltä muualtakin kuin minulta. Suomessa emme pystyneet käymään kuin kerran tai kahdesti vuodessa, eivätkä suomalaiset isovanhemmatkaan töiltään kovin usein luoksemme vierailulle päässeet.

Kiitos Nokian ja muitten suuryritysten, Unkariin muutti 1990-luvulla paljon suomalaisia perheitä. Budapestiin päätettiin perustaa oma Suomi-koulu. Molemmat poikamme kävivät tuota Suomi-koulua kolmevuotiaista lähtien. Heille on ollut siitä sekä kielen että oman identiteetin kehittymisen takia paljon hyötyä. Olen ollut Suomi-koulun toiminnassa itsekkin mukana alusta alkaen, ensin koulutoimikunnassa, sitten opettajana. Yritän rohkaista suomalaisia vanhempia puhumaan lapsilleen omaa äidinkieltään. Minulle on tärkeää auttaa heitä löytämään mahdollisuuksia puhua suomea muitten kanssa sekä tarjoamaan suomen kieltä lapsilleen mahdollisimman monipuolisesti.

Olin pitkään kotona molempien poikieni syntymän jälkeen ja varmaan siksi lasten suomen kieli sai vankan pohjan. Unkarinkielinen ympäristö vaikutti kuitenkin siihen, että suomen kieli jäi ”äidin kieleksi” jota puhutaan vain kotona äidin kanssa. Keskenään pojat ovat aina puhuneet unkaria. Yhdessä ollessamme perheemme on aina käyttänyt molempia kieliä, usein hauskan kahtiajakautuneesti. Pienenä ollessaan lapset usein käänsivät ruokapöydässä äidin kanssa käydyin suomenkielisen keskustelun isälle unkariksi tai toisin päin – vaikka varmasti samalla tiesivät, että toinen on ymmärtänyt. Oli kausia, jolloin he suuttuivat, jos jompikumpi

vanhemmista puhui heille toisten seurassa ”väärällä” kielellä eli ei omalla äidinkielellään. Silloin selitimme, että on tilanteita, joissa pitää ottaa muut ihmiset huomioon.

Oli helpompaa pitää kotona suomen kieltä yllä silloin, kun lapset olivat pieniä. Puuhasimme paljon yhdessä: leikimme, askartelimme, lauloimme ja katsoimme yhdessä suomenkielisiä lastenohjelmia ja elokuvia. Lisäksi pojat kuuntelivat mielellään, kun luin heille iltaisin satuja ja nuortenkirjoja. He olivat jo reilusti yli kymmenen vuoden ikäisiä kun tämä tapa loppui. Sitten aktiivinen suomen kielen opiskelu lopahtikin täysin, sillä koulut, kaverit ja harrastukset veivät kaiken ajan ja energian. Nyt suomeksi lukemisenkin on heille työlästä, vain Aku Ankka on pysynyt suosiossa!

Nykyään lapsemme ovat niin vahvasti unkarinkielisiä, että tunteen välillä olevani perheen sisälläkin kielivähemmistössä. Koska ”meidän” kieleemme on suomi, pojat eivät kohdistakaan unkarinkielistä puhettaan minulle, kun kertovat kotona päivän tapahtumista, vaan katsovat isäänsä. Kommentoin siitä huolimatta heidän juttuun – suomeksi tietenkin.

Poikiemme kielellinen kehitys on ollut erilaista. Tällä hetkellä 18-vuotias vanhempi poikamme oppi puhumaan nopeasti ja erotti kielet helposti toisistaan. Hänen puhekielensä on ollut niin varmaa, että hämmästyin, kun hän itse Suomessa käydessämme valitti epävarmuuttaan. Kun mietin asiaa tarkemmin, tajusin, että keskinäiset puheenaiheemme kotona olivat rajoittuneet ”ota jääkaapista ruokaa”-tasolle. Muista asioista puhuminen oli sen vuoksi hankalaa. Tämän vuoden aikana poikamme kielitaito on vahvistunut, sillä hän käynyt suomen kielen yksityistunneilla aikomuksenaan suorittaa ylioppilaskoe myös suomen kielessä. Lisäksi hän avustaa Suomi-koulussa ja on lukiossa saanut luokalleen suomalaisen vaihto-oppilaan, jonka kanssa puhuu päivittäin. Kuulen hänen puheestaan selvästi muiden ihmisten vaikutuksen: uudet sanat ja vivahteet, tavan muodostaa lauseita. Ja ehkä kielitaidon kehittymiseksi voi tulkita myös sen, että puheeseen ilmestyivät kiro sanat, joita en itse käytä lainkaan...

Nuorempi poikamme (13v.) oppi puhumaan melko myöhään ja on aina hieman sekoittanut kieliä. Tätä ei kuitenkaan tapahdu koulussa, vaan pelkästään kotona, jossa hän tietää meidän ymmärtävän molempia kieliä. Emme ole koskaan moittineet häntä siitä. Pääasia on, että hän kokee pystyvänsä kommunikoidaan sujuvasti. Nykyään korjailen häntä silloin tällöin. Toistan hänen sekalauseitaan ”puhtaalla” suomen kielellä tai pohdimme yhdessä, mitä jokin asia voisi olla suomeksi. Välillä myös nauramme yhdessä hänen mahdottomille lauseilleen, joissa sanat ja niiden taivutukset menevät aivan sekaisin. Hänelle ei myöskään ole helppoa se, että hän joutuu koulussa opiskelemaan yhtä aikaa sekä saksaa että englantia. Olen kiitollinen taitavalle saksan kielen opettajalle, joka kohotti poikamme kielellistä itsetuntoa pyytämällä häntä opettamaan luokalle suomea joka tunnin alussa muutaman viikon ajan. Jakson lopussa pidettiin kokeet, jotka poikani korjasi itse kotona. Silloin hän tajusi selvästi vieraan kielen opiskelun vaikeuden mutta myös sen, miten hienoa on omata monta kieltä.

Molemmille pojille suomalaisuus ja suomen kieli ovat ylpeyden aiheita. He käyvät mielellään Suomessa isovanhempien luona, he rakastavat suomalaista ruokaa, luontoa ja musiikkia. He kertovat niistä usein unkarilaisille ystävilleen, joista moni tulisi mielellään käymään Suomessa.

Oma kielitaitoni on parissa vuosikymmenessä hieman ruostunut. Luen kyllä paljon Suomesta saamiani kirjoja, lehtiä ja kirjeitä, mutta en kirjoita kovin usein suomeksi. Varsinkin asiategsteihin menee nyt paljon aikaa. Toinen kieleni, unkari, sujuu mutta vain niin kauan, kun liikutaan tutuissa ja turvallisissa aiheissa. Joskus koen olevani ”kielivammainen”, jolle ongelmat saattavat olla päivittäisiä. Toisaalta, päästyäni vahvasti sisään unkarin kieleen, olen alkanut ymmärtää tätä kulttuuria ja unkarilaisia ihmisiä aivan uudella tavalla. Se olisi mahdotonta ilman kielitaitoa. Olen kaksikulttuurinen ja -kielinen kuten lapsenikin. Se on meille vaikeuksista huolimatta monella tavalla suuri rikkaus.

Reetta Hasanen

”Äiti”

Asumme Montrealissa, Kanadassa ja olemme kolmikielinen perhe. Vaikka kolmikielisyys saattaa kuulostaa hieman hurjalta, me emme ole täällä ollenkaan harvinaisuus, sillä suurimmalla osalla montrealilaisista on kotona vähintään kaksi kieltä käytössä, monella kolme tai neljä, viisikielisiäkin olen tavannut.

Minä muutin tänne tasan kymmenen vuotta sitten, en suoraan Suomesta vaan Yhdysvaltojen kautta. Siellä kerkesin asua kaksi vuotta, ennen kuin jostain syystä sain päähäni, että Kanada, ja erityisesti Montreal, on hyvä kompromissipaikka suomalais-ranskalaiselle pariskunnalle. Mieheni on siis kotoisin Ranskasta ja puhuu näin ollen äidinkielenään ranskaa. Keskenämme olemme aina puhuneet englantia, ja vaikka nykyään ranska taittuu minultakin erittäin hyvin, vanhat tavat ovat voimakkaita, sillä aina kun puheenaihe vaihtuu vähänkin tärkeämpään tai tunteita herättävään asiaan, kielikin muuttuu englanniksi. Ehkä parisuhde on reilumpi näin.

Kun muutimme tänne silloin kymmenen vuotta sitten, meillä ei vielä ollut lapsia, ja täytyy myöntää, että minulla itselläni oli ehkä hieman naiivi käsitys kieliasioista. Ajattelin, että toki sitten,

kun lapsia tulee, puhun heille vain suomea ja vaadin, että he myös puhuvat sitä minulle. Käytän sanaa *naiivi* tässä kohtaa sen takia, että en oikeastaan tunne yhtään ”puolisuomalaista” perhettä, jossa nämä kieliasiat olisivat menneet ihan yksinkertaisesti putkeen. Luin paljon aiheesta aikanaan, ja yhtenäinen neuvo monikielisiin perhetilanteisiin oli niin sanottu OPOL (one person one language) -näkökulma. Toisin sanoen kirjoissa neuvottiin kovin vahvasti, että molempien vanhempien pitää puhua johdonmukaisesti ainoastaan omaa äidinkieltään, jotta lapsista kasvaa ”oikeasti kaksikielisiä”. Tämä kuulosti minusta helpolta, ja muistan ajatelleeni, että onneksi olen kovin itsepäinen luonteeltani, se varmasti auttaa pysymään johdonmukaisesti vain ja ainoastaan suomen kielessä. Ajattelin, että asia on selvä, minä puhun suomea, mies ranskaa, ja sitten näppärästi laitamme lapset englanninkieliseen kouluun, simsalabim, meillä on kolmikieliset lapset!

Kaksi vuotta Montrealiin muuton jälkeen meille syntyi sitten ensimmäinen lapsi, ihana pikkuruinen keskostytty Ilona Reba. Annoimme hänelle suomalaisen etunimen, koska tuntui siltä, että se olisi yksi tapa yrittää antaa lapselle vähän enemmän suomalaisuutta. Toinen nimi tuli miehen juutalaisesta perheestä. Ilona oli mielestäni alusta asti kovin kiintynyt suomen kieleen. Hän oli erittäin itkuinen koliikkivauva, ja sitä itkua jatkui oikeastaan koko ensimmäisen vuoden. Ainoa, mikä auttoi, oli äidin syli ja suomalaiset lastenlaulut. En muista ensimmäisestä vuodesta oikeastaan juuri muuta kuin nuo laulut ja sen, että kävelin ympyrää olohuoneessa Ilonalle laulellen ja puhellen. Sylistä häntä ei voinut laskea oikeastaan ikinä. Suomen kieli palasi voimakkaasti myös itselle, tuntui kivalta, etten enää unohtanut sanoja, ja puhuminen suomeksi oli jotenkin taas luonnollisempaa. Aloin myös käydä Montrealin suomenkielisessä muskarissa Ilonan kanssa, tämä oli ensimmäinen kontakti muihin suomenkielisiin äiteihin. Isejä ei siellä näkynyt.

Ensimmäisen vuoden jälkeen meille alkoi vähitellen selvitä,

että Ilonan itkuisuus ja yleinen vaikeus eivät johtuneet ainoastaan keskossuudesta. Kävi selväksi, että meillä olikin erityislapsi. Ilona keräili toisen ikävuotensa aikana diagnoosikokoelman: vaikea refluxi, vaikeat suolisto- ja ruuansulatushäiriöt, epilepsia, autismi, mutismi, kehitysvamma ja sitten noin 2,5-vuotiaana hän sai myös tuomion ”erityisen vaikea motorinen ja kielellinen dyspraxia”. Ilona osasi tuolloin sanoa yhden sanan ja se oli ”äiti”, suomeksi siis.

Aloitimme monen monta terapiaa noina aikoina, ja niistä yksi tärkeimpiä oli puheterapia. Muistaakseni kerkesin käydä Ilonan kanssa ehkä kolme kertaa silloisen puheterapeutin luona, kun tajusin, että eihän tästä tule mitään. Ymmärsin yhtäkkiä, että Ilona ei tule ikinä puhumaan kunnolla, että hän on täysin sulkenut korvansa ranskan kielelle, vaikka koko muu ympäristö sitä puhuu ja että hän ymmärtää suomeakin vain muutaman sanan. Käytännössä lapseni oli täysin sulkeutunut ympäristöstä, ja arkea värittivät huimat raivokohtaukset, jotka johtuivat siitä, että lasta ei ymmärtänyt kukaan muu kuin minä, eikä lapsi myöskään ymmärtänyt puhetta. Turhautuminen oli hurjaa. Kysyin tuolloin puheterapeutilta, kannattaisiko minun vaihtaa kieltä ja alkaa puhua Ilonalle ranskaa. Hän ei aluksi halunnut vastata kysymykseeni, mutta vihdoinkin myönsi, että tässä oli nyt poikkeuksellisen vaikea tilanne. Tälle lapselle olisi parasta puhua vain yhtä kieltä. Ja että ei, ei Ilona ikinä tule puhumaan, mutta voisimme toivoa, että hän edes ymmärtäisi.

Ajatus kielen vaihtamisesta oli minulle henkilökohtaisesti musertava. En edes puhunut kunnolla ranskaa vielä tuolloin, ja mielessä pyöri monta ajatusta. Miten kielen vaihto vaikuttaa äiti-lapsi-suhteeseen? Mistä Ilona nyt saa lohtua, jos äiti onkin yhtäkkiä jotain erilaista? Kuinka voin puhua luontevasti omalle lapselleni? Voinko ikinä palata Suomeen, jos erityislapseni ei ymmärrä suomea? Voiko edes ajatella, että Ilona olisi edes vähän suomalaisen? Onko tämä se viimeinen napanuoran katkaisu omaan

maahan ja kulttuuriin? Mikä suhde Ilonalla voi ikinä olla Suomen perheeseen, jos he eivät voi hänelle puhua? Kaikki kysymykset olivat kivuliaita ja vuosien kuluessa ihan aiheellisiksi osoittautuneita huolia. Tästä aiheesta ei kuitenkaan löytynyt kirjallisuutta, eikä kukaan asiantuntija oikein osannut antaa vastauksia.

Tein sitten lopulta itse suunnitelman, että vaihdan arkikielen ranskaan, mutta pidän tiukasti kiinni niistä suomenkielisistä lauluista ja loruista, joihin Ilona oli kiintynyt, ja toivoin samalla lu- jasti, että nämä pienet suomen kielen pisarat riittäisivät pitämään meidän äiti-lapsi-suhteen ehjänä. Jouduin luopumaan ajatuksesta, että Ilonalla olisi Suomessa perhettä, joka voisi häntä hoitaa ja hänelle puhua. Siitä on edelleen vaikeaa kirjoittaa kuivin silmin.

Nyt melkein viisi vuotta myöhemmin voin kuitenkin sanoa, että tuo suunnitelma oli hyvä, vaikka siihen liittyi suuri surutyö minulle ja varmaan vähän Ilonallekin. Ilona oppi vähitellen ymmärtämään ranskaa, arki helpottui huomattavasti, muutkin pysyivät häntä hoitamaan, ja ne samat suomenkieliset laulut ja lorut ovat hänelle edelleen erittäin tärkeitä. Ja on uskomatonta, mutta Ilona edelleen sanoo muutaman sanan suomeksi, ”äiti” ja ”tähti” ovat niistä tärkeimmät. *Tuiki tuiki tähtöstä* lauletaan meillä nyt kaikilla kolmella kielellä, mutta suomeksi se on kaikista kivoin. Ilona ei edelleenkään puhu kuin joitakin yksittäisiä sanoja, mutta hän tekee joitakin lauseita iPad-sovelluksella ranskaksi.

Neljä vuotta Ilonan syntymän jälkeen meille syntyi sitten toinen tyttö, ja hänelle annoimme nimen Lumi Rose samoin kieli- ja kulttuuriperustein kuin ensimmäisen lapsen kohdalla. Lumin syntymä monimutkaisti meidän perheen kielitilannetta aikalailta, koska minä edelleen itsepäisesti päätin, että tälle lapselle puhun vain ja ainoastaan suomea. Vähän pelotti, että miten käy, kun Lumi kuitenkin kuulee minun puhuvan Ilonalle ranskaa, ja mitä- hän ilona ajattelee, kun äiti onkin taas yhtäkkiä tuollainen outo- lintu. Pelkäsin hieman, että Ilona taantuu, mutta mielessä heräsi

myös pieni toivo ja mielenkiinto, että mitä jos voisinkin hieman tuoda suomen kieltä takaisin myös Ilonalle. Ehkä voisin vielä elä-tellä ideaa muuttaa takaisin Suomeen sitten joskus, kun Ilona on aikuinen.

Lumi täytti juuri pari viikkoa sitten kolme vuotta, ja voin sa-noa, että meillä on melkein kolmikielinen lapsi. Nyt siihen titte-liin riittää minulle tosin paljon väljemmät perusteet. Minä puhun Lumille edelleen suomea ja hän vastaa minulle sujuvasti ranskaksi. Välillä jaksan vaatia vastausta suomeksi, välillä en. Jostain syys-tä Lumi tykkää laittaa substantiivit lauseisiinsa suomeksi. *Äiti, je veux encore du maito!* Se on lause, joka kuuluu meillä usein. Se, mikä mielestäni tekee Lumista kolmikielisen, on, että hän ymmär-tää täydellisesti ranskaa, suomea sekä englantia, vaikka englantia ei kukaan hänelle ole suoraan koskaan puhunut. Normaalisti kehiti-tyvän lapsen kielelliset kyvyt ovat jotain aivan uskomatonta! Toi-von, että nuo kyvyt auttavat Lumia tulevaisuudessa huolehtimaan isosiskosta kaikilla kolmella kielellä.

Katja Kinnunen

Matkalaukussa savon murre

Kerron tarinassamme lähinnä kolmen lapsemme suomen kielen kehittymisestä matkamme aikana. Kunkin lapsen kielen kehitys on kulkenut omaa, persoonallista rataansa.

Olemme tällä matkalla ymmärtäneet, kuinka myös meidän aikuisten suomen kielen kehittäminen unohtuu helposti, kun luotamme syvästi omaan, niin hyvin opittuun äidinkieleemme. Yllättävän nopeasti ja salakavalasti rakas suomemme alkaa kuitenkin köyhtyä erikielisessä ympäristössä, jollemme pidä omasta kielestämme huolta. Uuden maan arjen opettelu ja kielimyllerrys vievät paljon voimavaroja, ja usein keskitymme tukemaan vain lapsiamme, mikä onkin luonnollista. Uskoakseni vahva murteemme ja oman kieleemme tärkeyden ymmärtäminen ovat auttaneet meitä säilyttämään suomen kielen perheessämme kohtuullisen hyvin. Yksinomaan jo rakkaus omaan kieleen sekä omaan kieleen ja murteeseen kohdistuva ylpeys ovat kantaneet meitä aivan samoin kuin sanaton sopimuksemme, että kotikielemme maailmalla on ainoastaan suomi. Suomi-kontaktit sukulaisten ja ystävien kanssa ovat olleet korvaamaton apu suomen säilyttämiseksi henkisesti tuesta puhumattakaan. Rutiiniksi muodostuneet viikonlopun skype- ja puhelinsoitot Suomeen tuovat aitoa ja aktiivista vuoro-

puhelua suoraan ytimestä olohuoneeseemme. Myös matkamme varrelle osuneilla aktiivisilla ja hyvin toimineilla Suomi-kouluilla on ollut hyvin suuri merkitys kielellemme. Kuinka onnekkaita olemme olleetkaan!

Pieni sanavirtuosi lähtee maailmalle

Ajatus ulkomaille lähdöstä syntyi, kun me vanhemmat totesimme tarvitsevamme parempaa englannin kielen taitoa tulevaisuudessa. Tilaisuus miehen työn kautta tarjoutuikin pian. Harkinnan jälkeen päätimme ottaa perheenä pienen itsenäistymisaskelen, hyvästellä läheisemme kahdeksi vuodeksi ja muuttaa Savon sydäimestä 4-vuotiaan poikamme kanssa Amerikkaan, Dallasiin. Oli helppo lähteä, koska hänen eskarinsa alkaisi vasta kahden vuoden päästä. Mitään sellaista, että poikamme kävisi koulua jossain muualla kuin Suomessa, emme silloin osanneet kuvitellakaan. Siitä on nyt aikaa 13 vuotta, ja olemme yhä samalla matkalla.

Poikamme oli tuolloin vilkas sanavirtuosi ja hyvin kiinnostunut kirjoista. Matkalaukkuihin pakkasimmekin paljon suomenkielistä luettavaa ja uusimmat DVT:t, kaikki tuttua ja turvallista. Muutaman viikon jälkeen kirjat oli luettu moneen kertaan läpi, ja paikallinen lastenohjelmakanava veti pientä miestä puoleensa. Eipä aikaakaan, kun takapenkillä laulettiin lempiohjelman tunnusmusiikkia – englanniksi. Meistä vanhemmista se tuntui käsittämättömältä! Meillä ei ollut mitään odotuksia eikä tavoitteita pojan englannin kielen suhteen. Päämääränä ehkä oli, ettei hänen suomensa ainakaan kärsisi ja että poika pysyisi tasapainoisena selittäjänä tällä lyhyehköllä ulkomaankeikalla.

Samassa taloyhtiössä kanssamme asui paljon eri puolelta Suomea muuttaneita suomalaisia. Suomen kieli sorisi lähipuistossa. Murteiden sekamelska sai välillä koomisiakin piirteitä, kun yritimme saada toisistamme selvää suomeksi. Muistan ajatelleeni, kuinka

rikasta oli saada kokea sellaista suomalaista kielikylpyä. Hetkeäkään ei käynyt mielessä, että pitäisi muuttaa oma murre joksikin muuksi. Ehkä kaiken muutoksen keskellä oma murre oli hyvinkin tärkeä pysyvyyden elementti. Ikioma savon murre säilytti synnyinpaikan sydämessä ja lohdutti meitä koti-ikävässä. Niinpä se säilyi poikammeikin puheessa ja tarttui muutamaan kaveriinkin! Dallasissa toimi Suomi-koulu, jonka toiminnassa olimme aktiivisesti mukana. Siellä pidettiin yhdessä Suomen lippua korkealla, tutustutettiin lapset omaan kulttuuriimme laulujen, leikkien ja suomalaisten tapahtumien avulla. Itse kävin suomalaisessa kuorossa samaan aikaan, kun lapsille pidettiin suomalaista pyhäkoulua. Vaikka englannin kielemme kehittyi roimasti tuona aikana, ei suomeakaan ollut vielä tuolloin yhtään vaikeaa pitää yllä. Yhteisö oli niin vahva ja vastaanottava.

Hienoinen herääminen mahdolliseen suomen kielen hiipumiseen tuli mieleen ensimmäisen kerran, kun pakkasimmekin 2,5 vuoden päästä tavaroitamme Amerikasta Kiinaan, Pekingiin. Kävimme jälleen hakemassa Suomesta matkalaukullisen uutta suomenkielistä materiaalia. Läheisillemme vakuuttelimme edessämme avautuvaa mahdollisuutta heitä samalla jo ikävöiden. Poikamme puhui ja ymmärsi englantia ja suomea sujuvasti, mutta ei osannut vielä lukea. Takaraivossa polttava pelko, että olisimme tekemässä lapsestamme juurettoman, hiipui, kun hän oppi lukemaan suomeksi. Voi sitä ylpeyden ja helpotuksen tunnetta! Varovaisesti esittelimme hänelle uuden asuinmaamme ja sen kielen, kiinan, josta meillä itsellämmeäkään ei ollut hajuakaan, mutta luotimme ja uskoimme, että kaikki menee vieläkin ihan hyvin.

Pekingissä Suomi-yhteisö oli myös vahva ja murrejuhlat leikkipuistoissa jatkuivat. Meidät otettiin lämpimästi vastaan ja menimme mukaan Pekingin Suomi-koulun toimintaan. Pojallamme oli uudessa koulussaan aluksi vaikeuksia englannin kielen lukemisen kanssa. Alkutaival oli raskas, sillä englannin ymmärtäminen

ja puhuminen ei enää riittänyt. Kansainvälisen koulun opettajat kehottivat häntä lukemaan lisää, suomeksi. Mitä vaan, mutta paljon! Silloin opimme, että juuri äidinkielen merkitys myös toisten kielten kehittymiselle on a ja o. Kehitys kulkee käsi kädessä. Kai-velimme suomenkieliset kirjat esille entistä useammin. Pikkuhiljaa lukeminen helpottui ja pikkumiehen kouluaskelkin keveni.

Tällä hetkellä pian 17-vuotias nuorukainen, tuo 4-vuotiaana matkalle lähtijä, käyttää vahvimpana kielenään englantia, puhuu sujuvaa kiinaa sekä viäntää savon murretta äidinkielenään. Se, että savo on pysynyt matkalla niin vahvasti mukana, on ollut hänelle luonnollista. Nuoren vahvimmat ja rakkaimmat Suomi-kontaktit liittyvät juuri Savoan. Siellä asuva ainoa suomalainen lapsuudenystävä tuskin ymmärtää, miten tärkeä tämä kontakti on ollut pojallamme, kuinka arvokkaan lahjan haastavasta etäisyydestä huolimatta hän on antanut yhteydenpidollaan ystävyuden lisäksi reissaajalle. Se, että poikamme kirjoittaa tänä päivänä suomea ymmärrettävästi, on rehellisesti sanottuna ollut kivisen tien takana! Ilman Suomi-koulua ja etäkoulu Kulkuria sekä mahtavia matkan varrelle osuneita opettajia se ei olisi onnistunut. Näiden vuosien aikana suomen kielen tärkeyttä on meiltä vanhemmilta kyseenalaistettu ja vastauksia tivattu kuin raastuvassa. Lapselle, joka ei ole asunut Suomessa eikä ole päässyt käyttämään kieltään aktiivisesti Suomessa, sanaluokkien ja kirjoitelmien opiskelu oli todellista tuskaa. Oli vaikeaa, ei ollut kivaa. Se kysyi istumalihaksia ja hermoja koko perheeltä. Meistä vanhemmista kehittyi periksi antamattomia suomen kielen ylistäjiä ja puolestapuhujia! ”Sinä opiskelet suomea, koska olet suomalainen! Piste! Me autamme sinua!” Helppompaa olisi ollut antaa periksi ja pojalle lupa jäädä nukkumaan Suomi-kouluamuina, mutta puoliväkisinkin revimme teinimme mukaan. Rakkaudesta.

Paras palkinto ja varsinainen ”lakitupamainen” voitto meille vanhemmille tästä riittäisestä polusta tuli, kun poikamme kirjoitti

loppuaineessaan Suomi-koulussa 9.luokalla suhteestaan suomen kieleen: ”Vaikka englanti onkin vahvin kieleni, on äidinkieleni suomi. Se on minulle erittäin tärkeää, koska vain sitä osaamalla pystyn ymmärtämään todellista Suomen kulttuuria ja suomalaisuutta. Se on iso osa minua ja tunnekieleni. Ilman suomea en pystyisi olemaan tekemisissä mummojeni kanssa. Onneksi minulla on se!” Ilmeisesti kuuluminen tiiviiseen Suomi-yhteisöön oli niin vahva, että vaikeudetkaan eivät sitä murentaneet, sillä tänä päivänä nuorukainen avustaa oma-aloitteisesti Pekingin Suomi-koulussa 4-vuotiaiden ryhmässä, saman ikäisten kuin hän itse oli reissuun lähtiessään. Hän myös jatkaa suomen kieltä kansainvälisessä luki-ossaan itseopiskeluna ja osana IB-diplomia täällä Pekingissä.

Dallasissa syntynyt savolainen cowboy...

Toinen poikamme syntyi Amerikassa ja oli alle vuoden ikäinen muuttaessamme Kiinaan. Hän opetteli ilmaisemaan itseään kiinalaisessa ympäristössä, savolaisessa kodissamme, jossa vieraili paljon isoveljen ja vanhempien englanninkielisiä kavereita.

Hän on älykäs introvertti, joka suo mieluummin puheenvuoron ensin muille. Aluksi me vanhemmat huolestuimme, sillä hän rupe- si puhumaan vasta noin 4 vuoden ikäisenä. Asiantuntijat rohkaisi- vat kuitenkin odottamaan rauhassa, koska poika ymmärsi kaiken, mitä hänen kolmikielisessä ympäristössään tapahtui. Pelkomme osoittautuikin pian turhaksi. Suomen kesälomalla mummolassa, hänelle jo silloin rakkaassa ympäristössä, sanainen arkku vihdoin aukesi – ja suomeksi! Olimme aivan haltioituneita pienen miehen puheesta! Palattuamme lomalta kotiin Pekingiin hän aloitti puolipäiväisen bilingual-koulun, jossa käytettiin englantia ja kiinaa. Kokopäiväiseen kansainväliseen kouluun hän siirtyi 5-vuotiaana. Siellä opiskelukieli on englanti ja hän opiskelee myös päivittäin kiinaa. Kolmen kielen käyttö on sujunut häneltä puheen puhkea-

misen jälkeen luontevasti. Lukemaan oppiminen sujui mutkitta, ensin tuli englanti ja heti sen perään sujuvasti suomi. Siitä saakka kirjat ovat kuluneet nuoren miehen käsissä, varsinkin maailmanhistoria kiinnostaa nuorta cowboyta. Hän on intohimoinen lukija ja lahjakas kirjoittaja. Tällä hetkellä 11-vuotias poika on myös ahkera suomikoululainen, joka suorittaa myös etäkoulu Kulkuria. Välillä hän kommentoi, kuinka raskasta on opiskella kolmea kieltä, mutta ei valita siitä sen enempää. Hänelle se ei lienee liian vaikeaa. Suomi-koulussa hän on käynyt 3-vuotiaasta saakka ja solminut siellä upeita kaveruussuhteita. Johtuneeko henkilökohtaisesta lahjakkuudesta vai paljosta lukemisesta, joka tapauksessa hänellä on selvästi meidän perheemme vahvin suomen kieli, savolla höystettynä! Vanhempien silmien ulottumattomissa kääntyy kyllä hänelläkin puhe ja leikin kieli varsinkin pikkusiskon kanssa helposti englanniksi.

Pikkusisko , ”oman längvitsin” osaaja

Tällä hetkellä pian 9 vuotta täyttävä tyttäreemme syntyi asuessamme jo Pekingissä. Hän on asunut ainoastaan Kiinassa ja viettänyt vuosittain kaksi kuukautta Suomessa. Hänelle kolmen kielen käyttö on luonnollisinta. Tyttarellemme muodostui jo heti syntymästä lähtien kiinteä side myös ainoastaan kiinaa puhuvaan kodinhoitajaamme. Kiinan ja suomen kieli kilpailivat suosiosta hänen oppiessa puhumaan varsin aikaisin. Hän oppi ilmaisemaan itseään sujuvasti molemmilla kielillä. Myös hän aloitti bilingual-koulun veljensä jalanjalkia seuraten 4-vuotiaana ja siirtyi kansainväliseen kouluun 5-vuotiaana. Kouluympäristö opetti tytön nopeasti sujuvaksi englannin kielen käyttäjäksi. Nykyisin hän opiskelee lisäksi kiinaa päivittäin. Se, mitä koimme esikoisemme kielen kehityksessä, uhkaa toistua nyt kuopuksemme suomen kielen kanssa. Huomaamme, että hänen suomen sanavarastonsa alkaa olla sup-

peampi, vaikka hänkin on käynyt Suomi-koulua 3-vuotiaasta lähtien ja lukee ja kirjoittaa sujuvasti suomea. Englanti ja kiina kehittyvät pikkuhiljaa, mutta paljon hitaammin kuin aluksi. Nyt jos koskaan on aika lisätä suomenkielistä lukemista! Onneksi nykyiset lastenkirjat ovat mahtavia, ja olemmekin aloittaneet yhteiset lukutalkoot iltaisin. Luemme vuorotellen sivuja suomeksi. Lapsetkin innostuvat, kun lukeminen on nopeampaa. Suomi-koulun kirjastosta lainaamme lisää kiinnostavia kirjoja.

Tyttäremme itse kertoo puhuvansa suomea, omaa kieltään, 'hännen längvitsiään'. Esimerkiksi *Tämä tarra glouvaa darkissa* (Tämä tarra heijastaa pimeässä). Perheemme sisällä se on lähinnä hassua, koska kaikki ymmärrämme sitä samalla tiedostaen, ettei se ole mitään oikeaa kieltä. Ilmaisuja sitten maistellaan ja koetetaan saada porukalla kuntoon. Nykyisin lapset ovat jo itsekkin aktiivisempia korjaamaan lauseita. Kesällä Suomessa vietetty aika on vuosi vuodelta korjannut vielä lauseet oikeiksi ja muillekin ymmärrettäviksi. Emme ole vielä tässä vaiheessa 'omasta längvitsistä' kovin huolissamme, sillä pikkusiskon suomen opiskelu on muuten hyvissä käsissä ja savokin tuntuu olevan hallussa.

Kolmannen kulttuurin ymmärrys

Mitä lapset itse oikeasti ymmärtävät suomeksi ja Suomesta, on todellisuudessa vaikea tietää. Heille on opetettu suomalaisuutta ja suomea hartiavoimin, mutta kuitenkin niin erilaisessa ja erikielisessä ympäristössä. Meille itsellemme on ollut opettavaista ymmärtää, etteivät lapsemme voi olla samalla viivalla suomen kielen käytössään ja ajatusmaailmassaan kuin me lapsuutemme ja nuoruutemme enimmäkseen Suomessa kasvaneet vanhemmat. Emme saa loukkaantua, jos he haluavat jotain muuta kuin suomalaista eri elämänvaiheissaan tai käyttävät mieluummin vahvinta kieltään tietyissä tilanteissa. Se on heidän oikeutensa, vaikka vaadimmekin

heitä käyttämään aina meidän kanssamme suomea. Vasta useiden ulkomailla vietettyjen vuosien jälkeen ymmärsimme, että lapsemme ovat todellisuudessa kolmannen kulttuurin lapsia, ns. matkalaukku-lapsia. He elävät suomalaisessa perheessä, käyvät koulua englanninkielisessä koulussa ja asuvat kiinalaisessa ympäristössä. On ollut tärkeää kertoa tämä myös heille itselleen. Viimeistään siinä vaiheessa, kun ensimmäiset hämmennyksen hetket Suomeen mennessä ovat tulleet esiin, kerromme heille, kuinka on 'ok' tuntea arkuutta tai outoa pelkoa, jos ei ymmärrä eikä tule heti ymmärretyksi omassa 'kotimaassaan'. Olemme yrittäneet valmistella lapsia siihen, kuinka heidän enemmistöstä poikkeavaa puhetaan tullaan aluksi hieman ihmettelemään ja kuinka me ihmiset käytäydymme niin aivan luonnostamme. Olemme neuvoneet heitä kysymään arkailematta aina, kun eivät ymmärrä suomea. Kiitosta olemme vuosittain saaneet siitä, miten kohteliaita lapsia olemme ulkomailla ollessamme kasvattaneet! Kiitos, näkemiin ja anteeksi lienevät niitä helpoimpia suomen sanoja lapsillemme.

Vaikka elämämme matkalaukku-perheenä vielä jatkuukin, emme hätäile enää suomen kieleemme katoamisesta, koska lapsetkin ovat jo suomentaitoisia, osaavat puhua ja lukea suomea. Rakkaus kieleen ja murteeseemme on vain syventynyt ulkomailla asuessamme. Tiedämme nyt, että sen eteen on kuitenkin pakerrerettava paljon työtä. Myös meidän aikuisten.

Matkalle lähtijöille toivommekin erityisesti ymmärrystä äidinkielen tärkeydestä, voimia ja periksiantamattomuutta oman kielen ja mahdollisesti myös murteen ylläpitoon ja kehittämiseen, vaikka maailman kiehtovat vieraat kielet 'cooleina' kilpailisivatkin suosiostaan. Loppupeleissä oma tunnekielimme, tuo armas, mummoihimme yhteyden pitävä suomen kieleemme, ei ole ollenkaan hassumpi kotimaa matkalaukkulaisille.

Marita Seulamo-Vargas

Suomea Kalifornian Piilaaksossa

Olen asunut Suomen ulkopuolella puolet elämästäni ja en enää ole varma, onko kotimaani suomen kieli. Nuorin lapsemme Ella, 11, puhuu minulle useimmiten englanniksi ja lipsahdan usein vastaamaan hänelle ja 13-vuotiaalle pojallamme Sebastianille englanniksi. Englanti on heidän isänsä kieli, ja he hallitsevat sen paremmin kuin suomen. Mieheni on amerikkalainen, ja kaikki kolme lastamme ovat asuneet Pohjois-Kaliforniassa lähes koko ikänsä.

Suomen kieltä olen arvostanut ja vaalinut, se on paitsi rakas äidinkieleni myös työväliseeni toimittajan työssä. Vuodet ulkomailla ovat osoittaneet, että itsestään kielitaito ei kehity eikä säily elävänä. Kieli ei myöskään pysy hengissä tyhjiössä, se tarvitsee yhteisön ja inspiraatiota.

Yhden parhaista neuvoista sain ennen ensimmäisen lapsenme Kiran syntymää asuessamme Brysselissä. Belgialainen tuttu neuvoi: "Sinun on aina puhuttava lapsellenne suomea ja miehesi täytyy puhua omaa äidinkieltään. Lapsi oppii yhdistämään tietyn ihmisen tiettyyn kieleen eikä sekoita niitä".

Tämä yksinkertainen sääntö oli ainoa, jota noudatin kaksikielisuuden suhteen. Ja se toimi loistavasti vanhimman tyttärenme kohdalla. Hän on nyt 18-vuotias ja puhuu erinomaista suomea -

ja jopa patistaa minua palaamaan äidinkieleemme, kun hairahdun puhumaan hänelle englanniksi. Tekstiviestit lähetämme toisillemme suomeksi, mikä tuottaa minulle suurta iloa.

Kahden kielen politiikalla on varjopuolensa. Jälkikäteen olen ymmärtänyt, että amerikkalainen mieheni jäi ulkopuoliseksi kun keskustelin vauva- ja tenavaikäisten lastemme kanssa suomeksi. Hänen suomen kielen taitonsa ei riittänyt keskusteluun osallistumiseen. En tiedä, miten asian olisi voinut ratkaista toisin. Usein päädyin selittämään englanniksi, mitä olin juuri sanonut lapselle. Kääntäminen oli tarpeen varsinkin silloin, kun kyseessä oli jokin kasvatuksellinen hetki ja halusimme olla yhtä mieltä siitä, mitä linjaa vanhempina vedämme.

Simultaanikäntämistä harrastin usein, kun tapasin lasten kanssa englantia puhuvia ystäviämme. En muista, että kukaan olisi ärsyyntynyt yksityisestä supattelustamme, mutta koin tarpeelliseksi kertoa, mitä olin lapselle salakielellämme kertonut. On tietysti ollut niitäkin tilanteita, joissa on ollut hupia tai hyötyä siitä, että olemme voineet puhua kielellä, jota kukaan muu läsnä oleva ei ymmärrä.

Muutimme Belgiasta Kaliforniaan, kun vanhin lapsemme oli yksivuotias. Olen vakuuttunut siitä, että mainiot suomalaiset au pairimme olivat ratkaiseva pilari hänen kielitaidolleen. Muistan kiitollisena muun muassa Johannaa ja 'tarinapussukkaa', josta tämä taitava ja kekseliäs lapsenhoitaja antoi Kiran poimia lorujen ja laulujen nimiä. Niitä kaksikko sitten lauleli yhdessä. Karjalassa syntynyt Niina puolestaan ilahdutti meitä hienolla murteellaan ja taivaallisilla vappumunkeillaan. Suomalaisuutta parhaimmillaan!

Nuoremmat lapsemme eivät päässeet samassa määrin hyötymään äitinsä kieltä puhuvista lapsenhoitajista. Kun lapset aloitivat päiväkodin, kävi jossain vaiheessa taloudellisesti järkevämmäksi palkata paikallinen lapsenhoitaja niiksi tunneiksi, kun apua tarvitsin. Toisinaan meitä onnisti saada avuksemme lähistöllä asu-

va reipas suomalainen nuori, mutta useimmat lapsenhoitajamme olivat kotoisin Etelä-Amerikasta. Tässä vaiheessa meiltä katosi yksi keskeinen linkki suomen kieleen.

Ruusu suomalaiselle kirjallisuudelle

Suomalaiset harrastavat lukemista laajemmin kuin monet muut kansallisuudet, sen olen todennut ulkomailla asuessani. Kirjojen avulla olen voinut siirtää omia lapsuuden suosikkejani seuraavalle sukupolvelle. Astrid Lindgren, Mauri Kunnas, Marjatta Kuren-niemi, Kirsi Kunnas ja myöhemmin tietenkin Nopolan sisarusten Risto Räppääjä. Listaa voisi jatkaa vaikka kuinka pitkään. Suomen matkoilta palatessa kirjat saattoivat viedä puolet matkalaukun painosta. Keräsin niitä pitkin kesää kuin aarteita, joita sitten vaalin kotona Kaliforniassa iltasatujen aikaan.

Muumit, tietenkin. Ilman muumivideoita vauva- ja pikkulapsiaika olisi ollut ulkomailla suomen kielen kannalta paljon köyhempää. Muumivideot loivat oivan pohjan matkalle Naantaliin ja iki-ihanan Muumilaakson kokemiseen lasten kanssa. Tove Janssonin alkuperäiset muumikirjat löysin oikeastaan itse vasta aikuise-na – ehkä lapsemmekin joskus alkavat arvostaa niiden filosofiaa, seikkailuja ja huumoria.

Poikamme Sebastian oppi lukemaan suomen kieltä Aku Ankkojen avulla. Se ei liene tavattoman harvinaista. Kotiin Kaliforniaan tilattua Akua hän luki itsekseen ja eräänä päivänä kävi ilmi, että hän osaa lukea tekstit melkoisen sujuvasti. Akun tilausta jatkoin viime vuoteen asti. Akun seurassa olemme jakaneet monet naurut oivaltaville sanoituksille.

Kesät Suomessa sukulaisten ja ystävien parissa ovat olleet olen-nainen osa Suomen kielen ja kulttuurin ylläpitoa. Olemme onnek-si päässeet viettämään lähes joka vuosi muutaman viikon Suomes-sa. Lapset ovat saaneet käyttää suomen kieltä sukulaisten kanssa

ja itse olen kuunnellut ja lukenut suomea niin paljon kuin olen ehtinyt. Raikas ja elävä kielenkäyttö ilahduttaa ja samalla patistaa minua kielenhuoltoon.

Suomi-koulu ja yhteisö

Entä kielioppi? Sitä en ole koskaan itse lapsillemme opettanut vaan luotin Piilaakson Suomi-kouluun. Suomi-koulu on tietenkin paljon enemmän kuin kielioppia. Kielen oppimisessa voi todellakin sanoa, että kylä kasvattaa lapsen, tai kuten täällä sanotaan, “It takes a Village to Raise a Child”.

The Finnish Language School of Silicon Valley on toiminut aktiivisesti jo 20 vuotta ja on kasvanut sinä aikana yhdeksi maailman suurimmista Suomi-kouluista. Rehtori ja koko opettajakunta ovat jatkuvasti kehittäneet opetussuunnitelmaa. Kaikki vanhemmat tukevat koulun toimintaa tekemällä vapaaehtoistyötä: hallituksen jäsenenä, juhlien järjestämisessä, kirjaston ylläpitämisessä tai koulutilojen siistimisessä tuntien jälkeen. Itse sain tilaisuuden palvella muutaman vuoden koulun hallituksen puheenjohtajana.

Oppitunnit olivat lastemme mielestä mukavia, mutta erityisen hauskaa oli Suomi-koulun kevät- ja joulujuhlissa. Perinteisten juhlien viettäminen suomalaisessa seurassa on tavattoman ihanaa ja antoisaa ulkomailla. Lapset saavat oikeasti kokea suomalaisuutta ja saamme nauttia perinteisistä suomalaisista herkuista, joita vanhemmat valmistavat nyyttikesti-periaatteella. Jouluna joulutähtiä, korvapuusteja ja glögiä, keväthuhlissa nakkeja, lihapullia, limsaa, mokkapaloja ynnä muuta pöydän täydeltä. Ohjelmakin ylläpitää suomalaisuutta. Keväthuhlissa lapset ovat saaneet kirmata Cuperinossa Linda Vistan puistossa suomalaisten leikkien varjolla. Joulujuhlissa kukin oppilasryhmä on esittänyt oman ohjelmansa ja lopuksi Korvatunturilta saapunut kunniavieras on ojentanut lahjan jokaiselle lapselle. Onpa pukki kerran räpänytkin suomeksi

Sunnyvalen luterilaisessa kirkossa!

Ennen Suomi-koulun virallista avaamista 1990-luvun lopulla suomalaisrouvat kokoontuivat puisto- ja kahvitreffeillä. Ikätovereiden kanssa leikkiessä lapset oppivat suomea ihan huomaamattaan.

Alkuvuosina suomalaiset kaverit olivat tärkeitä ja heitä nähtiin viikoittain. Tämä erinomainen keino kielen ylläpitämiseen valitettavasti vähitellen hiipui, kun lapsemme aloittivat koulu-uransa. Ja mitä ylemmille luokille siirryttiin, sitä enemmän koulu ja harrastukset vaativat aikaa. Samalla suhteiden ylläpito eri kaupungeissa asuviin suomalaisiin ystäviin kävi yhä haastavammaksi. Lisäksi moni ystäväperhe palasi Suomeen tai muutti uudelle ulkomaan komennukselle muualle maailmaan. Monta kertaa surimme läheisiksi käyneiden kavereiden lähtöä.

Suomi-koulusta sekä itselleni että lapsille on jäänyt lämpimiä muistoja. Vanhin lapsistamme hyötyi tässäkin kielen suhteen eniten. Kira osallistui Suomi-kouluun joka toinen sunnuntai muskarista aina teini-ikäiseksi asti, viimeisen vuoden opettajan avustajana. Kahden nuorimman lapsemme Suomi-koulussa käyminen loppui muutama vuosi sitten. Yksi syy oli se, että viisihenkisessä perheessä viikonloput olivat muodostuneet melkoiseksi tilkkutäkiksi, kun eri perheenjäsenillä oli omat harrastuksensa jalkapallostaintiin. Valintoja oli pakko tehdä, sillä joka paikkaan ei ehtinyt, varsinkaan samanaikaisesti. Vähintään yhtä suuri syy oli kuitenkin se, että perheemme oli siinä vaiheessa amerikkalaistunut niin, että lähes kaikki lastemme ystävät olivat ei-suomalaisia.

Vuosi Helsingissä

Pari vuotta sitten päätimme siirtää koko perheen vuodeksi Suomeen. Olimme pohtineet asiaa silloin tällöin vuosien varrella, ja ajankohta oli yllättäen sopiva sekä lasten koulujen että mieheni

työn kannalta. En ole varma, kuinka paljon suomen kieltä lapsemme oppivat, mutta aimo annoksen suomalaisuutta he ainakin saivat. Pelkästään syksyn kaamos ja kävely järven jäällä kevättalven auringon kirkkaudessa olivat heille ainutlaatuisia kokemuksia.

Suomessa kaikki lapsemme päätyivät loppujen lopuksi Helsingissä kansainväliseen kouluun, missä opetus tapahtuu englannin kielellä. Ratkaisu tuntui meistä parhaalta, koska lastemme luku- ja kirjoitustaito ei ollut niin vahva, että sillä olisi ilman suuria vaikeuksia selvinnyt opiskelusta suomenkielisessä koulussa. Vanhin tyttäreemme oli jo lukion ensimmäisellä, poikamme 5. luokalla ja pelkästään koulukirjojen lukeminen suomeksi olisi ollut heille hyvin vaivalloista. Halusin että Suomi-kokemus olisi heille antoisa, eikä pelkkää taistelua oppituntien ymmärtämiseksi. Vaakakupissa painoi myös se, että aikeemme ei ollut muuttaa takaisin Suomeen, vaan ainostaan viettää siellä vuosi tai korkeintaan kaksi.

Kaikki lapsemme käviät viikoittaisilla suomen kielen tunneilla, joista he kovasti pitivät. Lukiolaisemme kahlasi läpi jopa Sofi Oksasen *Puhdistuksen*. Se oli mielestäni hieno saavutus – ei tietenkään siksi, etteikö teos olisi erinomainen, vaan koska tyttäreemme ei ollut lukenut kirjoja suomeksi lapsuuden kuvakirjojen jälkeen.

Oma suomen kielen taitoni on harmikseni rapistunut. Huomasin jo joitakin vuosia sitten, että lehtijuttuja kirjoittaessani joudun välillä hakemaan suomenkielistä sanaa tai ilmaisua. Englanti on päivittäinen käyttökieleni ja äidinkieltäni puhun säännöllisesti vain lapsieni ja yhden läheisen suomalaissyntyisen ystäväni kanssa. Ja tietenkin silloin tällöin puhelimessa Suomessa asuvien sukulaisten ja ystävien kanssa. Onneksi internetin avulla voimme nykyään sekä lukea lehtiä, kuunnella radiota että katsella televisio-ohjelmia. Helsingin Sanomat pyrin lukemaan joka päivä ja suomalaisia kirjoja luen varsinkin kesälomilla. Kiitos kirjastojen, kirjoja voi lainata mökille kasapäin.

Mikä siis saldo yli 20 vuoden ulkomailla oleskelun jälkeen?

Kaikki lapseni puhuvat ja ymmärtävät suomea sujuvasti ja osaavat sitä lukea jotenkuten. He tuntevat suomalaisia perinteitä ja pitävät niistä. He rakastavat Suomen kesälomiaan, ja suomalaiset serkut ja ystävät ovat pysyneet läheisinä. Jos joku heistä päättäisi aikuisena asettua Suomeen opiskelemaan tai asumaan, se olisi heille luultavasti melko helppoa. Joskus tietenkin toivoisin, että kaikki lapsemme puhuisivat aina kanssani suomea, mutta pidän nykyistäkin kielitaitoa saavutuksena. Pienet jaetut suomenkieliset hetket ovat minulle arvokkaita: iltalaulu ‘Tuku tuku lampaitani’ Ellan kanssa, suomeksi käydyt pienet juttuhetket matkalla urheiluharjoituksiin Sebastianin kanssa, keskustelu suomeksi nyt aikuisen tyttäreni Kiran kanssa. Oma suhteeni suomen kieleen hyötyisi hellästä huomiosta, vaikkapa hyvän uutuusromaanin parissa. Onneksi kesäloma Suomessa lähestyy, matkalaukussa on aina tilaa kirjalle tai parille.

Lea Clark

Suomen kieli yhdistää yli sukupolvien

Kun reilut 25 vuotta sitten muutimme Englantiin solmittuani uuden avioliiton, huolenani oli miten lapseni Jukka (silloin 7) ja Pauliina (10) oppisivat englantia ja sopeutuisivat uuteen ympäristöönsä. Siihen asti lapset olivat puhuneet ainoastaan suomea – vain Pauliinalla oli vuoden peruskoulun englannin perusteet takanaan. Minun ei olisi kannattanut huolehtia. Mieheni Mal, lasten uusi englantilainen isä, oli hyvänä esimerkkinä miten englantia puhutaan, ja lapset saivat nopeasti ystäviä pienestä koulusta joten englannin oppiminen eteni nopeasti. Minulla itselläni oli tavallinen kielen oppimisen tie takana: kansakoulu, keskikoulu, lukio ja opisto/yliopisto. 25 vuotta sitten puhelut Suomeen olivat kalliita eivätkä internet tai kännykät olleet käytössä, joten suomen kieli rajoittui puheeseen, kirjoihin ja *Aku Ankka* -lehteen. Sarjakuvien lukeminen osoittautuikin hyvin toimivaksi – viikoittainen *Aku Ankka* ja sen lukeminen oli odotettu tapahtuma, ja auttoi lapsia kielitaidon ylläpitämisessä. Suomeen ja suomalaisiin sukulaisiinsa lapset pitivät yhteyttä matkustamalla suomalaista isäänsä ja isovanhempiaan tapaamaan kolme kertaa vuodessa. Nuo lomtat

luonnollisesti vahvistivat sanavarastoa ja puhuttua kieltä, mutta kirjoittaminen jäi kuitenkin vähemmäksi – ja työlääksi.

Edelleenkin kommunikaationi lasteni kanssa on suomeksi – puhe, kännykkäviestit ja sähköposti. Se on tärkeää ei ainoastaan kielen säilymisen kannalta, mutta myös erityisen yhteenkuuluvuuden kannalta – me jaamme jotakin, joka on meille olennaista ja luonnollista. Mal on aina rakastanut vieraita kieliä ja ollut motivoitunut oppimaan ja käyttämään uusia kieliä, suomi mukaan lukien. Mal ymmärtää suurimman osan, mitä puhumme, vain harvoin joudumme kääntämään puheen englanniksi. Kun lapset olivat pieniä, oli meillä joskus hyvin hauskaa, kun voimme puhua suomea keskenämme eikä kukaan muu ymmärtänyt – Malia lukuun ottamatta. Voin jopa torua heitä kauniisti, eivätkä ulkopuoliset ymmärtäneet, joten useimmat tilanteet selvisivät kenenkään nolostumatta!

Uusia haasteita suomen kielen säilyttämisessä ja oppimisessa olemme kohdanneet lastenlasten myötä. Ensimmäinen lapsenlapsemme Dylan syntyi viisi vuotta sitten, ja Pauliina (äiti) ja minä (mummi) olimme päättäneet puhua hänelle vain suomea. Niin myös tapahtui, ja vaikka me uskollisesti puhuimme suomea, vastasi Dylan englanniksi, kun oppi puhumaan. Samoin seuraavan lapsenlapsen Emilian kanssa kaksi vuotta sitten. Pauliina puhuu suomea lapsilleen, ja jos 'daddy' Phil on mukana, hänelle käännetään englanniksi. Phil ymmärtää joitakin sanoja, mutta puhuu vain muutamia. Hän tuumii, että jos me puhumme suomea eikä asia koske häntä, voi hän antaa itselleen luvan olla kuuntelematta ja vetäytyä omiin ajatuksiinsa. Hänen mielestään se toimii hyvin, eikä hän ole esteenä suomen käytölle. Uusia haasteita on kuitenkin syntynyt Dylanin aloitettua koulun, koska hänen englannin sanavaraston on kasvanut runsaasti. Dylan on ollut päiväkodissa viisi päivää viikossa 11 kuukauden iästä lähtien. Hänen maailmansa on siten rakentunut englantia kuunnellen ja oppien. Aika äidin

kanssa ja suomen kielen käyttö jää lyhyihin iltahetkiin ja viikonloppuihin. Dylan usein sanookin hetken suomea kuunneltuaan *I did not understand*, tai on hiljaa eikä reagoi, jolloin Pauliina sanoo saman englanniksi ja toistaa saman taas suomeksi. Saman asian kolmeen kertaan sanominen on työlästä, mutta toimii ainakin tällä hetkellä. 2-vuotiaan Emilian kanssa on vielä helpompaa puhua suomea, vaikka hänkin on englantia puhuvien seurassa koko päivän. Molemmat lapset rakastavat kirjoja ja heille luetaan molemmilla kielillä.

Kolmas lapsenlapsemme Magnus on 18 kuukautta, ja on alusta asti kuullut suomea (*isi*) ja englantia (*mummy*). Jukan ja Pauliinan ikäero on alle kolme vuotta, ja Jukka ehti käydä suomalaista koulua vain vuoden. Tästä johtuen jäi Jukan suomalainen sanavarasto niukemmaksi kuin Pauliinan. Jukka on kuitenkin sinnikkäästi puhunut pojalleen suomea, vaikka joskus huomaakin sanojen loppuvan. Myös Magnus rakastaa kirjoja ja kuulee niitä suomeksi isältään ja englanniksi äidiltään Sineadilta. Sinead haluaisi oppia suomea, mutta kokopäiväisen työn ohella kielen oppimiseen ei ole vielä jäänyt aikaa. Molemmat perheet hyötyisivät lapsi- tai aikuisryhmistä, jossa he oppisivat suomen kieltä, mutta energiaa ei juuri jää työviikon jälkeen viikonlopun oppitunneille.

Me isovanhemmat, Mal ja minä, puhumme lapsenlapsillemme suomea ja englantia. Olen kohdannut Dylanin kanssa samat haasteet kuin Pauliina, ja usein päädyn sanomaan asiat kahteen tai kolmeen kertaan molemmilla kielillä. Pienempien lastenlasten kanssa on helpompaa – he toistavat molempia kieliä. Jos luen heille englanninkielisiä kirjoja, osoitan kuvia tai asioita myös suomeksi. Kun itse olin lapsi rakastin loruja ja laulujen hauskoja sanoituksia. Niiden opettamisen olen kokenut vaikeana. Kun yrittää kääntää *Anni Tanni talleroinen*, *punaposki pulleroinen* ei se kuulosta samalta. Olemme Malin kanssa viettäneet hauskoja hetkiä suomalaisen sananparsien kanssa – joskus kääntäminen onnistuu, joskus

ei. Kun äitini oli lapsi hän oli sotalapsena Ruotsissa. Hän säilytti kielen hyvin ja halusi että me lapsetkin oppisimme riikin ruotsia. Emme silloin ymmärtäneet, minkä mahdollisuuden päästimme menemään, kun emme ottaneet hänen ehdotustaan vakavasti.

Minulle on tärkeää puhua suomea. Vaikka lastenlasten ainoat suomeksi lausutut sanat ovat *mummi* ja *kiitos*, aion jatkaa heille suomen puhumista. Kieli on osa kulttuuria, ja kulttuurin ymmärtäminen ja siihen ainakin osittain kuulumisen vahvistavat identiteettiä. Kun lapset olivat teini-ikäisiä ja osallistuivat Suomessa rippikoululeiriin muiden (osaksi suomalaisten) nuorten kanssa, oli oman identiteetin hakeminen ja löytäminen heille tärkeää. He kokevat olevansa suomalaisia, vaikka Britannia onkin maa, jossa he haluavat asua. Kesäloman vietto ilman järveä, kesämökkiä, saunaa ja suomalaisia ruokia, ei oikein tuntuisi kesältä. Uskonkin, että kun lapsenlapset vanhenevat, he oppivat huomaamaan miksi on mukavaa ymmärtää, mitä Suomessa puhutaan. Toivomme, että lapsenlapset myös mieltäisivät suomen kielen osaksi heidän omaa kulttuuriaan ja huomaisivat, että kielen ymmärtäminen – ja sen rohkea puhuminen – on elämää rikastuttavaa.

Sirkka Korpela

Ei se helppoa ole!

Meillä on aina puhuttu suomea. Ei se kuitenkaan ole aina ollut helppoa. Tyttäreni, Kaija ja Mirri, ovat molemmat syntyneet Suomessa, mutta eivät koskaan ole olleet siellä muutamaa viikkoa tai paria kuukautta pitempään. Tyttöjen ollessa pieniä asuimme eri puolilla Latinalaista Amerikkaa, yleensä maissa, joissa ei paljon muita suomalaisia ollut. Kotikieliä meillä on ollut kaksi: tytöt ja minä puhumme aina suomea, isän kanssa puhutaan espanjaa.

Kun Kaija oli vastasyntynyt, muutimme Meksikoon. Silloin minä en vielä osannut espanjaa, ja isä Jorgen tehdessä pitkiä työpäiviä ei minulla ollut muuta puhekuppania kun Kaija. Tai siis minä puhua lörpötin jatkuvaa tarinaa kaikesta, mitä tein, näin tai ajattelin. Ei Kaija siitä varmaan mitään vielä ymmärtänyt, mutta vankka pohja tuli suomen kielelle. Tätä pohjaa sitten vielä vahvistettiin, kun alkoi tulla aika lukea iltasatuja. Silloin Mirri oli vielä liian pieni jaksakseen pysyä valveilla koko sadun ajan, mutta Kaija oppi pian kaikki sadut ulkoa, ja sitten lukemaan ne itse. Ja kirjoittamaankin itse. Rakkaus kirjoihin ja lukemiseen syntyi, oli pa kielä mikä tahansa. Niinpä Kaija kirjoittaa varsin virheettömästi suomea sekä kirjakiielellä että puhekiielellä, taito, jota Mirri ei koskaan kunnolla oppinut. Mirri ei aina oikein hahmota lu-

kemaansa suomenkielistä sanaa tai lausetta. Vieläkin nauramme, kun muistelemme, kun Mirri yritti lukea Kaislikossa suhisee -kirjaa suomeksi. Jo ensimmäisellä sivulla hän kysyi, mitä tarkoittaa pilemonia. En ymmärtänyt, mistä oli kyse, ennen kuin katsoin kirjaa ja näin, että siellä luki "kaislikossa piilee monia eläimiä". Ei olisi pitänyt nauraa, sillä Mirri päätti siltä istumalta, ettei hän osaa lukea suomea, eikä ole sen jälkeen paljon yrittänytkaan. Nykyään kirjoitamme toki sähköpostit toisillemme suomeksi, ja paljon onkin Mirrin kirjoitettu kieli parantunut käytön myötä, mutta mitään pitempää tekstiä hän ei lue eikä kirjoita.

Pian Mirrin synnyttyä aloitin työt YK:ssa. Asuimme silloin Nicaraguassa ja olimme jo tottuneet siihen, ettei muita suomenkielisiä kumppaneita ollut, ja nyt, kun minä olin päivät töissä, työtö olivat nicaragualaisen apulaisemme kanssa. Ja puhuivat tietysti espanjaa. Pari vuotta myöhemmin, Boliviassa, kun lapset menivät tarhaan ja esikouluun, heillä oli vaihe, jolloin he eivät halunneet minun puhuvan heille suomea toisten lasten kuullen. Kotona kyllä aina. Isä Jorgekin oli siinä sivussa kuunnellut ja oppinut suomalaisia sanoja ja ilmauksia (kuten "nyt nukkumaan", "syö, äläkä höpötä", "älä huuda", ja tietysti "joulukinkku"!) niin, että oli innostuneena tukena suomen kielen säilyttämisessä toisena kotikielienämme.

Oli tietysti myös tärkeää, että kävimme Suomessa lomalla joka vuosi, useimmiten vain muutaman viikon, mutta joskus työtö viettivät pitempääkin kesälomaa sisareni kanssa minun jäädessäni töihin. Kun Mirri oli vasta oppinut puhumaan, hän kyllä ymmärsi suomea mutta vastasi vain espanjaksi. Kunnes Suomen-matkalla lentokentältä ajettaessa hän katseli luontoa ympärillään ja sanoi: "Paljon puita"! Siitä se lähti.

Serkkujen kanssa roolipelit ja muut leikit sujuivat hyvin, ja työtö oppivat muunkinlaista sanastoa kuin ne iänikuiset "syö nyt" ja "ei saa huutaa" -käskyt. Suomessa opittiin myös sellaisia tärkeitä taitoja kuin vastanostetun kalan perkaus ja savusaunan lämmitys.

Nyt Kaija ja Mirri ovat jo aikuisia. Keskenään he puhuvat espanjaa, joka on selvästi heidän vahvin kielensä, mutta minun kanssani edelleen aina suomea, jopa niin, että jos joskus sanon heille jotain espanjaksi, he heti toruvat minua siitä. Oli hyvin tärkeää, että siitä tuli tapa meille kaikille. Kun olen itsekin nyt asunut nelisenkymmentä vuotta ulkomailla, on minullakin joskus oikea suomenkielinen sana hukassa. On helpompi käyttää espanjankielistä tai englanninkielistä ilmaisua. Tytöt vahtivat kuitenkin tarkasti kielenkäytön puhtautta, eivätkä he ole koskaan sekoittaneet kieliä. Aina on ollut selvää, kenelle puhutaan mitäkin kieltä. Ja vain yhtä kerrallaan.

Kaija asuu nykyään Chilessä, ja hänellä on kohta kaksivuotias poika, Nico, jonka kanssa minä olen päivittäin. Käytän Nicon kanssa samaa menetelmää kuin omien lastenikin kanssa: juttelen Nicolle suomeksi koko ajan ja kaikesta mitä mieleen sattuu. Kaija puhuu Nicolle suomea silloin, kun ollaan kolmisin, muuten espanjaa kuten Nicon isä Gonzalo (joka myöskin sanoo Nicolle ”tule” ja ”ei saa” suomeksi). Nicolla on myös filippiiniläinen hoitaja, Marion, joka puhuu hänelle englantia. Tuleeko Nicosta siis kolmikielinen? Saa nähdä, mutta ei se helppoa ole. Nico ei vielä paljon puhu, mutta selvä ”ei” oli kyllä hänen ensimmäinen sanansa. Chilessä toimii myös Suomi-koulu, jossa Nico on jo muutamia kertoja käynyt. Toivon, että siitä tulee Nicolle sellaista lisävahvistusta, jollaista Kaijalla ja Mirrillä ei ollut. Ja ensi vuonna mennään Suomeen pikkuserkkuja tapaamaan!

Martta Tulkki Hommey

Suomen kieli – sisarusten salakieli

Olen 33-vuotias ulkomailla asuva suomalainen. Olen naimisissa ranskalaisen miehen kanssa ja meillä on 5-vuotias poika, Victor, jota kutsun Voitoksi ja jolle puhun suomea. Asumme Montrealissa (tulimme n. 2 vuotta sitten), mutta olen asunut melkein koko elämäni Ranskassa; muutin Ranskaan vanhempieni kanssa, kun olin 4-vuotias.

Kun perheeni saapui Ranskaan vuonna 1985, kukaan meistä ei puhunut ranskaa. Vanhemmat menivät kielikurssille, mutta veljeni ja minä opimme ranskan kielen koulussa ja television kautta. Siskoni syntyi Ranskassa vuonna 1986.

Me kolme sisarusta opimme ranskan kielen eri vaiheissa, ja se vaikutti myös meidän suomen kielen oppimiseen:

- Veli: hän oli 8-vuotias, kun saavuimme Ranskaan. Hän oli jo oppinut kirjoittamaan tikkukirjaimilla Suomessa, mutta Ranskassa opitaan ensin kaunokirjoitusta. Hänellä oli siis ensimmäinen vuosi aika rankka, kun piti olla koulussa, missä hän ei ymmärtänyt kieltä ja missä piti myös opetella kirjoittamaan eri tavalla. Hänen suomen kielensä on pysynyt tosi hyvänä, koska hän puhui jo sujuvasti sitä ennen muuttoa. Hän puhuu myös tosi hyvin ranskaa,

mutta joskus hänelle sattuu vielä pieniä kielivirheitä, esimerkiksi muutamien sanojen kanssa hän käyttää väärää artikkelia (feminiini tai maskuliini), mutta sitä ei tapahdu usein.

- Minä: olin siis 4-vuotias, kun lähdimme Sumesta. Olin vielä suomen kielen oppimisvaiheessa, kun piti opetella uusi ranskan kieli. Se tapahtui aika nopeasti, kun koulukaverit olivat myös kielensä oppimisvaiheessa. Mutta minulle kielten oppiminen meni välillä vähän sekaisin. Tapahtui joskus hassuja tapauksia, joita ranskalaiset opettajat eivät varmaan ihan ymmärtäneet: esimerkiksi lastentarhassa sanoin yhden kerran *moustache* [mustash], kun pyydettiin sanomaan minkä värinen yksi musta tavara oli. Musta on ranskaksi *noir* [noar] ja *moustache* on *viikset*... Toinen tapaus oli muutama vuosi myöhemmin, kun oli sanelu koulussa ja kirjoitin *tyrquoise* [tirkoas] eikä *turquoise* [tyrkoas] (tarkoittaa turkoosia), koska suomen y-kirjain äännetään samalla tavalla kun ranskan u-kirjain.

Ja Suomessa, lomalla, minun piti kirjoittaa *sänky*, niin kirjoitin *sinku*, koska ranskalainen lukisi sen *sänky*. Myös, kerran luulin, että kaupassa on vain miesten vessoja, kun ovesa lukee *isi*, mutta oikeasti siinä luki *hissi*. Kielen rakenteessa oli myös pikkuongelmia. Tuttava kysyi minulta, mihin aikaan koulu loppuu. Vastasin, että neljältä ja puolelta, mutta äiti korjasi, että suomeksi pitää sanoa puoli viideltä. Hän kysyi myös ikääni, johon vastasin 5-vuotiaana, että olen puoli kuusi vuotta.

- Sisko: hän syntyi Ranskassa, eli hänellä kielten oppiminen kävi ihan eri tavalla: äiti ja isi puhuivat suomea, ja muualla puhuttiin ranskaa. Hän oppi molemmat kielet tosi hyvin alusta lähtien.

Vanhemmat ovat aina varmistaneet, että puhuimme suomea yhdessä emmekä puhuisi ranskaa keskenämme. En kokenut sitä huonoksi, se tuntui vaan normaalilta, koska menimme lomalle joka kesä Suomeen ja siellä puhuimme suomea isovanhempien ja muitten kanssa.

Nykyisin kun meillä sisaruksilla on kaikilla ranskankieliset puolisot, puhumme usein ranskaa, kun puolisot ovat mukana, mutta minusta tuntuu vieläkin omituiselta puhua ranskaa omalle perheelle, kun olen niin tottunut puhumaan heille suomea.

Olen tänä päivänä tosi iloinen, että osaan puhua suomea, vaikka minun suomen kieleni ei ole aina virheetöntä ja käytän joskus vähän ”vanhaa” sanastoa:

- Se on auttanut minua oppimaan helposti muita kieliä, esimerkiksi englantia ja saksaa.
- Se on minun ”salakieleni”, jolla voin puhua perheelleni ilman, että muut ymmärtäisivät, jos haluaa sanoa jotakin, jota en tahdo muiden ymmärtävän.
- Suomen kieli muistuttaa minua myös mistä tulen, vaikken ole asunut Suomessa kovin kauan.

Kun on niin harvinaista puhua suomea, esimerkiksi jos vertaa ranskankielisiin, minusta on paljon erikoisempaa tutustua suomenkielisiin ihmisiin kuin ranskankielisiin (vaikka on tietty aina kiva tavata uusia henkilöitä). Jos nämä ovat vähän samoissa piireissä kuin minä eli asuvat ulkomailla, ovat samaa ikäluokkaa, jne., tutustumisesta voi syntyä vahva yhteys. Voi myös joskus käyttää eri kielen sanoja, jos ei muista hyvin, mikä jokin on suomeksi. Vanhempien henkilöiden kanssa on vähän eri asia: heidän seurassaan voin olla vähän hämmentynyt, koska silloin tuntuu, että suomen kieleni on vielä huonompi kuin mitä se on.

Silloin kun Voitto syntyi, päätin puhua hänelle suomea koko ajan, vaikka alussa monet ranskalaiset katsoivat vähän pitkään ja luulivat, ettei hän ymmärtäisi mitään. Voitto kuitenkin ymmärtää kaiken, mitä puhun hänelle, mutta hän vastaa minulle ranskaksi ja käyttää joskus joitakin sanoja suomeksi lauseessaan, esim. ”äiti”.

Ei ole aina helppoa puhua hänelle suomea, kun en aina itsekään tiedä kaikkia sanoja. Joskus kun luemme iltasatua, en aina ymmärrä kaikkia sanoja tarinassa, mutta jatkan ja olen tiukka siinä, etten koskaan puhu hänelle ranskaa.

Hän on alkanut muutama kuukausi sitten kysellä, miksi minä aina puhun hänelle suomea ja sanoa, että hän ei halua puhua suomea. Yritän selittää hänelle, miksi se on tärkeää, mutta hän ei vielä sitä oikean tajua. Se voi johtua myös iästä, koska vanhempani sanoivat minulle, että olin samanlainen hänen ikäisenään: hävetti puhua suomea heidän kanssaan Ranskassa ja kuulemma vielä enemmän kuulla heidän puhuvan ranskaa, koska he tekivät paljon virheitä.

Kun asuimme Ranskassa, en oikein ollut yhteydessä suomalaisten kanssa, paitsi perheeni ja yhden ystäväni kanssa, joka oli suomalainen ja asui Ranskassa.

Kun saavuimme Kanadaan, minusta tuntui tärkeältä etsiä muita suomalaisia. Siten löysin Suomi-koulun, jonne menemme noin kerran tai kaksi kuukaudessa. Voitto ei vielä ole mikään iso fani (tuntuu siltä, että häntä vähän hävettää, kun ei osaa kunnolla puhua suomea), mutta hän alkaa kuitenkin osallistua vähän enemmän tehtäviin kuin ennen.

Voitto puhuu Suomi-koulussa enemmän ranskaa kuin suomea, mutta ainakin hän kuulee siellä ”hyvän laatuista” suomen kieltä.

Lopuksi sanoisin, ettei ole helppo joka päivä ylläpitää suomen kieltä, varsinkin kun minun perheeni asuu kaukana. Minulla on kuitenkin tahto parantaa omaa kieltäni ja toivon, että poikani jatkaisi koko ajan suomen kielen kuuntelemista ja että hän joskus olisi iloinen ja ylpeä, kun on oppinut tämän kielen.

Minun tavoitteeni on lukea enemmän suomalaisia kirjoja, katsoa enemmän suomalaisia filmejä, kuunnella suomalaisia nettiradioita ja myös opetella kunnan kielioppia, kun en sitä ole koskaan oikein oppinut. Olisi myös kiva nähdä useammin suomalaisia ystäviäni, että voisın harjoitella keskustelua. Katsotaan mikä tilanne on muutaman vuoden päästä!

Anna Fleming

Suomen käyttö arjessa vaatii pinnistelyä

Muutin Suomesta Australiaan 13 vuotta sitten. Olin siihen aikaan sinkku, sitten tapasin nykyisen aviomieheni, joka on australialainen, ja jäin tänne pysyvästi.

Ennen lapsien syntymistä olin aina varma, että opetan heille suomen kielen ja kotimme tulisi olemaan täysin suomenkielinen ainakin silloin, kun mieheni on työmatkoilla, joita on paljon. Mieheni on aina ollut suomen kielen suhteen todella positiivinen ja kannustanut minua pitämään kielitaitoa yllä. Häntä ei ole koskaan esimerkiksi häirinnyt eikä hän ole kokenut sitä loukkaavana, että puhun suomea suomenkielisille vieraillemme, vaikka hän ei ymmärrä keskustelun sisältöä.

Kun esikoisemme syntyi, puhuin hänelle paljon suomea, kuuntelimme suomenkielistä musiikkia ja Muumi-DVD:t olivat usein päällä. Siihen aikaan sisarentyttäreni oli käymässä Australiassa ja asui luonamme vuoden. Suomen puhuminen oli siten luontevaa, eikä sitä tullut sen kummemmin edes analysoineeksi. Kun esikoisemme hieman kasvoi ja toinen lapsemme syntyi, suomen puhuminen jäi minulta huomattavasti vähemmälle. Esikoisemme ei myöskään perhepäivähoidon aloitettuaan osoittanut kiinnostusta

suomen kieltä kohtaan ja tuntui turhautuvan, kun yritin saada häntä sitä puhumaan. Muumit eivät enää kiinnostaneet ja CD:t vaihtuivat nopeasti englanninkielisiin, kun hän itse oppi soitinta käyttämään.

Lähes huomaamatta suomen kielen käyttö jäi vähiin. Kun toinen lapsemme kasvoi vanhemmaksi, molemmat lapset alkoivat pyytää minua puhumaan ”normaalisti”, eivätkä ymmärtäneet että suomi on itse asiassa kieli. Kun meillä käy suomalaisia perheenjäseniä lomilla, lapset kiinnostuvat suomen kielestä taas enemmän, mutta kiinnostus lopahtaa pian, kun tädit ja serkut palaavat Suomeen.

En ole itse koskaan ollut Australian Suomi-yhteisön kanssa tekemisissä enkä osallistunut heidän tapaamisiinsa tai kokoontumisiinsa. En viihdy näissä tapaamisissa, koska niiden tunnelma ja yleinen mieliala on yleensä huomattavan negatiivinen ja Suomen ja Australian vertaaminen on jatkuvaa. Olen itse sopeutunut paikalliseen elämään hyvin ja luonut ystävverkoston ja uran täällä, joten minun on vaikea jollain tasolla ymmärtää maahanmuuttajien negatiivisia asenteita. Lapsilleni tämä ei tietenkään ole hyvä asia, sillä kontaktit muiden suomalaisten lasten kanssa olisivat kielen oppimisen takia hyväksi.

Toisaalta en näe asiaa negatiivisena, sillä yritän opettaa heille, että heillä on huiman upea mahdollisuus kokea parhaat puolet kahdesta maasta ja kulttuurista. Sydneyn upea ilmasto ja ihmiset, Suomen vuodenaajat ja joulu. Maiden toisiinsa vertaaminen ja kielten asioiden etsiminen ovat ajan tuhlausta eivätkä mielestäni myöskään hyväksi lapsille.

Meidän perheen Suomeen muutto jossain vaiheessa on todella epätodennäköistä ajattelipa asiaa miltä kannalta tahansa, mutta arvostan Suomen juuriani valtavasti ja käymme Suomessa kolmen neljän vuoden välein. Olemme jatkuvasti yhteydessä Suomen perheeseen Skypen kautta, mutta tietokoneyhteys ei ole vielä saanut lapsiani kiinnostumaan suomen kielen opettelusta. He ymmärtä-

vät puhetta jonkin verran, mutta puhumisen he kokevat haasteena – varsinkin 5-vuotias esikoiseni.

Itselleni tuli yllätyksenä, miten työstä suomen kielen käyttäminen arjessa on. Itse ajattelen englanniksi ja käytän englantia 100% ajastani asiaa sen kummemmin tiedostamatta. Viime joulun jälkeen olen tietoisesti yrittänyt lisätä suomen kielen käyttöä ihan arkitilanteissa, kun lapset ovat vielä siinä iässä (4- ja 5-vuotiaita), että heille kielten oppimisen pitäisi olla suhteellisen helppoa. Joudun todellakin pinnistelemään ja keskittymään, ettei kieli taas lipsahtaisi takaisin englanniksi. En koskaan ajatellut että olisin tällaisen ongelman edessä!

Suomen perhe on lähettänyt meille valtavan määrän kirjoja ja suomalaisen kulttuuriin kuuluvia asioita, mikä on ollut hienoa. Juhlimme pääsiäiset, joulut ja itsenäisyyspäivät Suomen tyyliin ja juhlistamme jopa juhannusta Australian talvessa.

Luen lapsille suomeksi paljon kirjoja, mutta kirjan sisällöstä jää heiltä uupumaan 90 %, ellen pikaisesti käännä heille joka lausetta englanniksi.

Olen yrittänyt löytää sellaista sovellusta, jonka voisi lisätä lasten iPadille ja joka opettaisi pienille lapsille suomen kieltä ihan perustasolla. Meidän lapset saavat käyttää vain vähän tietokonetta, mikä tarkoittaa, että tällainen erikoisuus eli lupa tietokoneen käyttöön saattaisi motivoida heitä kielen oppimiseen. Ne sovellukset, joita olen nähnyt, ovat olleet vanhemmille suunnattuja.

Olemme siis perhe, joka yrittää tehdä itsestään kaksikielisen siinä vielä onnistumatta! Vaikeimmat asiat ovat todellakin oma keskittyminen ja lasten motivoiminen. Toivon, että arkihöperrykseni suomeksi tiskikoneen tyhjennyksestä ja kaupassa käymisestä opettavat lapsillemme ainakin jotain! Ehkä aikaa myöten sitten enemmän. Ehkä nyt, kun ensi kesänä käymme Suomessa lomalla, lapseni ymmärtävät, että suomen kieli on ihan oikea kieli eikä vaan jotain, jota äiti puhuu mielikseen!

Tieto

Paula Mattila

Opetushallitus osallistuu Suomi-koulujen kehittämistyöhön

PISA-menestystä kerännyt koulutusjärjestelmä on 2000-luvun alusta saakka ollut tärkeä osa Suomen kansainvälistymisen menestystarinaa. Jo paljon aikaisemmin käynnistynyt Suomi-koulujen opetustyö on osaltaan ollut rakentamassa yhteyksiä ja osaamista, jotka ovat hyödyttäneet maamme elinkeino- ja kulttuurielämää. Suomi-koulujen opetus ei käsitä oppimääriä tai tutkintoja eivätkä ne ole osa Suomen virallista koulutusjärjestelmää. Niiden merkitys ulkosuomalaisten lasten suomen kielen ja suomalaisen kulttuurin oppimiselle sekä hankitun kielitaidon säilyttämiselle on kuitenkin tunnustettu niin, että ne ovat vuodesta 1974 saaneet valtionavustuksia opetuksensa järjestämiseen. Avustusmääräraha sisältyy opetus- ja kulttuuriministeriön talousarviossa yleissivistävän koulutuksen kokonaisuuteen, jossa se on osa järjestöille tarkoitettua määrärahaa. Suomi-koulujen valtionavustuksia käsiteltiin ensin opetusministeriössä, sitten vuodesta 1999 Opetushallituksessa ja vuodesta 2009 alkaen Suomi-Seura ry:ssä. Valtionavustusprosessin seurantavastuu on edelleen Opetushallituksella.

Valtionavustuksesta tuetaan ennen kaikkea Suomi-koulujen toi-

mintamenoja, joiden määrittämisestä Opetushallitus on antanut ohjeen. Toimintamenojen lisäksi valtionavustuksesta rahoitetaan Suomi-koulujen opettajien seminaareja ja neuvottelupäiviä. Näistä merkittävimmät ovat Opetushallituksessa vuosittain järjestettävät Suomi-koulujen opettajien täydennyskoulutuspäivät, jotka Opetushallitus järjestää yhteistyössä Suomi-seura ry:n ja Suomi-koulujen tuki ry:n kanssa. Kolmipäiväinen tapahtuma on osallistujille maksuton ja siihen osallistuu säännöllisesti 60–90 henkeä usein viideltä mantereelta. Sanotaan, että Suomi-koulupäivät on siitä erikoinen koulutustilaisuus, että siihen ilmoittaudutaan, vaikka ohjelmaa ei olisi vielä käytettävissä. Opetushallituksen Suomi-koulutiimi rakentaa päivien ohjelmaa niin, että siihen saadaan kunkin ajankohdan kiinnostavinta pedagogista ja kulttuuriosaamista sekä kielenhuoltoa koskevaa tietämystä. Päivien sisältö vertautuu Äidin-kielenopettajain liitto ry:n maineikkaaseen foorumiin ja osa luennoitsijoista onkin usein yhteisiä. Vuoden 2015 koulutuspäivät järjestetään ensi kertaa Suomen ulkomaanlehtorien koulutuspäivien kanssa (ent. UKAN). Opetushallitus ja Kansainvälisen liikkuvuuden keskus CIMO tekevät tässä yhteistyötä, jonka tarkoituksen on luoda synergiaa Suomi-koulujen ja ulkomaanlehtoraattien välille.

Suomi-koulujen kehittämistyön tueksi perustettiin v. 2006 opetusministeriön aloitteesta Suomi-koulujen tuki ry. Yhdistys toimii linkkinä eri puolilla maailmaa toimiviin Suomi-kouluihin ja Suomi-kouluille tärkeisiin järjestöihin ja viranomaisiin. Opetushallitus on saanut Tuki ry:stä Suomi-koulujen pedagogiikkaan ja hallinnon kehittämiseen keskittyvän yhteistyökumppanin. Yhdistyksen aloitteesta ja Opetushallituksen tuella Suomi-kouluille on mm. kehitetty arviointimateriaali Kielipuntari, joka julkaistiin vuonna 2011 Opetushallituksen julkaisusarjassa. Yhdistys on ollut merkittävässä roolissa laadittaessa Suomi-kouluille tarkoitettua opetussuunnitelmasuosittelua. Opetushallituksen muiden perusteasiakirjojen rinnalla 2015 julkaistu suositus on laatuaan ensimmäinen, kaikkien

Suomi-koulujen opetussuunnitelmatyötä ohjaamaan tarkoitettu dokumentti. Opetushallituksen asiantuntijat osallistuivat suositusten laadintaan ja suositustyötä ohjasi Opetushallituksen yleissivistävän koulutuksen johtajan puheenjohtajalla toiminut ohjausryhmä.

Opetussuunnitelmasuositus on tarkoitettu tukemaan Suomi-koulujen opetuksen tavoitteiden asettamista, sisältöjen valintaa sekä oppilaiden oppimisen arviointia. Suositus tulee voimaan 1.8.2015 ja Opetushallitus suosittaa, että Suomi-koulut laativat suosituksen avulla omat, maa- tai koulukohtaiset opetussuunnitelmansa. Opetushallitus uskoo, että opetussuunnitelmasuositus on mahdollisuus vahvistaa Suomi-koulujen opetuksen laatua, koulujen kiinnostavuutta ja samalla lisätä niiden mahdollisuuksia tukea osaltaan suomalaisen menestystarinan jatkoa maailmalla.

Kirjoittaja on opetusneuvos Opetushallituksessa.

Tiia Tempakka

Peruskoulun ja lukion kansainvälinen IB-tutkinto

Mikä on IB?

IB on samannimisen, vuonna 1968 perustetun järjestön (joka tunnettiin aiemmin nimellä IBO) koulutusohjelma 3–19-vuotiaille. IB tulee sanoista International Baccalaureate, joka viittaa kansainväliseen ylioppilastutkintoon, mutta nykyään IB kattaa myös peruskoulun. Jokaisella kouluasteella on oma opetussuunnitelmansa: alakoulussa PYP, yläkoulussa MYP ja lukiossa DP. IB:n virallisia kieliä ovat englanti, ranska ja espanja, eli oppilaat opiskelevat äidinkieltään ja yhden vieraan kielen ohella muut oppiaineensa IB-koulun virallisella kielellä.

IB:n ytimessä on oppilaan kasvu aktiiviseksi toimijaksi niin kansallisesti, kansainvälisesti kuin globaalistikin. Koulutusohjelmissa kiinnitetään huomiota jokaisen vastuuseen ja oikeuksiin kulttuurin jäsenenä ja muokkaajana; järjestön ”mission statement” korostaa, miten näkemys- ja kulttuurieroista huolimatta ihmisten on syytä kunnioittaa toisiaan.

Lisää tietoa IB:n organisaatiosta ja opetussuunnitelmista:
<http://www.ibo.org/>

Mission statement: <http://www.ibo.org/en/about-the-ib/mission/>

IB-oppilasta luonnehtiva Learner profile (sivulla myös havainnollistava video): <http://www.ibo.org/en/benefits/learner-profile/>

Missä IB-kouluja on?

IB-kouluja ja -lukioita on jo yli 4000 ja kaikissa maanosissa. Koulujen joukossa on niin yksityiskouluja kuin valtionkoulujakin, ja toisinaan IB-koulutusohjelmia voidaan tarjota kansallisten rinnalla – Suomessa puhutaan usein IB-linjasta. IB:n virallisilla sivuilla on koulujen tietokanta, josta voi etsiä kouluja esimerkiksi maittain ja kouluasteittain: <http://ibo.org/en/programmes/find-an-ib-school/>. Suomessa IB-lukioita on parikymmentä; alakoulun PYP ja yläkoulun MYP toimii muutamassa koulussa.

Ala- ja yläkoululaisen IB

Suomalainen peruskouluikäinen voi IB-oppilaana käydä PYP:n (Primary years programme) ja/tai MYP:n (Middle years programme), joissa korostuvat teema- tai aihekokonaisuuksittain oppiminen. Koulutusjatkumona PYP ja MYP valmentavat oppilaita DP-lukio-opintoihin, mutta IB-lukion voi aloittaa myös ilman aiempia IB-opintoja.

Lukiolaisen IB

Mitä pre-IB tarkoittaa?

IB:n lukiotutkinto eli Diploma programme (DP) on kaksivuotinen koulutusohjelma, mutta monissa IB-lukioissa järjestetään myös lukio-opintoihin valmistavan vuoden eli pre-IB:n opetusta. Pre-IB-vuonna harjoitellaan varsinaisen IB-tutkinnon opinnoissa tarvittavia taitoja: esimerkiksi englanniksi (tai ranskaksi tai espanjaksi) opiskelemista, oppiaineiden työtapoja, ajanhallintaa ja IB-lukiolaisen aktiivista asennetta opintoihinsa. Koska pre-vuoden

opinnot eivät kuulu varsinaiseen IB-tutkintoon, koulut arvioivat pre-IB-opiskelijoiden opintoja eri tavoin: esimerkiksi joissakin suomalaisissa IB-lukioissa pre-vuonna käytetään suomalaisesta lukiosta tuttua arvosana-asteikkoa 4–10, kun taas kouluissa, joissa IB-lukion ohella toimii MYP-yläkoulu, voi käytössä olla MYP:n arviointi. Pre-IB-vuoden aikana opiskelija tutustuu IB-oppiaineisiin ja pystyy kokemustensa ja opettajilta saamansa palautteen perusteella valitsemaan itselleen sopivan aineyhdistelmän DP-opintoihinsa.

Mitä oppiaineita IB-lukiotutkintoon kuuluu?

IB-lukiolainen valitsee tutkintoonsa kuusi oppiainetta: kaikki opiskelevat kahta kieltä, jotakin yhteiskunnallista oppiainetta, jotakin luonnontiedettä ja matematiikkaa. Lisäksi opiskelija valitsee kuudenneksi oppiaineekseen joko kolmannen kielen, toisen yhteiskunnallisen aineen, toisen luonnontieteen tai taideaineen kuten elokuva- tai kuvataiteen, musiikin tai esittävän taiteen. Opiskelija päättää, mitkä 3 tai 4 oppiainetta kuudesta hän opiskelee laajan oppimäärän Higher-kursseina ja mitkä muut perustason Standard-kursseina. Opetettavien oppiaineiden valikoima saattaa vaihdella suurestikin lukioiden välillä, ja esimerkiksi joissakin isoissa pelkästään IB-tutkintoa tarjoavissa lukiossa valikoima voi olla huomattavasti laajempi kuin jos IB-linja toimii jonkin kansallisen tutkinnon rinnalla.

Oppiaineiden kuvaukset ryhmittäin (Groups 1-6): <http://ibo.org/en/programmes/diploma-programme/curriculum/>

Mitä ovat CAS, EE ja TOK?

CAS, EE ja TOK tukevat kuuden oppiaineen ohella IB-opiskelijan kasvua ja kehittymistä IB:n tavoitteiden mukaan. Tiedonteorian kurssi TOK (Theory of knowledge) haastaa opiskelijan arvioimaan

ja omaksumaan tieteellisiä ajattelumalleja ja kehittää muissakin opinnoissa tarvittavaa itsenäistä ja kriittistä ajattelua.

IB:n tavoitteisiin kirjatun elämäntapaisen oppimisen mallia tuetaan myös CAS-ohjelmalla, jossa IB-lukiolainen pääsee harjoittamaan luovuuttaan (Creativity), tasapainottaa akateemisia opintojaan terveelliseen elämäntapaan kuuluvalla liikunnalla (Action) sekä kantaa vastuunsa yhteisen edun ja hyvinvoinnin puolesta (Service).

Extended essay (EE) on tutkielma, jossa IB-lukiolainen harjoittelee tieteellisen tutkimusprosessin suunnittelua, tekoa sekä raportointia.

Miten suomea voi opiskella IB-tutkinnossa?

Suomen voi IB-tutkinnossa valita Group 1 -oppiaineena Finnish A: Literature, jossa luetaan ja analysoidaan kaunokirjallisuutta, tai Group 2 -oppiaineena Finnish B, joka sopii suomea toisena kieleksi puhuville. Jos koulussa ei tarjota suomenopetusta, motivoitunut ja itsenäiseen opiskeluun sitoutunut lukiolainen voi opiskella Group 1 -oppiaineenaan suomea myös SSST-oppimäärän (school supported self-taught), mutta opintojen tueksi pitää löytää pätevä opettaja, joka pystyy ohjaamaan kirjallisuudenopiskelua. Joissakin IB-kouluissa tuetaan kaikkien lukiolaisten äidinkielen opintoja järjestämällä opetus yhdellekin opiskelijalle, mutta tuki vaihtelee kouluittain ja suomalainen perhe voi joutua järjestämään ja kustantamaan suomenkielisen IB-opetuksen itse.

IB-suomen opettaminen vaatii opettajalta erityisiä taitoja, ja esimerkiksi suomalaisessa lukiossa äidinkieltä ja kirjallisuutta opettavan täytyy mukauttaa opetustaan. Pätevän ja tehtävänsä sitoutuneen opettajan avulla IB-opiskelija pystyy pitämään yhtensä suomen kieleen ja kulttuuriin elinvoimaisena ja rikkaana.

Millaista opiskelu IB-lukiossa on?

Suomen kansalliseen lukiotutkintoon verrattuna IB-opintoja pidetään haastavina: vaikka oppiaineita on vähemmän, IB-lukiolainen syventää niissä tietojaan usein yliopiston peruskurssien veroisesti. IB-lukiolaiselta vaaditaan aitoa opiskeluintoa ja kestävyyttä: työtä on toisinaan paljon ja esimerkiksi kurssitöiden aikatauluja ei voi itse määrätä. Hyvällä ajanhallinnalla kuitenkin IB-lukiolainenkin nauttii normaalista nuoren elämästä, ehtii nukkua ja viettää aikaa ystäviensä kanssa sekä menestyä opinnoissaan. IB valmentaa lukiolaisia toimimaan monenlaisissa akateemisissa ja sosiaalisissa ympäristöissä, ja ylioppilaita leimaavat usein oma-aloitteisuus ja vahva motivaatio tavoitteelliseen toimintaan niin opinnoissaan kuin yhteiskunnan jäsenenäkin.

Suomen IB-opiskelijoiden järjestö: <http://fibs.fi/>

Miten IB-tutkinto arvioidaan?

Kaikilla IB-kursseilla arviointi tehdään sekä kurssitöiden että loppukokeiden perusteella, jolloin työmäärä jakautuu tasaisesti kahdelle lukiovuodelle. Osan opiskelijan työstä arvioi hänen oma opettajansa (ns. internal assessment) ja osan IB-sensorit (ns. external assessment).

Mitä hyötyä IB-opinnoista on?

IB-tutkinto on sama, opiskelipa Suomessa tai missä tahansa maailmalla. Tästä syystä koulun- tai maanvaihto ei katkaise tai juuri haittaa opintoja, kun tavoitteet ja opintojen rakenne pysyvät tuutina. Monelle ulkosuomalaiselle perheelle IB onkin ankkuri, joka sitoo lapsen tai nuoren oppimisen kautta johonkin pysyvään ja tärkeään.

Suomalaiseen lukioon verrattuna äidinkieliä kirjallisuudenopintoja on runsaasti – HL-tasolla jopa kaksin verroin – ja ryhmäkoot ovat usein pienempiä. Ryhmä opiskelee kaksi (tai pre-vuoden kanssa kolmekin) vuotta yhdessä, jolloin oppilaat oppivat tuntemaan toisensa hyvin. Kouluvuosina rakennetuista ystävyys-suhteista karttuu nopeasti maailmanlaajuisia verkostoja.

Sisältöjensä, työmuotojensa ja opetussuunnitelmansa takia IB-tutkintoa pidetään hyvänä valmistautumisena jatko-opintoihin, ja IB-ylioppilaat sijoittuvat erinomaisesti yliopistoihin kaikkialla maailmassa. Hyvät arvosanat saattavat avata IB-lukiolaiselle jopa suoran pääsyn joihinkin tiedekuntiin.

Suomi-koulujen tuki ry

Suomi-koulujen tuki ry on Kansanvalistusseuran, Kesälukioseuran, Suomi-Seuran ja Äidinkielen opettajain liiton vuonna 2006 perustama järjestö, jonka tarkoituksena on eri puolilla maailmaa toimivien Suomi-koulujen työn koordinoiminen, tiedon välittäminen ja yhteistyön edistäminen. Yhdistys pitää yhteyttä Suomi-kouluja lähellä oleviin yhteisöihin ja valtion hallintoon Suomessa ja toimii yhtenä asiantuntijana, kun käsitellään Suomi-koulujen tarpeisiin ja kehittämiseen liittyviä asioita.

Järjestö toteuttaa tehtävänsä mm.

- tukemalla koulujen opettajia opetukseen liittyvissä kysymyksissä
- edistämällä Suomi-koulujen tunnettuutta Suomessa ja muualla maailmassa
- pitämällä yhteyttä järjestöä lähellä oleviin yhteisöihin ja valtionhallintoon
- järjestämällä koulutus- esitelmä- ja keskustelutilaisuuksia
- harjoittamalla julkaisu- ja tiedotustoimintaa
- pitämällä yllä nettisivuja www.suomikoulut.fi

Jäsenet

Suomi-koulujen tuen jäseniä voivat olla kaikki maailmalla toimi-

vat Suomi-koulut ja niiden kautta opettajat ja johtajat. Järjestö tarjoaa jäsenilleen välineitä opetuksen tueksi julkaisemalla kielen oppimiseen liittyvää opetusmateriaalia ja materiaalia opettajien käytännön työn toteuttamiseksi ja heidän oman ammattitaidon ylläpitämiseksi ja kehittämiseksi. Suomi-koulujen tuki ry. pitää yllä myös koulujen oppilaille tarkoitettua Lukupiiriä, jossa oppilaat voivat lukea ja kommentoida suomalaista lasten- ja nuortenkirjallisuutta. Järjestö pyrkii hankkimaan ja toimittamaan kirjallisuutta kouluille erilaisten apurahojen turvin.

Yhteistyötä

Suomi-koulujen tuki ry. on mukana suunnittelemassa Suomi-koulujen opettajille suunnattuja vuosittaisia koulutuspäiviä. Järjestö oli mukana myös vuonna 2015 valmistuneen Suomi-koulujen opetussuunnitelmasuosituksen laatimisessa yhdessä Opetushallituksen ja muiden alan toimijoiden kanssa. Tässä ensimmäistä kertaa tehdyssä asiakirjassa Suomi-koulujen tuen ja sen jäsenten asiantuntemusta käytettiin monin tavoin.

Järjestö on yleishyödyllinen ja voittoa tuottamaton ja saa perusrahoituksen Opetus- ja kulttuuriministeriöltä. Julkaisuihin ja projekteihin haetaan rahaa suomalaisilta säätiöiltä.

www.suomikoulut.fi

Suomi-Seura ry

Suomi-Seura ry on maailmalla olevien, sinne lähtevien ja sieltä palaavien suomalaisten etu-, asiantuntija- ja palvelujärjestö. Suomi-Seura välittää ajanmukaista Suomi-kuvaa maailmalle ja tekee ulkosuomalaisuutta tunnetuksi Suomessa. Seuralla on yhteydet yli tuhanteen ulkosuomalaisjärjestöön ympäri maailmaa. Suomi-Seura jakaa vuosittain merkittävää tukea ulkosuomalaisyhteisöille mm. Suomi-kouluille. Suomi-Seura tekee läheistä yhteistyötä suomalaisten yhdistysten, yhteisöjen ja viranomaisten kanssa ja välittää näille ulkosuomalaista näkökulmaa.

Ajankohtaista tietoa

Suomen Silta on kuusi kertaa vuodessa ilmestyvä Suomi-Seuran jäsenlehti, joka antaa ajankohtaista tietoa Suomesta ja ulkosuomalaisten elämästä. Suomi-Seuran sähköinen kuukausitiedote Sutinat välittää ulkosuomalaisyhteisöille tietoa ulkosuomalaisten kannalta tärkeitä asioista. Sutinat voi tilata sähköpostiinsa osoitteesta info@suomi-seura.fi

Edunvalvontaa

Suomi-Seura toimii vuonna 1997 perustetun ulkosuomalaisparlamentin sihteeristönä. Ulkosuomalaisparlamentti on neuvoa-

antava elin, joka välittää ulkosuomalaisten näkemyksiä ja toiveita Suomen valtiovallalle ja eri viranomaisille.

Henkilökohtaista neuvontaa

Suomi-Seuran neuvontapalvelu opastaa ja neuvoo ulkomaille muuttoon, ulkomailla asumiseen ja paluumuuttoon liittyvissä kysymyksissä. Neuvontapalvelusta saa tietoa esim. verotukseen ja sosiaaliturvaan liittyvistä asioista sekä ulkosuomalaisyhteisöistä, mm. Suomi-kouluista. Seniorineuvonnasta saa tietoa eri maiden eläkkeistä ja niiden verotuksesta sekä eläkeläisten etuuksista eri maissa. Suomi-Seuralla on tukihenkilöitä noin 20 maassa. Tukihenkilöt neuvovat ja opastavat muuttajia käytännön kysymyksissä.

Kursseja ja koulutusta

Suomi-Seura järjestää vuosittain suomen kielen intensiivisen kesäkurssin. Kurssi on tarkoitettu yli 18-vuotiaille ulkomailla asuville henkilöille, joilla on suomalaiset sukujuuret. Kurssi sopii mainios-
ti myös ulkosuomalaisten ulkomaalaisille puolisoille tai suomen kielestä ja kulttuurista kiinnostuneille henkilöille. Suomi-Seuran neuvontapalvelu järjestää säännöllisesti infopäiviä mm. ulkomaille eläkepäiviksi muuttaville ja Suomeen paluumuuttoa harkitseville.

Tuotteita ja alennuksia

Suomi-Seuran tuotevälityksen kautta voi tilata kaikkea Suomessa ilmestynyttä kirjallisuutta, tallenteita ja erilaista Suomi-tavaraa, mm. Suomen lippuja. Suomi-Seuran jäsenetuihin kuuluu hyviä alennuksia esim. autovuokraamoista ja muuttopalveluista. Lisää tietoa Suomi-Seurasta löytyy Seuran kotisivuilta www.suomi-seura.fi

Etäkoulu Kulkuri

on ulkomailla asuvan oppilaan koulu, jossa

- opitaan suomen kieltä kaikkialla maailmassa
- edetään omaan tahtiin tai yhdessä muiden kanssa
- suoritetaan tarvittaessa koko perusopetuksen oppimäärä.

Äidinkieli on ulkomailla asuvan lapsen tärkein kieli, ja siitä kannattaa pitää hyvää huolta. Kulkurissa se onnistuu joko verkko-koulussa tai kirjallisella etäkursilla. Verkossa opiskellaan yhdessä toisten ulkomailla asuvien oppilaiden kanssa, kirjallisen kurssin voi aloittaa milloin vain ja edetä omassa tahdissa.

Yksittäisiä aineita tai koko oppimäärä

Etäkoulu Kulkurissa voi etäopiskella Suomen peruskoulun lukuaineita: yhtä, useampia tai vaikka kaikkia. Yläkoulussa tarjolla ovat lisäksi taito- ja taideaineiden pakolliset kurssit.

Paikallisen koulun täydentäjä

Jos lapsi käy paikallista tai kansainvälistä koulua ulkomailla, opintoja voi täydentää Kulkurissa Suomeen ja suomalaisuuteen liittyvillä sisällöillä. Tärkein aine on suomen kieli ja kirjallisuus.

Jos aikaa ja motivaatiota riittää, muita hyviä aineita ovat esimerkiksi ruotsin kieli, historia ja yhteiskuntaoppi sekä ympäristö- ja luonnontieto (7. luokalta alkaen biologia ja maantieto).

Aineiden valinnassa lähtökohtia ovat lapsen jaksaminen, motivaatio ja kiinnostuksen kohteet. Kahta rinnakkaista koulua ei kannata käydä.

Ainoa koulunkäyntimahdollisuus

Tarvittaessa Kulkurissa voi opiskella kaikkia pakollisia lukuaineita, yläkoulussa myös taito- ja taideaineita. Yläasteen oppilaat voivat suorittaa koko perusopetuksen oppimäärän ja saada päättötodistuksen.

Perusopetuksen oppimäärän suorittaminen erityisessä tutkinossa Etäkoulu Kulkurissa on mahdollista, jos oppilas ei ole oppivelvollinen Suomessa (= oppilas ei asu vakinaisesti eikä hänellä ole kotipaikkaa Suomessa). Jos oppilaan kotipaikka on Suomessa, hänen kotikuntansa on velvollinen valvomaan oppivelvollisuuden suorittamista.

Oppimisen iloa verkkokoulussa

Kulkuri-verkkokoulua on kehitetty OPH:n oppimisympäristö-hankkeena vuodesta 2009. Tavoitteena on iloinen, innostava ja toimiva verkkokoulu ulkomailla asuvan oppilaan tarpeisiin. Videot, animaatiot, äänitiedostot ja reaaliaikaiset nettitunnit havainnollistavat, motivoivat ja auttavat oppimaan. Verkkokurssilla lapsi on osa ulkosuomalaisten oppilaiden ryhmää, joka keskustelelee ja oppii yhdessä.

Lisätietoja:

www.kulkurikoulu.fi

kulkuri@kulkurikoulu.fi

Kirkon ulkosuomalaistyö

Ulkosuomalaiset ovat maailmanlaajuinen verkosto. Etniseltä taustaltaan 1.-4. polven suomalaisia on 1,4 milj., joista Suomen kansalaisia on 250.000. Suomesta muuttaa vuosittain 10.000 kansalaista ulkomaille.

Lisäksi matkustavat suomalaiset – kausimuuttajat ja viikkoturistit – tekevät yhteen laskien vuosittain reilu kolme miljoonaa matkaa.

Missä

Kirkon ulkosuomalaistyötä tehdään 37 maassa, määrällisesti suurimpia kohteita ovat Ruotsi, USA, Espanja, Kanada, Saksa ja Australia.

Mitä

Ulkosuomalaisseurakunta on kohtaamispaikka, jonne voi tulla lukemaan suomenkielisiä lehtiä, käymään kirjastossa, jutustelemaan ja olemaan mukana eri kerhoissa, tilaisuuksissa ja juhlissa. Kirkolla on mahdollista saada omalla äidinkielellä apua monenlaisissa tilanteissa passin katoamisesta sairastumiseen ja koti-ikävään.

Jumalanpalvelukset, kirkolliset perhejuhlat, mahdollisuus yksityiseen keskusteluun sekä diakoninen työ ovat tärkeä osa seurakuntien toimintaa.

Kenelle

Kirkon kynnys on matala. Kaikki alueella asuvat ja matkustavat suomalaiset ovat tervetulleita mukaan. Paikallinen ulkosuomalaisyhteisö – erilaisine elämäntilanteineen – muodostaa alueen seurakunnan.

Pitkä historia

Oma äidinkieli on niin tunteiden kuin rukouksen kieli. Ulkosuomalaisten hengellisistä tarpeista on huolehdittu jo 1700-luvulta lähtien, aluksi yhteistyössä valtion ja kirkon kanssa. 1800-luvun lopulta lähtien työ oli myös osa Suomen Merimieskirkko ry:n ja Suomen Lähetysseuran toimintaa. Vuodesta 1921 alkaen työ järjestäytyi osaksi Suomen evankelis-luterilaisen kirkon toimintaa. 1960-luvulla alkanut kirkon turistityö on yksi kasvavimmista työalueista.

Työntekijät

Vapaaehtoiset ovat työn kantava voima. He ovat paikallisia ulkosuomalaisia, joiden antama aika ja työpanos ovat hyvin tärkeitä. Päätoimisia työntekijöitä on yhteensä noin 160. Osa heistä on paikallisen luterilaisen kirkon, osa Kirkkohallituksen, osa kirkkomme lähetyjärjestöjen (13 maassa) ja osa Suomen Merimieskirkko ry:n (6 maassa) palveluksessa.

Yhteistyötä

Kirkon ulkosuomalaistyö on Suomen evankelis-luterilaisen kirkon yhteistyöhanke paikallisten kristittyjen kanssa. Työtä tehdään yhteistyössä paikallisen sisarkirkon, muiden suomalaisyhteisöjen

ja Suomen edustustojen kanssa. Suomi-seura ry, Suomen Merimieskirkko ry ja kirkkomme lähetysjärjestöt ovat läheisiä yhteistyökumppaneita.

Kuka maksaa

Työntekijöistä suurin osa työskentelee kohdemaan sisarkirkon palveluksessa. Oma-aloitteisen toiminnan ja sen rahoittamisen perusta on oma varainhankinta. Kirkon ulkosuomalaistyö tukee vuosittain ulkosuomalaisseurakuntien toimintaa avustuksilla.

Kotisivut: evl.fi/ulkosuomalaiset

Facebook: kirkon ulkosuomalaistyö, paluu Suomeen

Lopuksi

Eeva Salomaa-Jago

Miten vaalia äidinkieltä ulkomaillakin?

Rakentakaa heti alussa keskeiset arkirutiinit.

Lukekaa aina iltasatu.

Lukekaa / kuunnelkaa / katsokaa YLE:n uutiset netistä säännöllisesti.

Lukekaa, leikkikää ja laulakaa suomeksi. Ennen muuta, lukekaa!

Lukeminen laajentaa sanavarastoa.

Lukemalla jo saatu sanasto pysyy aktiivisena.

Lukeminen kehittää ajattelua ja empatiaa.

Sopikaa Suomeen salainen agentti, joka auttaa luettavan hankinnassa.

Lukekaa laidasta laitaan: Aku Ankka, Muumit, Viivi ja Wagner ym. sarjat ovat hyviä.

Oikeita kirjoja ei kuitenkaan korvaa mikään.

Pitäkää yhteyttä omaan kouluun Suomessa. Seuratkaa, mitä entiset luokkatoverit tekevät ja lukevat.

Pitäkää hauskaa suomeksi.

Leikkikää kielellä. Anagrammit, Aliakset ym. sanapelit ovat sitä hauskeempia, mitä enemmän niitä tekee.

Ratkokaa sanaristikoita yhdessä.

Tehkää omia sanoja; kirjoittakaa ne muistiin.

Vertailkaa kieliä. Miettikää: ”Mitähän tämä olisi suomeksi?”

Naurakaa ja itkekää suomeksi yhdessä.

Älkää antako kodin arkisuomesta tulla pelkkien käskyjen ja kieltojen kieltä.

Puhukaa myös tunteista suomeksi.

Laulakaa suomeksi.

Laulaminen tekee hyvää aivoille.

Esim. YouTube on oiva laulujen ja sanoitusten lähde.

Pitäkää päiväkirjaa, yhdessä tai erikseen.

Käyttäkää sosiaalisia medioita, esim. Facebookia, suomeksi.

Seuratkaa suomen kielen muuttumista.

Metsästäkää uusia sanoja. Hyviä lähteitä ovat esimerkiksi Internet ja ilmaisjakelulehdet.

Ottakaa äidinkieli vakavasti.

Pakatkaa äikänkirjat mukaan.

Menkää mukaan Suomi-kouluun. Ellei sellaista ole lähetyvillä, kootkaa porukkaa ja perustakaa uusi.

Tilatkaa Etäkoulu Kulkurin (<http://peda.net/veraja/kulkuri>) äidinkielen kurssi.

Opiskelkaa uuden ympäristön kieltä vertaamalla sitä suomeen.

Muistakaa: vähän mutta säännöllisesti on parempi kuin paljon mutta harvoin. Harrastakaa siis joka päivä ainakin jotain suomeksi.

Pitäkää suomen kielestä kiinni. Muuten se kuihtuu ja karkaa – ihan huomaamatta! Äidinkieli on kuin korvaamaton kotieläin, joka vaatii säännöllistä huolenpitoa, ravintoa ja liikuntaa.

